

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO ADMINISTRAVIMO FAKULTETAS**

VALSTYBĖS EKONOMINĖ POLITIKA

**Žilvinas Ostrovskis
MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS**

**GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIAI
IR PAJAMŲ NELYGYBĖ EUROPOJE**

**WELFARE STATE MODELS AND
INCOME INEQUALITY IN EUROPE**

Darbo vadovė: Dr. Agnė Laužadytė - Tutlienė

Vilnius, 2024

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
ĮVADAS	5
1. GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIŲ BEI PAJAMŲ NELYGYBĖS ANALIZĖ	8
1.1. Gerovės valstybės samprata ir indikatoriai	8
1.2. Europoje taikomų gerovės valstybės modelių palyginimas.....	11
1.2.1. Šiaurės šalių (skandinaviškasis) socialdemokratinis modelis.....	12
1.2.2. Konservatyvus kontinentinis Europietiškas modelis	14
1.2.3. Liberalusis Anglosaksų modelis	16
1.2.4. Pietų Europos gerovės modelis.....	17
1.2.5. Centrinės – Rytų Europos gerovės valstybės modeliai.....	19
1.3. Gerovės valstybės modelių naujovės bei matavimų problematika.....	20
1.4. Pajamų nelygybės vaidmuo gerovės valstybės modelyje	24
2. GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIŲ IR PAJAMŲ NELYGYBĖS EUROPOJE TYRIMO METODOLOGIJA	27
2.1. Tyrimo tikslas, modelis.....	27
2.2. Tyrimo organizavimas	30
2.3. Tyrimo apribojimai	33
3. GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIŲ IR PAJAMŲ NELYGYBĖS EUROPOJE TYRIMO REZULTATAI.....	34
3.1. Interviu analizė.....	34
3.2. Statistinė analizė	44
3.2.1. Gerovės valstybės matavimui naudojamų indeksų palyginamoji analizė.....	44
3.2.2. Valstybės vaidmenį apibūdinančių rodiklių palyginimas	49
3.2.3. Pajamų nelygybė.....	55
3.2.4. Gerovės valstybės modelių kintamųjų koreliacinė ir regresinė analizė.....	57
3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas	64
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	67
LITERATŪROS SĄRAŠAS	69
SANTRAUKA.....	75
SUMMARY	76
PRIEDAI.....	77
1 priedas. Interviu klausimai.....	78

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Gerovės valstybių modelių palyginimas.....	20
2 lentelė Gerovės valstybės veiksnių poveikis pajamų nelygybės kitimui	25
3 lentelė Šalys, kurių duomenys analizuojami tyrime	31
4 lentelė Kokybinio tyrimo instrumentas	31
5 lentelė Kokybinio tyrimo instrumentas	32
6 lentelė Pagrindiniai Skandinaviškojo modelio bruožai.....	34
7 lentelė Pagrindiniai Kontinentinio modelio bruožai.....	36
8 lentelė Pagrindiniai Liberalaus modelio bruožai.....	37
9 lentelė Pagrindiniai Pietų Europos modelio bruožai.....	38
10 lentelė Pagrindiniai Centrinės Europos modelio bruožai.....	39
11 lentelė Pagrindiniai Rytų Europos modelio bruožai	39
12 lentelė Priemonių, skirtų mažinti pajamų nelygbę skirtumai pagal gerovės modelį.....	40
13 lentelė Pajamų nelygybės mažinimo svarba	40
14 lentelė Pajamų nelygybės mažinimo priemonės	41
15 lentelė Pajamų nelygybės ryšys su įvairiais makroekonominiais rodikliais	42
16 lentelė Pajamų nelygybės ir gerovės valstybės situacija Lietuvoje.....	43
17 lentelė Analizuotų indeksų rezultatų suvestinė	49
18 lentelė Analizuotų valstybės vaidmens rodiklių rezultatų suvestinė.....	55
19 lentelė DESI indekso ryšiai su kintamaisiais.....	57
20 lentelė HDI indekso ryšiai su kintamaisiais	58
21 lentelė SDG indekso ryšiai su kintamaisiais	58
22 lentelė SGI indekso ryšiai su kintamaisiais	59
23 lentelė Socialinių įmokų ryšiai su kintamaisiais	59
24 lentelė Gini ryšiai su valstybės išlaidomis socialinėms ir kitoms reikmėms	59
25 lentelė S80/S20 ryšiai su valstybės išlaidomis socialinėms ir kitoms reikmėms	60
26 lentelė Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Suomijoje	61
27 lentelė Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Prancūzijoje.....	61
28 lentelė Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Airijoje	61
29 lentelė Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Lenkijoje	64
30 lentelė Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Italijoje.....	63
31 lentelė Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Lietuvoje	64
32 lentelė Empirinio tyrimo rezultatų suvestinė lentelė	66

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas	Gerovės valstybės sampratos indikatoriai	9
2 paveikslas	<i>Gerovės valstybės modelio vertinimo kintamieji</i>	22
3 paveikslas	<i>Tyrimo modelis</i>	27
4 paveikslas	<i>Tyrimo etapai</i>	30
5 paveikslas	<i>Žmogaus socialinės raidos indekso dinamika 2012-2021 m.</i>	44
6 paveikslas	<i>Darna vystymosi tikslų indekso (SGD) dinamika 2012-2023 m.</i>	45
7 paveikslas	<i>Socialinio teisingumo rodiklio dinamika 2014-2019 m.</i>	45
8 paveikslas	<i>Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): viešosios politikos tvarumas</i>	46
9 paveikslas	<i>Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): ekonomikos politika</i>	47
10 paveikslas	<i>Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): socialinė politika</i>	47
11 paveikslas	<i>Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): aplinkosaugos politika</i>	48
12 paveikslas	<i>Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso (DESI) dinamika 2017-2022 m.</i>	48
13 paveikslas	<i>Socialinių įmokų (proc. nuo BVP) dinamika 2012-2022 m.</i>	50
14 paveikslas	<i>Valstybės socialinių išlaidų (proc. nuo BVP) dinamika 2012-2022 m.</i>	50
15 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) socialinei atskirčiai mažinti dinamika 2013-2022 m.</i>	51
16 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) senyviems asmenims dinamika 2013-2022 m.</i>	51
17 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) šeimoms ir vaikams dinamika 2013-2022 m.</i>	52
18 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) ligų ir neįgalumo išmokoms dinamika 2013-2022 m.</i>	52
19 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) švietimui dinamika 2013-2022 m.</i>	53
20 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) sveikatai dinamika 2013-2022 m.</i>	53
21 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) nedarbo išmokoms dinamika 2013-2022 m.</i> ..	54
22 paveikslas	<i>Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) bendrosioms viešosioms paslaugoms dinamika 2013-2022 m.</i>	54
23 paveikslas	<i>GINI koeficiento dinamika 2012-2022 m.</i>	56
24 paveikslas	<i>S80/S20 dinamika 2012-2022 m.</i>	56
25 paveikslas	<i>Pajamų nelygybės bei gerovės valstybių modelių ryšys</i>	66

ĮVADAS

Temos aktualumas. Dilius (2018) teigia, kad pajamų nelygybė – ypatingai aktuali tema visame pasaulyje dėl poveikio socialiniams ekonominiams reiškiniams tokiems kaip migracija, žemas išsilavinimo lygis, prasta gyventojų sveikata. Be to, pajamų nelygybė yra glaudžiai susijusi su skurdo rizika (Europos Parlamentas, 2022), todėl pajamų nelygybė yra laikoma nepageidaujamu ekonomikos reiškiniu (Čiegis ir Dilius, 2018), nors pripažįstama, kad dėl pajamų nelygybės reiškinio dinamiškumo, jis gali nevienareikšmiškai paveikti ekonomiką (Dilius, 2018). Nepaisant to, kad Europos Sąjungoje (toliau ES) palyginti su kitomis pasaulio šalimis, pajamų nelygybės problemos nėra tokios didelės, tačiau ES viduje stebimi ryškūs skirtumai, pavyzdžiui, pavyzdžiui, Rumunijoje ar Bulgarijoje didžioji dalis gyventojų yra skurstantys, kita vertus, Liuksemburge, Suomijoje, Nyderlanduose, Danijoje – tokių labai mažai (Niehues, 2018). Ypatingai pajamų nelygybės skirtumai šalyse išryškėja įvairių ekonominių sukrėtimų atveju, pavyzdžiui, 2008 m. krizė (Čiegis ir Dilius, 2018), o naujaisi – Covid-19 pandemija, Rusijos karas prieš Ukrainą, intensyvi nelegali migracija.

XX amžiuje sukurtos gerovės valstybės siekė kovoti su nepritekliais ir užtikrinti socialinį bei ekonominį saugumą visiems (Collington, 2022). Gerovės valstybės samprata apima ne tik socialinę, darbo rinkos ir sveikatos politiką, bet ir švietimą bei kultūrą. Pastarieji taip pat atlieka vaidmenį mažinant socialinę riziką, mažinant marginalizaciją ir pajamų nelygybę bei tiesiant kelią į gerovę visiems visuomenės nariams; tokiais jie gali būti laikomi viešosiomis gėrybėmis. Gerovės valstybės gali perskirstyti pajamas per mokesčius ir mokėjimus, tačiau jos taip pat atlieka išankstinio paskirstymo vaidmenį, t. y. sudaro prielaidas pajamų, turto ir kitų nematerialių išteklių paskirstymui. Vis dėlto, šios viešosios gėrybės šalyse skirstomos skirtingai. Socialinės ir ekonominės priemonės, tokios kaip prekybos rinkos taisyklės, finansų sistemos, atlyginimų nustatymas, švietimas ir socialinė apsauga, sudaro skirtumus ekonominėje ir gerovės politikoje (Europos Parlamentas, 2022). Europoje vyrauja bent keturi skirtingi gerovės valstybės modeliai (šiaurės šalių, anglosaksų, konservatyvusis-kontinentinis bei Pietų Europos) (Sapiro, 2006). Visi jų teikia skirtingus „gėrius“ visuomenei ir yra vertinami kaip skirtingai naudingi. Pripažįstama, kad visais šiais modeliais siekiama „subalansuoto ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo“ (Guogis, 2020), t.y. ir kuo mažesnės pajamų nelygybės, tačiau trūksta mokslinio ištyrimo, kuriuo būtų įvardijama, koks šių skirtingų gerovės valstybių bei pajamų nelygybės ryšys. Šio ryšio nustatymas svarbus keletu aspektų. Pirma, nustatius, kokia gerovės valstybių modelių įtaka pajamų nelygybei šalyse galima identifikuoti, kuris gerovės valstybės modelis labiausiai pasiteisina mažinant šį nepageidaujamą reiškinį. Antra, ištyrus gerovės valstybės modelių bei pajamų nelygybės ryšį galima identifikuoti ir tai, kokie veiksniai ir/ar (ne)taikomos politikos

priemonės galbūt provokuoja pajamų nelygybės reiškinio didėjimą. Be to, gerovės valstybės modelių ir pajamų nelygybės santykio supratimas gali padėti suprasti šias platesnes diskusijas apie valstybės vaidmenį visuomenėje. Apskritai, gerovės valstybės modelių ir pajamų nelygybės Europoje ryšio supratimas yra svarbus, norint parengti veiksmingą nelygybės mažinimo politiką.

Analizuojamos temos ištyrimo lygis. Temos aktualumą grindžia ir tai, kad gerovės valstybės modelių bei pajamų nelygybės tyrimai atliekami dažnai tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Užsienio autoriai nagrinėja įvairius gerovės valstybės modelius: sampratą (Greve, 2018) jų privalumus, trūkumus (Ji, 2021; Hilson, 2020; Ferragina ir kt., 2015; Kuivalainen ir Nelson, 2010; Greve, 2007; Halvorsen ir kt., 2016; Knutsen, 2017), taip pat skiriamas didelis dėmesys šių modelių klasifikacijai (Sapir, 2006, Esping-Andersen, 1990, Chybalski ir Marcinkiewicz, 2021), nagrinėjamos ir aktualijos, pavyzdžiui, kaip šiuos modelius keičia skaitmenizacija ir inovacijos (Collington, 2022; Kohtamäki, 2022), ar įvairūs kiti globalizacijos procesai, tokie kaip migracija (Saar ir kt., 2022) ar ekonomikos sukrėtimai (Covid-19) (Greve ir kt., 2021). Lietuvių autoriai taip pat nagrinėja gerovės valstybių sampratą, kūrimą, matavimą (Aidukaitė ir kt., 2012; Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė, 2020; Plėšnys, 2014), analizuoja užsienio valstybių patirtį kuriant gerovės valstybės modelius (Taminskaitė, 2019; Rakšnys ir kt., 2021), analizuojamas prezidento vaidmuo kuriant gerovės valstybę Lietuvoje (Guogis ir Rakšnys, 2021), tiriami centrinės ir rytų Europos gerovės valstybės modelio bruožai (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018), taip pat skiriamas dėmesys ir atskiriems gerovės valstybių modelių aspektams, pavyzdžiui, socialinių paslaugų prieinamumui (Gardziulevičienė ir Raišienė, 2021). Taip pat tiek Lietuvoje (Zabarauskaitė ir Blažienė, 2012; Diliuvienė ir Tamašauskienė, 2019; Čiegis ir Dilius, 2018), tiek už užsienio literatūroje (Solt, 2020; Polacko, 2021) atliekami tyrimai apie pajamų nelygybę, ją sukeliančius veiksnius ir padarinius. Nepaisant šių tyrimų, trūksta duomenų apie pajamų nelygybės ir gerovės valstybės modelių ryšį.

Darbo problema - koks skirtingų gerovės valstybės modelių ir pajamų nelygybės ryšys Europoje?

Darbo tikslas – ištirti skirtingų gerovės valstybės modelių ir pajamų nelygybės ryšį Europoje.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti gerovės valstybės sampratą.
2. Palyginti skirtingus gerovės valstybės modelius Europoje, atskleidžiant jų privalumus ir problematiką.
3. Išanalizuoti pajamų nelygybės sampratą ir svarbą socialiniu bei ekonominiu požiūriu.
4. Atskleisti pajamų nelygybės bei gerovės valstybės modelių ryšį ekspertų požiūriu.

5. Nustatyti pajamų nelygybės skirtumus Europos valstybėse, kurios taiko skirtingus gerovės valstybės modelius.

Darbo metodai. Mokslinės literatūros analizė, statistinė antrinių duomenų analizė (koreliacinė ir regresinė analizė), kokybinis interviu, turinio analizė.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindinės dalys: mokslinės literatūros analizė apie gerovės valstybės modelius ir pajamų nelygybę, taip pat tyrimo metodologijos skyrius, kuriame pristatomi tyrimo tikslas, modelis, tyrimo klausimai, organizavimas, trečiame darbo skyriuje pristatomi tyrimo rezultatai.

1. GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIŲ BEI PAJAMŲ NELYGYBĖS ANALIZĖ

1.1. Gerovės valstybės samprata ir indikatoriai

Dar XVIII a. pabaigoje atsirado pirmosios gerovės valstybės užuomazgos (Aidukaitė ir kt., 2012), o sąvoka „gerovės valstybė“ pirmą kartą buvo pavartota apibūdinti gerovės nuostatas, įvestas kaip Bismarko konservatyvių reformų dalis (Collington, 2022). Vis dėlto, laikoma, kad pati gerovės valstybės koncepcija susiformavo dėl industrializacijos ir urbanizacijos per paskutinį šimtmetį, todėl laikoma, kad tai yra „išsivysčiusio kapitalizmo fenomenas“ (Aidukaitė ir kt., 2012, p. 16). Kiekvienai valstybei svarbu pasirinkti savo visuomenę, o ypač socialiai pažeidžiamais asmenimis, kurie dėl kokių nors priežasčių negali savimi pasirūpinti, pvz. vaikystė, senatvė, ligos, neįgalumas ir kt. Vėdinos šio poreikio valstybės sukūrė įvairias skirtingas schemas, kuriomis suteikiamos ekonominės-socialinės garantijos šiems asmenims. XX a. pradžioje atsirado šios sistemos, kuriose valstybės tapo gerovės teikėjomis gyventojams. Tokie susitarimai paprastai buvo vertinami kaip platesnės socialinės ir ekonominės politikos dalis, o tai yra tarsi ratas, kai sveika ir gerai išsilavinusi darbo jėga prisideda prie produktyvumo didinimo, o tai savo ruožtu skatina ekonomikos augimą ir didina gerovę (Hilson, 2020).

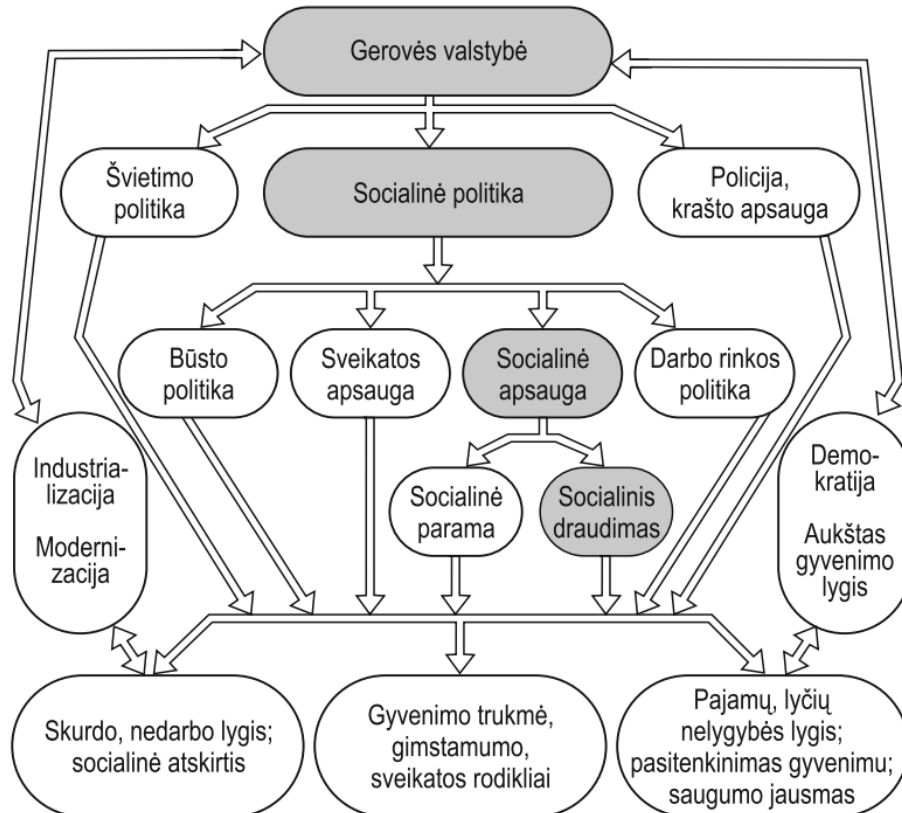
Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė (2020) teigia, kad sąvoką „gerovės valstybė“ apibrėžti labai sudėtinga, o pamatuoti – dar sudėtingiau, kadangi terminas gali būti suprantamas iš keturių perspektyvų: „kaip socialinės raidos stadija, gyvenimo būdas, politinė esmė ar valstybės valdymo stilius“ (Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė, 2020, p. 22). Gerovė yra ambicinga sąvoka, kuri dažnai reiškia skirtingus dalykus ir todėl yra dviprasmiška. Ši sąvoka dažnai vartojama kartu su kitais terminais, tokiais kaip valstybė, visuomenė, politika ir darbas, ir dažnai suprantama kaip kažkas, kuriame viešasis sektorius atlieka svarbų vaidmenį. Taip yra nepaisant to, kad daugelis problemų yra susijusios su gerovės ar laimės didėjimu, todėl dažnai taip pat laikomos gerove. Tai susiję su mūsų kasdieniu gyvenimu ir tuo, kaip galime susidoroti su daugybe skirtingų aspektų. Dar daugiau aspektų, susijusių su trečiuoju sektoriumi, pilietine visuomene ar rinka, turi įtakos suvokiamai gerovei. Todėl į gerovę taip pat buvo žiūrima iš įvairių pusių ir ne visada vartojamas tik vienas žodis „gerovė“ (Greve, 2018). Pavyzdžiui, naudojamos tokios sąvokos kaip „gerovės visuomenė“ ar „gerovės ekonomika“, vis dėlto tokios sąvokos ne pilnai atskleidžia gerovės valstybės esmę (Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė, 2020). Ekonomistai, sociologai, psichologai, filosofai ir politologai vienaip ar kitaip nuolat dalyvauja diskusijose apie tai, kas yra gerovė, kaip ją galima pasiekti ir kaip galima suprasti su gerove susijusias pasekmes ir rezultatus (Greve, 2018). Taigi, mokslinėje galima rasti įvairių apibrėžimų. Pavyzdžiui, Smelser (1994) gerovės valstybę apibūdino kaip valstybės įsipareigojimas ir atsakomybė užtikrinti, kad piliečiai bus materialiai

aprūpinti, panašiai ši reiškinį apibūdina ir Palme (1990), kuris į apibrėžimą įtraukė ir valstybės sukurtus institutus, kurie padeda jai įgyvendinti šį įsipareigojimą. Vis dėlto, mokslinėje literatūroje bene plačiausiai naudojamas Esping-Andersen (1990) gerovės valstybės apibūdinimas. Gerovės valstybė apibrėžiama kaip vyriausybinių programų, politikos ir įstatymų, kuriais piliečiams teikiama socialinė ir ekonominė parama, sistema (Esping-Andersen, 1990). Remiantis autoriumi, gerovės valstybės terminu apibūdinama valstybės atsakomybė už tam tikros pagrindinės gerovės užtikrinimą savo piliečiams gali būti suprantama kaip kapitalistinės valdžios būdas, kuris sušvelnina socialinius krizių, kylančių dėl kapitalo kaupimo, padarinius. Tai daroma tiek vykdant gerovės programas, tiek reguliuojant (arba formuojant) rinkas. Naujesniuose moksliniuose šaltiniuose pateikiami ir kitokie apibrėžimai, pavyzdžiui, teigiama, kad siaurąja prasme gerovės valstybės samprata gali būti suprantama kaip socialinės paslaugos ir valstybė – kaip šių paslaugų teikėjas (Collington, 2022). Šios paslaugos gali būti įvairios, pavyzdžiui, pensijinis aprūpinimas, ligos išmokos, socialinė parama, nedarbo išmokos, sveikatos priežiūra, gimstamumo skatinimas skiriant motinystės/tėvystės išmokas, švietimas, viešoji tvarka, šalies gynyba ir kt. (Aidukaitė ir kt., 2012).

1 paveikslas

Gerovės valstybės sampratos indikatoriai

Šaltinis: Aidukaitė ir kt., 2012, p. 19.

Remiantis 1 paveiksle pateiktais gerovės valstybės sampratos indikatoriais, galima teigti, kad gerovės valstybė yra tai, kokius sprendimus priima valstybė tokiais klausimais kaip ekonominė ir socialinė gerovė, užimtumas, būstas, sveikata, socialinė apsauga ir švietimas, šeimos politika (Kuivalainen ir Nelson, 2010) ir ar valstybė tai daro taip, kad būtų pasiekti bent kai kurie minimalūs piliečių lūkesčiai (Greve, 2007).

Gerovės valstybė neretai vartojama kaip sinonimas su terminu „socialinis modelis“, kadangi gerovės valstybėse skiriamas didelis dėmesys socialinei politikai (Ji, 2021), o ir gerovės valstybių tikslai neretai susiję su socialinės gerovės užtikrinimu, kaip antai autonomijos gyventojams suteikimas, socialinio stabilumo užtikrinimas rizikos atveju ir skurdo bei pajamų nelygybės mažinimas (Ferragina ir kt., 2015). Taigi, gerovės valstybės esmė – užtikrinti socialinį saugumą (Aidukaitė ir kt., 2012), siekiant „subalansuoto ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo rezultato“ (Guogis, 2020). Atsižvelgiant į tai, gerovės valstybės samprata gali būti detalizuojama kaip socialinės išmokos, socialinių paslaugų prieinamumas, socialinės paramos išmokų dydžiai bei socialinės paramos gavėjo skatinimas keisti elgesį gavus išmokas ar paslaugas (pvz. bedarbis skatinamas įsidarbinti) (Guogis ir Rakšnys, 2020). Beje, pažymima, kad tokia socialinė politika atitinka gerovės valstybės koncepciją tada, kai socialinė parama nėra apribota naudos gavėjų ankstesniu mokesčiniu indėliu, o teikiama pagal realų poreikį (Gardziulevičienė ir Raišienė, 2021). Svarbu pažymėti, kad kiekviena valstybė savarankiškai siekia šio rezultato ir taiko skirtingas priemones. Todėl nepaisant gražios idėjos ir modelio esmės, tokie gerovės valstybės modeliai neretai sulaukia ir kritikos. Pavyzdžiui, Lehto ir Meadowcroft (2021) teigia, kad socialinės pašalpos, įvairios išmokos ir kt. iš esmės nemažina skurdo, o tokios išmokų mokėjimo sistemos žalingos, nes atgraso asmenį indėlį į socialinį, kultūrinį ir žmogiškąjį kapitalą, būtiną ilgalaikiam skurdo mažinimui. Kita vertus, Šiaurės šalių pavyzdžiu įrodyta, kad „kuo dosnesnė (didelės išmokos ir aukšta socialinių paslaugų kokybė), visapusiškesnė (atsižvelgia į skirtingus poreikius) ir visa apimanti (pasižymi didele aprėptimi) gerovės valstybės veikla, tuo švelnesni neigiami rinkos ekonomikos ir globalizacijos padariniai“ (Aidukaitė ir kt., 2012, p. 6).

Apibendrinant, gerovės valstybė – tai valstybės socialinė raida, valdymo stilius, ekonominė padėtis, kuri apsprendžia, kiek efektyviai valdomi ir paskirstomi finansai šalyje, užtikrinant socialinę gerovę visiems gyventojams. Įgyvendinant gerovės valstybės koncepciją aprėpiamos įvairios sritys, t.y. švietimas, socialinė apsauga, demografija, policija, krašto apsauga, modernizacija ir kt., kurie lemia gyvenimo lygį šalyje. Gyvenimo lygis gali būti suvokiamas įvairiai, tačiau labiausiai susijęs su skurdo, nedarbo, socialinės atskirties, pajamų, lyčių (ne)lygybe, pasitenkinimas gyvenimu, gyvenimo trukmė, sveikata, gimstamumas ir kt.

1.2. Europoje taikomų gerovės valstybės modelių palyginimas

Pagrindinis gerovės valstybės uždavinys – užtikrinti aukštą gyvenimo lygį ir socialinę apsaugą. Šalys pasirenka, kaip įgyvendinti šį tikslą, ir priklausomai nuo vykdomos politikos, galima išskirti skirtingus gerovės modelius (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018). Nors visos valstybės turi skirtingus socialinės-ekonominės politikos modelius, vis dėlto, pagal bendrus bruožus juos galima skirstyti į panašias grupes (Saar ir kt., 2022) pagal tai kaip jie susiję su socialiniu ir politiniu vystymusi, parlamentinės demokratijos stabilumu, kokiais bendrais bruožais pasižymi sprendžiant socialinius konfliktus, ypač darbo rinkoje bei panašia mokesčių politika (Hilson, 2020).

Dažniausiai mokslinėje literatūroje naudojama Esping-Andersen skirtingų gerovės valstybės modelių klasifikacija, kai jie skiriami į tris: liberalųjį, konservatyvųjį-korporatyvinį ir socialdemokratinį. Liberaliai gerovės valstybei būdinga nuo pajamų priskirta pagalba, kuklios socialinės išmokos ar socialinio draudimo planai. Konservatyviajai-korporatyvinei gerovės valstybei būdingas vidutinis dekomodifikacijos lygis (tai yra socialinę riziką patyrusių asmenų apsauga (Guogis, 2002)). Daug dėmesio skiriama motinystės skatinimui. Socialdemokratinė gerovės valstybė yra labai dekomodifikuota. Šiai valstybei būdingos dosnios visuotinės ir perskirstomos išmokos, kurios nepriklauso nuo individualių įnašų (Saar ir kt., 2022). Vis dėlto, yra ir naujesnė gerovės modelių klasifikacija (ja ir nuspręsta remtis darbe), kuri atspindi skirtingų Europos regionų taikomus gerovės modelius. Remiantis Sapiro (2006) galima išskirti keturis pagrindinius gerovės valstybės modelius:

- Šiaurės šalių (skandinaviškasis) (pvz. Švedija, Danija, Suomija) – išskirtinumas didelės išlaidos socialinei apsaugai, darbo rinka remiama aktyviomis fiskalinėmis priemonėmis, stiprios profesinės sąjungos.
- Anglosaksų (liberalusis) (pvz. Airija, Jungtinė Karalystė) – orientacija į darbo jėgą, pagrįsta aktyviomis politikos priemonėmis, išvystyta socialinės pagalbos sistema, tačiau vyrauja silpnos profesinės sąjungos.
- Konservatyvus kontinentinis Europietiškas modelis (pvz. Austrija, Belgija, Prancūzija, Vokietija ir Liuksemburgas) – pagrįstas socialiniu draudimu tokiu kaip bedarbio pašalpa ir pensija.
- Pietų Europos gerovės modelis (pvz. Graikija, Italija, Ispanija ir Portugalija) - daugiausia dėmesio skiria socialinėms išlaidoms, ypač senatvės pensijoms.

Vrooman ir kt. (2004) dar išskyrė ir Rytų Europos gerovės modelį, pagal kurį socialinė apsauga ribota, nors modelis ir grindžiamas socialinėmis įmokomis į sveikatos ar pensijų fondus, vyrauja nedidelis darbo rinkos lankstumas.

Nepaisant išskirtų modelių aspektų, siekiant suprasti skirtingų modelių esmę, svarbu juos išnagrinėti plačiau.

1.2.1. Šiaurės šalių (skandinaviškasis) socialdemokratinis modelis

Šiaurės šalių gerovės modelis, arba taip vadinama „Nordic welfare model“, yra socialinės gerovės sistema, būdinga Šiaurės Europos šalims, tokioms kaip Švedija, Norvegija, Danija, Suomija ir Islandija. Pagrindinė tokio modelio evoliucijos idėja ta, kad visi piliečiai, nepaisant jų lyties, amžiaus ar regiono, kuriame jie gyvena, turi vienodas teises ir galimybes (pvz., išsilavinimą ir darbą). Taigi, skandinaviškasis gerovės valstybės modelis grindžiamas universalumo, lygybės ir solidarumo principais (Barr, 2017). Socialinėje politikoje modelio kertinis aspektas yra universalumas, kuris orientuojamas į pajamų lygybę bei vidurinėsios klasės gerovę (Greve, 2007; Ji, 2021): visi turi panašias teises, glaudžiai susijusias su veikla darbo rinkoj, be to, šiam modeliui būdingas aukštas dekomodifikacijos laipsnis (Kuivalainen ir Nelson, 2010). Taigi, Skandinavijos gerovės valstybė užtikrina visuotinę prieigą prie sveikatos priežiūros, švietimo, socialinių paslaugų ir kitų esminių išmokų, todėl skurdo ir nelygybės lygis yra žemas (Kautto et al., 2021). Be to, daug dėmesio tokios šalys skiria ir modernumui, novatoriškumui, kurie yra tiesiogiai susiję su valstybės remiamu socialiniu vystymusi, pvz., švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos srityse. Taigi, tokia gerovės valstybė siejama ir su modernizacija (Kohtamäki, 2022). Su inovatyvumu bei modernumu yra susiję ir tai, kad šiaurės gerovės modeliu besivadovaujančiose šalyse skiriamas ypatingai didelis dėmesys piliečių išsilavinimui, kuris vienodai garantuojamas kiekvienam (Kuusipalo ir kt., 2021).

Mokslininkai istoriškai apibūdino Šiaurės šalių gerovės valstybes kaip „socialdemokratinės“: universalias, su dosniomis išmokomis ir socialinėmis paslaugomis (pvz., vaikų ir pagyvenusių žmonių sveikata ir priežiūra), skatinančiomis aukštą ekonominę ir lyčių lygybę bei aktyvią darbo rinką, t.y. vykdoma politika, kuria siekiama užtikrinti aukštą dalyvavimo darbo rinkoje lygį ir sugražinimo į darbo rinką atvejus neįgalumo atveju (Greve ir kt., 2021).

Be to, Šiaurės šalių gerovės valstybės modelis yra grindžiamas atsakingos ekonominės politikos, gerovės ir stiprių socialinių partnerių darbo rinkoje deriniu. Šie trys ramsčiai sąveikauja ir palaiko vienas kitą simbiozės forma (Council of Nordic Trade Unions, 2023). Dėl to modelis daugeliu atžvilgių skiriasi nuo kitų Europoje ir likusioje pasaulio dalyje esančių modelių. Šio modelio išskirtinumas yra aukštas profesinių sąjungų organizuotumo lygis ir platus darbo rinkos reguliavimas kolektyvinėmis sutartimis. Vienas iš pagrindinių modelio komponentų yra trišalis bendradarbiavimas ir socialinis dialogas tarp profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų. Aukštas profesinių sąjungų organizuotumo lygis, stiprūs ir nepriklausomi socialiniai partneriai darbo rinkoje, didelis pasitikėjimas, plati kolektyvinių sutarčių aprėptis, konstruktyvus partnerių bendradarbiavimas – visa tai būtina stabilumui, nuspėjamumui ir socialinei gerovei ir lygybei užtikrinti (Kohtamäki, 2022). Lyčių lygybė darbo rinkoje – taip pat stiprioji Skandinavijos šalių modelio ir politikos pusė (Pasaulio ekonomikos forumas, 2021), kitas svarbus darbo rinkos

aspektas – garantijos dėl vaiko priežiūros atostogų, subsidijuojama vaikų priežiūra (Kautto et al., 2021). Tai reiškia, kad Šiaurės šalių darbo rinkoms būdingas mažas darbo ginčų skaičius, lyginant tarptautiniu mastu. Rinkos mechanizmus pradeda reguliuoti valstybė, vadovaudamasi lygių galimybių ir rūpinimosi visais piliečiais principu (Kohtamäki, 2022). Tokia politika ypatingai išryškėjo Covid-19 pandemijos metu, kai Covid-19 krizės metu Šiaurės šalys didino biudžeto deficitą, tačiau nekeitė universalumo ir dosnumo politikos, priešingai – didėjo išlaidos sveikatos apsaugai, įtrauktos naujos priemonės, skirtos atsigauti po krizės įvairiems asmenims, ypatingai darbo rinkai, užimtumui didinti. Toks valstybės kišimasis į rinką užtikrino tai, kad net ir krizės metu buvo užtikrintas aukštas gyvenimo lygis (Greve ir kt., 2021).

Šis modelis buvo vadinamas pavyzdžiu, kaip visapusiška gerovės valstybė gali prisidėti prie ekonomikos augimo, žmonių vystymosi ir socialinės lygybės (Kautto et al., 2021). Skandinavijos modelio sėkmė taip pat buvo siejama su tvirta institucine sistema, kurioje vyrauja socialinė partnerystė ir politinis sutarimas (Barr, 2017). Ši institucinė sistema užtikrina, kad gerovės valstybė išliktų tvirti ir veiksmingai tenkintų piliečių poreikius.

Vertinant šio modelio efektyvumą, neretai pabrėžiami tokie aspektai kaip: dažnai minimas mažas pajamų nelygybės ir skurdo lygis, taip pat palyginti aukštas lyčių lygybės lygis (Kuivalainen, ir Nelson, 2010), aukštas užimtumo lygis (Halvorsen ir kt., 2016), teigiama, kad šiaurės šalys yra vienos turtingiausių, kurių gyventojai - bene laimingiausi pasaulyje, o gerovės politika yra svarbi šios laimės priežastis (Greve ir kt., 2021), gerovės politika susijusi ir su ilgesne gyvenimo trukme (Aidukaitė ir kt., 2012). Taigi, tarptautiniu mastu šis modelis dažnai vertinamas kaip pavyzdinis, iš kurio galima pasimokyti. Tačiau teigti, kad Šiaurės šalys sėkmingos daugeliu atvejų, nereiškia, kad nėra silpnų vietų. Šiuo gerovės valstybės modeliu besiremiančios šalys išlaidauja daug ir perskirsto rinkos pajamas per mokesčių ir fiskalinę politiką. Be to, kadangi teikia palyginti dosnias senatvės pensijas (Greve ir kt. 2021), yra išryškinama viena esminių šiaurietiško modelio problemų – visuomenės senėjimas, dėl kurio mažėja biudžetas, o jo išlaidos – tik auga (Greve, 2007; OECD, 2020). Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) duomenimis, Skandinavijos šalyse viešosios išlaidos socialinėms išmokoms sudaro nuo 18 iki 26 proc. BVP, t. y. daugiau nei vidutiniškai (14 proc.) (EBPO, 2020). Be to, dėl tokio didelio patrauklumo, šalys susiduria su didelės imigracijos problema, kuri didina finansinę naštą valstybėms (Aidukaitė ir kt., 2012). Taigi, Šiaurės šalių gerovės valstybės modelis kai kurių kritikų suvokiamas kaip per daug visapusiškas, per dosnus, ekonomiškai netvarus dėl to, kad žmonės tampa tingūs ir priklausomi nuo gerovės, o tai nėra palanku ekonomikos augimui (Knutsen, 2017). Nepaisant kritikos, pagrindiniai rodikliai (BVP vienam gyventojui, žemas pajamų nelygybės rodiklis ir kt.) rodo, kad modelis veiksmingas, be to dideles viešąsias išlaidas Skandinavijos modelyje kompensuoja dideli mokesčiai, nors tokie mokesčiai gali ir atgrasyti nuo darbo ir

verslumo (o tai neigiamas veiksnys) (Kangas ir Palme, 2019), kadangi ekonomika gali būti mažiau dinamiška (Feldstein, 2019). Todėl manoma, kad tolesnė sėkmė taip pat priklausys nuo kritiško šalies politikos vertinimo ir naujovių diegimo, siekiant pritaikyti ekonominę ir socialinę politiką prie besikeičiančių demografinių ir ekonominių aplinkybių (Halvorsen ir kt., 2016).

Kitaip nei liberaliuosiuose ar konservatyviuose-korporaciniuose modeliuose, socialinė parama nelieka paskutinių pajamų šaltiniu nebepajėgiantiems savimi pasirūpinti, o teikiama kaip prevencinė priemonė. Tačiau aukštas pragyvenimo lygis ir dosnios pašalpos lemia didelius mokesčius, todėl itin svarbu užtikrinti žemą nedarbo lygį. Dėl didelės valstybės įtakos dekomodifikacijos lygis yra aukštas (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018). Siekiant kuo labiau sumažinti apkrovą valstybei, taikomos aktyvios darbo rinkos priemonės, skatinančios asmenį kuo mažiau būti bedarbiu ir kuo greičiau grįžti į darbo rinką (Aidukaitė ir kt., 2012). Kadangi vyrauja universalumo, solidarumo, lygybės principai (Aidukaitė ir kt., 2012), vyriausybė atlieka reikšmingą lėšų perskirstymo vaidmenį per mokestinę sistemą (iš daugiau uždirbančių, socialiai pažeidžiamiems), taip užtikrinant mažesnę pajamų nelygybę, be to, modelis orientuotas ne į socialinių rizikų padarinių šalinimą, tačiau į prevencines priemones (Timinskaitė, 2019), todėl skiriamas didelis dėmesys švietimui, užtikrinant, kad didžioji dalis turės galimybę dirbti ir visuomet gaunančiųjų socialinę paramą bus mažiau, nei tokių, kurie ja naudosis (Aidukaitė ir kt., 2012).

Susisteminius šio gerovės modelio ypatumus, išskiriami tokie bruožai:

- Valdžios sektoriaus pajamos viršija 55 proc. BVP
- Aukšti mokesčių tarifai
- Išlaidos darbo rinkos programoms – labai didelės
- Darbuotojų atostogas apmoka valstybė
- Valstybė už vaiko priežiūros atostogas skiria išmokas visiems gyventojams
- Didelės bedarbių pašalpos ir ilga jų mokėjimo trukmė
- Pensijos – nedidelės, siejamos su pajamų dydžiu
- Valstybei tenka atsakomybė už gerovę
- Užtikrinama lyčių lygybė
- Dekomodifikacija - didelė

1.2.2. Konservatyvus kontinentinis Europietiškas modelis

Konservatyvusis – kontinentinis gerovės modelis neretai vadinamas europietiškuoju, kadangi modelis seniausias, jį taiko vakarų Europos valstybės, t.y. Austrija, Prancūzija, Vokietija (Ji, 2021). Šis gerovės valstybės modelis – tai socialinės gerovės modelis, kuriame vidutiniškai išreikšta dekomodifikacija (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018), kadangi už socialines garantijas daugiau atsakinga šeima, darbdavys, o valstybė – tik dalinai. Vis dėlto, šiame modelyje vyrauja

socialinis draudimas (Aidukaitė ir kt., 2012), nors ši sistema ir yra orientuota į įvairių profesijų asmenis ir atitinkamai paskirsto ligos ir nedarbo išmokas, pensijas ir kitas pinigines išmokas, t. y. socialinio draudimo sistema grindžiama nuopelnų principu (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018), o skirtingos socialinės „klasės“ atstovai, turi teisę į skirtingas socialines paslaugas, garantijas, išmokas, nepaisant šių skirtumų, pažymima, kad šiame modelyje vyrauja didelės socialinės išmokos, o socialinės sistemos aprėptis - didelė (Aidukaitė ir kt., 2012).

Reikia pažymėti, kad šiame modelyje nėra užtikrinama lyčių lygybė (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018), t.y. vyras laikomas šeimos maitintoju, o moteris – ta kuri turi pasirūpinti vaikais ir senyvo amžiaus asmenimis, todėl įvairios socialinės garantijos daugiau teikiamos vyrui, kaip šeimos maitintojui (Aidukaitė ir kt., 2012), be to šeima socialines paslaugas gali gauti tik tuomet, kai nebepajėgia savimi pasirūpinti, taigi šalinamos pasekmės (Aidukaitė ir kt., 2012). T.y. socialinė apsauga daugiausiai paremta kompensacine funkcija (ligos, motinystės, senatvės, neįgalumo, nedarbo atvejais), pabrėžiant asmeninę kiekvieno piliečio atsakomybę už savo gerovę (Taminskaitė, 2019).

Kita vertus, Taminskaitė (2019) nagrinėjo gerovės valstybės modelį, taikomą Prancūzijoje ir nurodė, kad šioje šalyje (kaip ir kitose, kurios taiko kontinentinį gerovės modelį) manoma, kad nors šeimos vaidmuo svarbus, vien tik šeima negali pasirūpinti savo artimaisiais, todėl valstybei tenka pareiga socialiai remti pažeidžiamus asmenis. Šioje valstybėje įtvirtintas ir solidarumo principas, kuris reiškia, kad visi gyventojai vieni kitus broliška remia, kai šiems reikia kokios nors socialinės paramos, siekiant įveikti socialines rizikas ir užtikrinti kiekvieno orias gyvenimo sąlygas.

Kitas svarbus šio modelio bruožas yra tai, kad gerovės valstybė nors ir užtikrina galimybę visuomenės nariams gauti išsilavinimą, tačiau ši garantija mokslo įstaigų prieinamumu ir gausa atsilieka nuo Skandinaviškojo modelio (Aidukaitė ir kt., 2012). Šiame modelyje pensijos yra šiek tiek didesnės nei vidutinės ir yra panašios į Skandinavišką modelį, o dydis siekia nuo 50 % iki 100 % ankstesnio uždarbio (Vrooman ir kt., 2004).

Atsižvelgiant į tai, kad šį modelį taikančiose šalyse didelė atsakomybė tenka darbdaviams, šalyse didelę įtaką gerovei daro profesinės sąjungos. Darbuotojai yra gerai apsaugoti atleidimo atveju. Pavyzdžiui, Vokietijoje darbdaviui reikia leidimo atleisti darbuotoją; kitose šalyse apie tai turi būti pranešta trečiajam šaliai. Įprasta kompensacija atleidimo atveju visose šalyse yra 12–18 mėnesių darbo užmokestis darbuotojui, kurio darbo stažas yra dvidešimt metų. Nedarbo atveju vidutinis darbuotojas pradžioje gauna nuo 68 % (Vokietija) iki 85 % (Liuksemburgas) ankstesnio darbo užmokesčio, t.y. bedarbio pašalpos palyginti – didelės, o trukmė – labai ilga, pavyzdžiui, Prancūzijoje bedarbis išmoką gauna iki penkerių metų, o Belgijoje jos trukmė neribojama (Vrooman ir kt., 2004).

Apibendrinant išskirtini tokie šio modelio bruožai:

- Dekomodifikacija – vidutinė
- Vyrauja socialinis draudimas
- Socialinė apsauga – kompensacinė su visuomenės narių asmenine atsakomybe už savo likimą
- Pirminė atsakomybė už gerovę tenka šeimai ir darbdaviui, tik po to valstybei
- Dosnios socialinio draudimo išmokos
- Užtikrinamas išsilavinimas
- Stipri darbuotojų apsauga

1.2.3. Liberalusis Anglosaksų modelis

Šis modelis vadinamas liberaliu, kadangi pasižymi žemu dekomodifikacijos lygiu, t.y. socialinė apsauga ribota, grindžiama pajamų-turto vertinimu, dominuoja asmeninė atsakomybė už savo gerovę, o socialinės problemos sprendžiamos reguliuojant darbo rinkas (Aidukaitė ir kt., 2012). Liberalusis modelis Europoje nėra populiarus, jis naudojamas tokiose šalyse kaip Jungtinė Karalystė, Airija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada (Ji, 2021).

Palyginus su kontinentiniu ir Skandinaviškuoju gerovės modeliais, liberalusis pasižymi mažomis socialinėmis išmokomis vargstantiems, o pirmenybė teikiama rinkai. Kadangi valstybinės socialinės išmokos yra nedidelės, liberalaus modelio dekomodifikacijos lygis yra žemas. Tai lemia neturtingųjų ir turtingųjų marginalizaciją, todėl egzistuoja didelės pajamų nelygybės rizika (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018). Taip yra todėl, kad šiame gerovės modelyje valstybės vaidmuo yra menkas, t.y. valstybė beveik nevykdo perskirstomosios funkcijos, kuri padėtų užtikrinti tolygias visos visuomenės narių galimybes į socialinę apsaugą. Toks modelis remiamas visiškai visuomenės atsakomybe už savo gerovę. Tai reiškia, kad dominuoja privatus socialinis draudimas ir nuo jo priklauso socialinės garantijos, o valstybinės socialinės išmokos – minimalios (Taminskaitė, 2019), skirtos tik skurdo, nedarbo problemoms spręsti (Aidukaitė ir kt., 2012). Taigi, Anglosaksų gerovės modeliui būdinga ribota socialinių programų aprėptis - daugelis paslaugų prieinamos tik tiems, kurie atitinka griežtus tinkamumo kriterijus. Šiuo požiūriu siekiama sumažinti valstybės išlaidas ir skatinti savarankiškumą, tačiau dėl jo pažeidžiamos gyventojų grupės taip pat gali likti be galimybės naudotis būtinomis paslaugomis. Ypač šis modelis kritikuojamas dėl nepakankamos paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms, nes daugelis dirbančių šeimų negali sudurti galo su galu dėl mažų atlyginimų ir nepakankamų socialinių išmokų (Gornick & Meyers, 2009).

Valstybė taikydama tokį gerovės modelį, kiekvienam piliečiui užtikrina tik vidurinį išsilavinimą, o ikimokyklinis ugdymas ar aukštasis mokslas – privatus kiekvieno asmens galimybių klausimas (Aidukaitė ir kt., 2012). Taip pat, šis modelis pasižymi ir nedidelėmis

pensijomis (mažiau nei 50 proc. prieš tai buvusių pajamų), pensijos daugiausia išmokamos iš privačių pensijų fondų. Kaip ir pensijos, bedarbio pašalpos anglosaksų modelį taikančiose valstybėse yra gana mažos. Visiems ji yra vienodo dydžio arba mažesnė nei 55 % paskutinio atlyginimo, o mokėjimo trukmė dažnai yra trumpesnė nei vieneri metai, todėl bedarbio pašalpos – mažiausios iš visų gerovės valstybių. Be mažų bedarbio pašalpų, šiose šalyse žemas ir darbuotojų apsaugos lygis. Norėdamas atleisti darbuotoją, darbdavys arba neturi jokių apribojimų (Kanada ir JAV), arba tiesiog turi išsiųsti atitinkamam darbuotojui raštišką pareiškimą (Jungtinė Karalystė ir Australija). Tik Airijoje apie atleidimą turi būti pranešta trečiajai šaliai. Kai darbuotojas atleidžiamas iš darbo, šiose šalyse taikoma nedaug darbo rinkos programų, kurios jam padėtų įsidarbinti iš naujo. Dėl santykinai nedidelės socialinių išmokų apimties anglosaksų režime mokesčių tarifai yra žemi (Vrooman ir kt., 2004).

Apibendrinant išskirtini tokie šio modelio bruožai:

- Dekomodifikacijos lygis – žemas
- Vyrauja privatus socialinis draudimas
- Pensijos, bedarbio ir kitos išmokos – nedidelės
- Aukštasis išsilavinimas – ribotas
- Menka (arba jos beveik nėra) darbuotojų apsauga
- Rinka atsakinga už piliečių gerovę

1.2.4. Pietų Europos gerovės modelis

Pietų Europos gerovės modelį taiko tokios šalys kaip Italija, Ispanija, Graikija ir Portugalija ir jo taikymas grindžiamas prielaida, kad šeimos ir savanorių organizacijų vaidmuo yra svarbesnis už kitas gerovės sferas (Ji, 2021). Šiuo modeliu besivadovaujančios šalys savo socialines išlaidas sutelkia į senatvės pensijas, nors bedarbio pašalpos – nedidelės, išlaikant aukštą užimtumo apsaugos lygį (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018).

Pietų Europos gerovės modelis - tai savitas požiūris į socialinę apsaugą, kuriam būdinga ribota, bet tikslinė socialinio draudimo programų sistema, skirta pažeidžiamoms gyventojų grupėms remti. Šis modelis grindžiamas tradicinėmis šeimos vertybėmis, jame labai pabrėžiamas šeimos, kaip pagrindinės socialinės paramos teikėjos, vaidmuo. Vienas iš pagrindinių Pietų Europos gerovės modelio bruožų yra socialinio draudimo programų, kaip bazinio socialinės apsaugos užtikrinimo mechanizmo, akcentavimas. Šios programos paprastai finansuojamos iš socialinio draudimo įmokų, kurias moka ir darbdaviai, ir darbuotojai. Pavyzdžiui, tokiose šalyse kaip Italija ir Ispanija socialinio draudimo įmokos yra pagrindinis pensijų finansavimo šaltinis (Simonazzi, 2015).

Pietų Europos gerovės modeliui būdingos didesnės pensijos, palyginti su kitais modeliais. Pavyzdžiui, darbuotojas Ispanijoje, turintis 35 metų darbo stažą, gali gauti 100 proc. savo buvusio

atlyginimo, o tai bene didžiausia garantija Europoje. Be to, pensinis amžius pagal šį gerovės režimą yra gana žemas, todėl vidutinės išlaidos pensijoms Pietų Europos gerovės modeliu besivadovaujančiose šalyse procentais nuo BVP yra didžiausios, lyginant su kitais gerovės modeliais (Vrooman ir kt., 2004).

Pietų Europos gerovės modeliui būdingi labai aukšti darbuotojų apsaugos standartai, taikomi daugiausia vyrams. Dėl nelanksčios darbo rinkos vyrauja žemas moterų užimtumo lygis ir didelis jaunimo nedarbas. Dėl to šalyse vyrauja ilgas priklausomybės nuo tėvų namų laikotarpis – kitaip tariant, šeima turi kompensuoti daugelį Pietų šalių socialinės apsaugos sistemos aspektų, todėl Pietų Europos gerovės modelyje vyrauja pajamų nelygybė bei socialinės apsaugos stoka (Manow, 2021). Įprastos išeitinės išmokos įgijus keturių metų stažą, šiose šalyse yra didelės: prilygsta trijų ar keturių mėnesių atlyginimui, be to mokama kompensacija dėl atleidimo, o jei darbuotojas netenka darbo, taikomos įvairios darbo rinkos programos, padedančios susirasti darbą. Bedarbio pašalpos Viduržemio jūros šalyse yra maždaug vidutinės, nors išmokų lygis ir trukmė skiriasi. Ispanijoje bedarbis dvejus metus gali gauti apie 70 % buvusio atlyginimo, o Graikijoje vienerius metus – tik 40 %. Apskritai išmokos mažesnės nei Skandinavišką ir kontinentinį modelį taikančiose šalyse, bet didesnės nei anglosaksų ir Rytų Europos šalyse (Vrooman ir kt., 2004).

Pietų Europos gerovės modelyje taip pat labai pabrėžiamas šeimos vaidmuo teikiant priežiūrą ir paramą pažeidžiamoms gyventojų grupėms. Tai atsispindi politikoje, kuria remiama šeimų slauga ir skatinami paramos tinklai tarp kartų. Pavyzdžiui, Italijoje vykdoma programa, pagal kurią teikiama finansinė parama šeimoms, namuose prižiūrinčioms pagyvenusius giminaičius, taip pat politika, pagal kurią remiamas šeimos narių teikiamos neformalios priežiūros teikimas. Tačiau priklausomybė nuo šeimos tinklų kaip pagrindinio socialinės paramos šaltinio taip pat gali kelti iššūkių Pietų Europos gerovės modeliui, ypač atsižvelgiant į demografinius ir ekonominius pokyčius. Mažėjant gimstamumui ir senstant gyventojams, kyla susirūpinimas dėl šeimų gebėjimo ir toliau rūpintis savo pagyvenusiais giminaičiais ir teikti jiems paramą. Dėl to raginama daugiau investuoti į viešąsias paslaugas, pavyzdžiui, ilgalaikę priežiūrą, taip pat stengiamasi paskatinti daugiau moterų įsitraukti į darbo rinką ir prisidėti prie socialinio draudimo programų (Martin, 2015).

Apibendrinant išskirtini tokie šio modelio bruožai:

- Dekomodifikacijos lygis – vidutinis
- Socialinis draudimas mokamas iš darbdavio
- Šeima atsakinga už piliečių gerovę, valstybė – tik dalinai
- Vyrauja moterų ir vyrų nelygybė pajamų, darbo, socialinės apsaugos aspektais.
- Pensijos – didelės, kitos išmokos (bedarbio ir kitos)– nedidelės
- Aukštasis išsilavinimas – ribotas

- Didelė darbuotojų apsauga

1.2.5. Centrinės – Rytų Europos gerovės valstybės modeliai

Centrinės ir Rytų Europos gerovės valstybės modeliai išskiriami kaip kitokie nei prieš tai aptarti (de Frel, 2009). Centrinės Europos gerovės valstybės – Čekija, Vengrija, Lenkija, Slovėnija, Slovakija, Kroatija, o Rytų Europos gerovės modelį taiko Lietuva, Latvija, Estija, Bulgarija ir Rumunija (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018). Laužadytė-Tutlienė ir kt. (2018) nurodo, kad Centrinis Europos gerovės valstybės modelis labai panašus į Pietų Europos valstybės modelį, kita vertus, Rytų Europos gerovės modelis – išskirtinis. Lyginant su kitais modeliais, Rytų Europos gerovės modelis pasižymi mažesniu darbo rinkos lankstumu ir didesne nelygybe tarp moterų ir vyrų nedarbo. Taip pat pažymima, kad Rytų Europos gerovės modelyje socialinės įmokos (santykinė BVP dalis) yra mažesnės, o turėdamos mažiau finansinių išteklių šios šalys yra mažiau pajėgios kurti gerovę didindamos išlaidas socialinei apsaugai, švietimui, sveikatos apsaugai ir kt. jautriose srityse (Laužadytė-Tutlienė ir kt., 2018). Valdžios pajamos, išreikštos procentais nuo BVP, yra mažesnės nei 45 %, o tai galima palyginti su Pietų Europos ir anglosaksų modeliais. Be to, mokesčių tarifai paprastai yra nedideli. Bedarbio pašalpos mažos (Vrooman ir kt., 2004).

Rytų Europos valstybių socialinės apsaugos sistemos pasižymi santykinai žemu nedarbo, invalidumo ir vaiko išmokų lygiu, palyginti su kitais Europos gerovės modeliais. Pensijos taip pat yra šiek tiek mažesnės nei vidutinės (Vrooman ir kt., 2004). Manabu (2002) nurodo, kad šiose šalyse vyrauja pusiau privatus, pusiau valstybinis pensijų kaupimas, valstybė kartu su darbdaviu dalinasi atsakomybe mokėti ligos išmokas, motinystės išmokos (gimstamumo skatinimo politika) yra, tačiau tik ribotą laiką, ne pilna išmoka (t.y. tik dalis DU). Teigiama, kad socialinėms reikmėms išleidžiama sąlyginai nedaug, vyrauja didelė pajamų nelygybė (Aidukaitė, 2010). Vis dėlto, reikia pažymėti, kad siekiant apibūdinti šį gerovės valstybės modelį, trūksta naujesnių empirinių tyrimų. Atsižvelgiant į sparčius Baltijos šalių ir kitų ES valstybių teigiamus pokyčius, pavyzdžiui, skaitmenizacijos srityje (Bezrukova ir kt., 2022), o pavyzdžiui, Lietuvoje išsilavinimas – prioritetinga sritis, garantuojama kiekvienam (Europos Komisija, 2023), galima daryti prielaidą, kad keitėsi ir šalių gerovės modeliai, padėtis, todėl reikalinga atlikti papildomus tyrimus.

Apibendrinant išskirtini tokie šio modelio bruožai:

- Dekomodifikacijos lygis – vidutinis
- Socialinis draudimas mokamas iš valstybės, tačiau yra mažas
- Valstybės išlaidos socialinei apsaugai – nedidelės, tačiau nedideli ir mokesčiai
- Pensijos – ir kitos išmokos sąlyginai nedidelės
- Aukštasis išsilavinimas – garantuojamas
- Nedidelė darbuotojų apsauga

- Gimstamumo skatinimo politika – ribota.

Išanalizavus informaciją pateiktą šiame skyriuje, sudaryta palyginamoji gerovės valstybės modelių lentelė (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Gerovės valstybių modelių palyginimas

	Skandinaviškasis	Kontinentinis	Liberalusis	Pietų Europos	Centrinės – Rytų Europos
Mokesčių tarifas	Aukštas	Vidutinis	Nedidelis	Vidutinis	Nedidelis
Išlaidos darbo rinkai	Didelės	Vidutinės	Didelės	Nedidelės	Nedidelės
Šeimos paramos politikos apimtis	Plati	Siaura	Siaura	Vidutinė	Vidutinė
Rūpinimasis bedarbiais	Didelis	Didelis	Nedidelis	Nedidelis	Nedidelis
Pensijos	Nedidelės	Didelės	Mažos	Didelės	Nedidelės
Socialinio draudimo išmokos	Didelės	Didelės	Mažos	Vidutinės	Nedidelės
Rūpinimasis darbuotojais	Didelis	Didelis	Nedidelis	Didelis	Vidutinis
Dekomodifikacija	Didelė	Vidutinė	Žema	Vidutinė	Vidutinė

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Apibendrinant, išskiriami keturi gerovės valstybės modeliai Europoje: skandinaviškasis - šiaurės šalių (socialdemokratinis), konservatyvusis – kontinentinis (europietiškas), liberalusis (anglosaksų), Pietų Europos ir Centrinės – Rytų Europos. Šių modelių pavadinimai iš esmės atspindi geografinę – regioninę šalių padėtį, kuriose jis taikomas. Pavyzdžiui, skandinaviškasis modelis taikomas Skandinavijos šalyse (Švedija, Norvegija, Danija ir kt.), konservatyvusis – kontinentinis vakarų Europos šalyse (pvz. Vokietija, Prancūzija), liberalusis – anglosaksų Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Pietų Europos – Ispanijoje, Italijoje, Graikijoje ir kt., Centrinės Europos – Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir kt., o Rytų Europos – Baltijos šalyse, Rumunijoje, Bulgarijoje. Europos gerovės valstybių modeliai skiriasi įvairiais aspektais, t.y. dekomodifikacijos lygiu, socialine politika, socialinių išmokų dydžiais, darbo rinkos reguliavimu ir kt. Nors manoma, kad skandinaviškasis modelis yra labiausiai atitinkantis gerovės valstybės koncepciją, tačiau nesant vienintelės gerovės sampratos, kiti taip pat nėra nuvertinami, laikomi perspektyviais, galinčiais užtikrinti gerovę, kitokiais būdais, priemonėmis.

1.3. Gerovės valstybės modelių naujovės bei matavimų problematika

Remiantis Guogiu ir Svirbutaite-Krutkiene (2020), mokslinėje literatūroje nėra vieno bendro sutarimo, kokius socialinius, ekonominius, politinius rodiklius tikslinga vertinti, kiek tam tikras gerovės modelis atspindi tikrąją „gerovės valstybės“ sampratą. Ši problema atsispindi mokslinėje literatūroje. Pavyzdžiui, Aidukaitė ir kt. (2012) nurodo, kad identifikuojant, kiek konkreti valstybė yra „gerovės valstybė“, tikslinga analizuoti tokius rodiklius kaip pajamų

nelygybė, gyvenimo sąlygos. Kita vertus, siekiant išskirti gerovės valstybės ypatybes, Ji (2021) analizavo šeimos, rinkos ir valstybės vaidmenį, socialinių išlaidų lygį, palyginti su BVP, dekomodifikacijos laipsnį, skurdo bei pajamų nelygybės laipsnį, o Ferragina ir kt. (2015) gerovės valstybę analizavo per šeimos gyvenimo sąlygų prizmę ir šeimų tikimybę susidurti su socialinėmis rizikomis, t.y. (ne)gebėjimas suderinti darbą ir šeimos gyvenimą, vieniša tėvystė su didesne vaikų skurdo rizika, žemi įgūdžiai ir išsilavinimas; taip pat nepakankama socialinio draudimo apsauga savarankiškai dirbantiems. Gardziulevičienė ir Raišienė (2021) nurodo, kad valstybės išlaidos socialinei apsaugai – esminis rodiklis, kuris apibūdina gerovės valstybę. Dar kitaip gerovės valstybę siūlo vertinti Chybalski ir Marcinkiewicz (2021), kurie nurodė, kad gerovės valstybės vertinimui tikslinga analizuoti keturis komponentus:

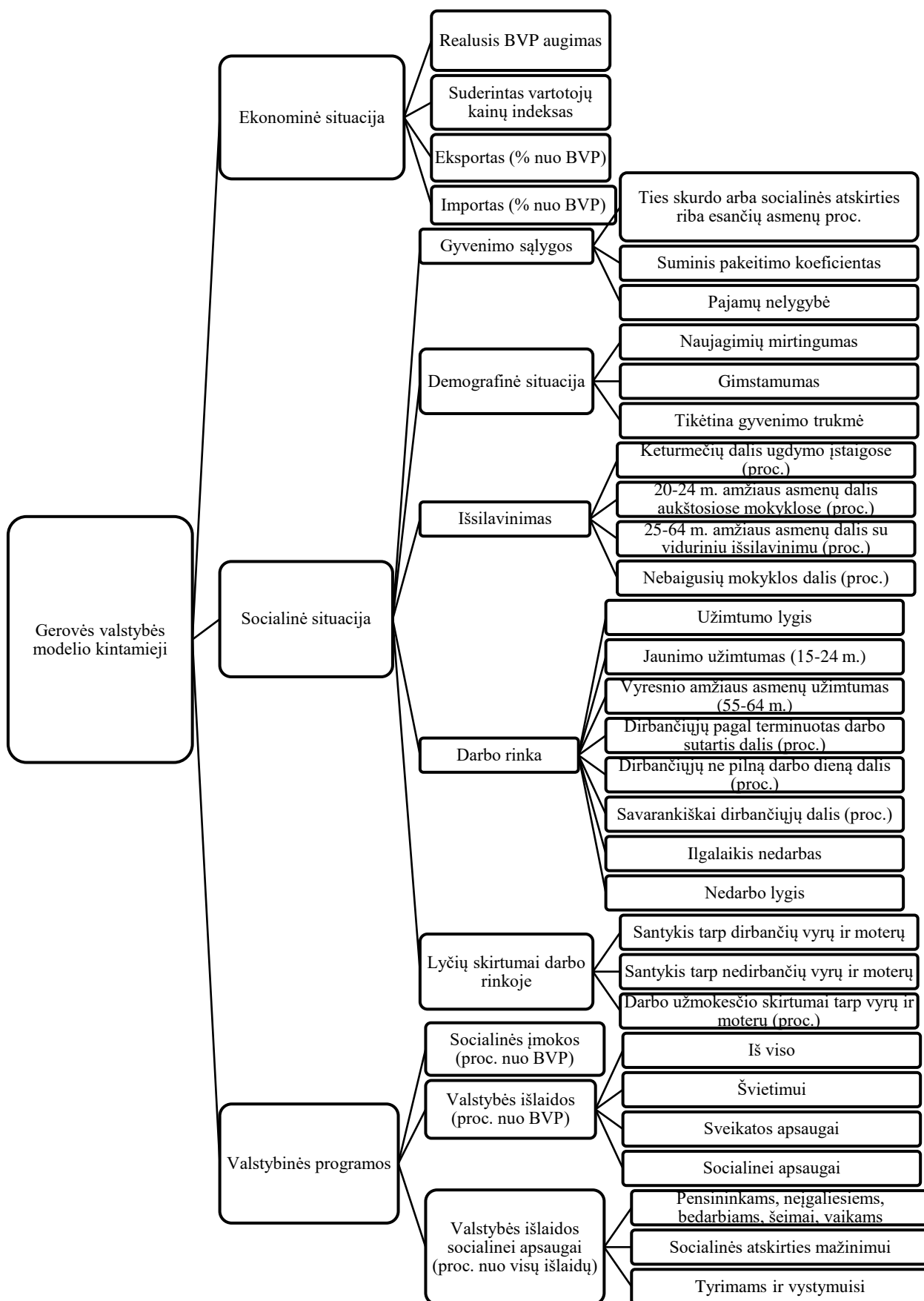
1. Išlaidos socialinei paramai (socialinio draudimo išlaidas, socialines įmokas ir mokesčius, neatsižvelgiant į tai, ar socialinę paramą teikia valstybinės ar privačios institucijos)
2. Viešojo ir privataus sektoriaus derinys, kai atsižvelgiama į viešojo ir privataus sektorių derinį socialinių, sveikatos ar švietimo paslaugų / išmokų teikimo požiūriu.
3. Šeimos politika (vaisingumo skatinimas, motinystės ir tėvystės atostogų finansavimas ir kt.)
4. Parama moterims, jų socialinės ir ekonominės padėties gerinimas (pagalba įeinant ir išsilaikant darbo rinkoje, verslumo skatinimas, vienodo atlygio už darbą vyrams ir moterims užtikrinimas ir kt.)

Trečio ir ketvirtojo kriterijų analizė grindžiama siekiu sušvelninti neigiamas visuomenės senėjimo pasekmes, t.y. vyriausybės bando taikyti politiką, kuri skatintų ir vaisingumą, ir moterų ekonominę aktyvumą, siekiant mažinti demografines rizikas, dėl kurių mažėja darbo jėga ir kyla grėsmė valstybių ekonominiam stabilumui (Chybalski ir Marcinkiewicz, 2021).

Taigi, gerovės valstybę apibrėžiama analizuojant įvairius socialinę ir ekonominę visuomenės narių padėtį atspindinčius rodiklius (Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė, 2020). Laužadytė-Tutlienė ir kt. (2018) atlikę tyrimą apie gerovės valstybės modelius, naudojo daug kintamųjų, kurie atspindi tris sritis: ekonominę situaciją, socialinę situaciją bei valstybines programas (žr. 2 pav.). Ekonominė situacija vertinta analizuojant infliaciją (suderintas vartotojų kainų indeksas), BVP augimą ir importą, eksportą, kurie apibūdina šalies ekonominę būklę. Socialinei situacijai vertinti autoriai taikė rodiklius, kurie skirti apibūdinti gyvenimo sąlygas (pvz. pajamų nelygybę), demografinę situaciją (pvz. gimstamumas), išsilavinimas (pvz. 20-24 m. amžiaus asmenų dalis aukštosiose mokyklose (proc.)), darbo rinką (pvz. nedarbo lygis), lygių skirtumus darbo rinkoje (pvz. darbo užmokesčio skirtumai). Vertinant valstybines analizuoti kintamieji, kurie atspindi valstybės pajamas iš socialinių įmokų bei išlaidas (proc. nuo BVP) socialinei apsaugai, švietimui, sveikatos apsaugai ir kt.).

2 paveikslas

Gerovės valstybės modelio vertinimo kintamieji

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Laužadytė-Tutlienė ir kt. (2018).

Nors 2 paveiksle pateiktas modelis yra labai platus ir vertina daug kintamųjų, tačiau reikia pažymėti ir tai, kad matuojant gerovės lygį, naudojami ir įvairūs indeksai, kurie anot Guogio ir Svirbutaitės-Krutkienės (2020) yra patikimesni, nei pavieniai rodikliai. Pavyzdžiui, Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė (2020) pažymėjo, kad vis populiariesnis rodiklis, kuris atspindi gerovę – tai *žmogaus socialinės raidos indeksas* („*Human Development Index*“), kuriame matuojami komponentai, susiję su sveikata, švietimu, BVP. Kitas autorių išskirtas indeksas *Darnių plėtros sprendimų tinklas* („*Sustainable Development Solutions Network*“) matuoja laimės lygį pagal gyvenimo trukmę, gaunamą socialinę paramą, laisvę, korupcijos lygį šalyje ir kt. Taip pat, gali būti skaičiuojamas ir *socialinio teisingumo indeksas* („*Social Justice Index*“, „Bertelsmann“ fondo), kuris pamatuoja tokius kintamuosius kaip skurdo prevencija, švietimo prieinamumas, darbo rinkos prieinamumas, socialinė įtrauktis, sveikata, socialinė sanglauda, santykiai tarp kartų ir kt. Kitas rodiklis, kurį taip pat išskyrė Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė (2020) - M. Olsono *gerovės indeksas*, kuris matuoja BVP, gyvenimo trukmę, taršą, žmogiškąjį kapitalą, išlaidas tyrimams ir plėtrai, technologijoms. Israel ir Spannagel (2019) teigia, kad tikslinga dar vertinti ir *dekomodifikacijos indeksą*, kuris sudarytas sujungus nedarbo, socialinės paramos ir sveikatos aprūpinimo indeksus (į kuriuos įtrauktas faktinio draudimo išmokos dydžio koeficientas). Vis dėlto, anot Guogio ir Svirbutaitės-Krutkienės (2020), nepakanka įvertinti tik šiuos kintamuosius, kadangi jie atspindi daugiau tik rezultata (ekonominė aplinka, t.y. nedarbo lygis, emigracija, gimstamumas bei gyvenimo lygis, t.y. skurdo, socialinės atskirties, pajamų nelygybės lygis ir kt.), tačiau gerovės valstybė dar yra ir tai, kokias pastangas valstybė deda, siekiant sukurti gerovę, t.y., kiek išleidžia įvairioms socialinėms programoms (proc. nuo BVP).

Atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad gerovės valstybės matavimuose vis didesnis dėmesys skiriamas „žaliajam kursui“ bei skaitmeninimui (Guogis ir Rakšnys, 2020), t.y. gerovės valstybė vis dažniau suprantama ne tik kaip visuomenės nariams naudą teikianti, tačiau ir besirūpinanti aplinka, kartu užtikrinant kuo didesnę skaitmenizacijos bei inovatyvumo lygį (Buhr ir kt., 2017). Nors skaitmenizacija, inovacijos ir žalioji kursas, manytina, turėtų teikti vien tik naudas, tačiau kelia ir iššūkių. Skaitmenizacija ir inovacijos bei „žalioji kursas“ keičia gyvenimo ir darbo modelius, todėl pareikalauja naujų įgūdžių, priemonių, investicijų. Tie, kurie negeba prisitaikyti, susiduria su socialinės atskirties rizika bei rizika ateityje patirti skurdą (dėl darbo netekimo ar kt.), t.y. atsiranda specifinių problemų, sunkumų ir poreikių, kuriuos valstybė ir visuomenė turi kompensuoti, formuojasi nauja problema vadinama „skaitmenine atskirtimi“ (Buhr, 2017). Taigi, tikslinga matuoti ir tokį indeksą kaip *skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas* (*The Digital Economy and Society Index (DESI)*) (Bezrukova ir kt., 2022). Apart šios problemos, svarbus aspektas yra ir tai, kad skaitmenizacija ir inovacijos keičia nusistovėjusius darbo modelius, t.y. vis daugiau asmenų dirba savarankiškai, renkasi nestandartinius paslaugų teikimo,

darbo būdus, o šiuo metu galiojančios gerovės valstybės priemonės, susijusios su tokių darbuotojų socialine apsauga, neatliepia realių rinkos dalyvių poreikių, taigi kyla grėsmė socialiniam teisingumui bei gyventojų gerovei (Eichhorst ir kt., 2017).

Apibendrinant galima teigti, kad yra įvairių būdų ir priemonių, skirtų matuoti gerovę, o vienintelio standarto, galinčio apibrėžti, kas laikoma gerove, nėra. Todėl stebimi matavimų skirtumai, t.y. vertinama daugiau iš ekonominės ar socialinės perspektyvų, valstybinių išlaidų įvairioms programoms dalis ir kt. Tačiau tokių pavienių rodiklių analizė gali sudaryti skirtingos interpretacijos prielaidas, dėl kurių reprezentatyviai palyginti gerovę, kurią sukuria skirtingi modeliai, gali būti neįmanoma. Todėl kuriami įvairūs indeksai (pavyzdžiui, skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas, dekomodifikacijos, žmogaus socialinės raidos indeksas, socialinio teisingumo indeksas ir kt.), kurie padeda tiksliau įvertinti gerovės skirtumus šalyse. Apart šių indeksų, svarbu pabrėžti ir vertinti reikšmingų pokyčių – skaitmenizacijos, inovacijų, „žaliojo kurso“ – įtaką gerovės valstybėse.

1.4. Pajamų nelygybės vaidmuo gerovės valstybės modelyje

Čiegis ir Dilius (2018) pajamų nelygbę apibrėžia kaip reiškini, kai tarp gyventojų netolygiai pasiskirsčiusios pajamos, t.y. vieni gauna daugiau, kiti mažiau, todėl ne vienodai gali įpirkti prekes ir paslaugas. Aidukaitė ir kt. (2012) šį reiškini apibūdina kaip: „santykis tarp skurstančių ir vidutines gyvenimo sąlygas turinčių šalies piliečių“ (p.17). Būtent šis rodiklis laikomas vienu iš esminių vertinant gerovę (Guogis ir Svirbutaitė-Krutkienė, 2020), kadangi pajamų nelygybė mažesnė, tose šalyse, kuriose valstybė skiria daug pastangų ir lėšų socialinei paramai (Hossain ir kt., 2020). Be to, pajamų nelygybė iš esmės yra priešprieša gerovei, t.y. „pajamos ir turtas teigiamai koreliuoja su geresne sveikata, ilgaamžiškumu, išsilavinimu, pasitenkinimu gyvenimu ir laime“ (Grikietytė-Čebatavičienė, 2022, p. 58), kai dalis visuomenė gauna labai mažas pajamas, jų nepakanka šiems poreikiams tenkinti, taigi mažėja gerovė. Apart to, dėl pajamų nelygybės dar didėja ir nusikalstamumas, blogėja šeimos gyvenimas, didėja emigracija (Skučienė, 2008), o tai – prieštarauja gerovės valstybės supratimui. Atsižvelgiant svarbu suprasti, kokie veiksniai ją sukelia.

Pajamų nelygbę gali lemti įvairūs veiksniai, pavyzdžiui, globalūs, tokie kaip technologijų pažanga (aukštąjį išsilavinimą ir su technologijomis gebantys dirbti asmenys turi pranašumą prieš tuos, kurie negeba dirbti su technologijomis). Kita vertus, pajamų nelygbę gali sukelti ir vidaus politikos veiksniai, tokie kaip perskirstomoji fiskalinė politika, šalies ekonominis stabilumas, produktų rinkos liberalizavimas ir kt. (International Monetary Fund, 2022). Pajamų nelygybės problemą gilina demografinis veiksnys – gyventojų senėjimas, sergamumas t.y. mažėjant darbo jėgai ir didėjant išlaikomų asmenų (pensijinio amžiaus, neįgalių asmenų) skaičiui, didėja spaudimas biudžetui ir neišvengiamai kyla atskirties tarp dirbančiųjų ir socialiai remtinų rizika.

Pajamų nelygybės problemą gerovės valstybės kontekste gilina ir migracija, t.y. dėl imigracijos didėja ne tik krūvis valstybės biudžetui, kuris skirtas remti tokius asmenis, tačiau ir gilėja pajamų nelygybės problema, jei imigrantai neįsilieja į darbo rinką. Kita vertus, emigracija mažina valstybės biudžetą, taigi ir mažina valstybės pajėgumą pasirūpinti visais patiriančiais socialinę riziką. Pasyvesnis (lyginant su vyrais) moterų dalyvavimas darbo rinkoje taip pat lemia pajamų nelygybę tarp lyčių, o tai ne tik mažina socialinį teisingumą, tačiau ir neužtikrina gerovės modelio tvarumo ateityje, todėl moterų ir vyrų pajamų nelygybė – reikšminga problema šiandieninėse visuomenėse (Muñoz de Bustillo Llorente, 2019). Čiegis ir Dilius (2018) nurodo, kad pajamų nelygybė yra neigiamas reiškinys, susijęs su tokiais neigiamais aspektais kaip sumažėjęs ekonomikos augimas, socialiniai, politiniai neramumai ir kt. Nors tam tikra nelygybė rinka pagrįstoje ekonominėje sistemoje yra neišvengiama dėl talentų, pastangų ir sėkmės skirtumų, per didelė nelygybė gali pakirsti socialinę sanglaudą, sukelti politinę poliarizaciją ir galiausiai lėtesnį ekonomikos augimą (International Monetary Fund, 2022).

Pajamų nelygybės problema sprendžiama įvairiai, tačiau esminė priemonė – tai pajamų perskirstymas, užtikrinant socialinį teisingumą, universalumą, lygybę (kitais tariant formuojant gerovės valstybę). Tai pasiekama taikant įvairias praktikas, pavyzdžiui, įgyvendinamos užimtumo skatinimo priemonės, subsidijuojamos strategiškai svarbios pramonės šakos, tikintis, kad šios įdarbins daugiau asmenų, nustatomos darbo užmokesčio grindys (pvz. minimalus darbo užmokestis), inicijuojamas tam tikrų tikslinių grupių (moterų, vyresnio amžiaus) įtraukimas į darbo rinką, užtikrinama darbuotojų apsauga (atleidimo iš darbo atveju), viešasis sektorius tiesiogiai kišasi į pajamų paskirstymą per mokesčių ir pervedimų sistemas (rezultatų lygybė), teikia viešąsias gėrybes, tokias kaip sveikata ar švietimas (galimybių lygybė) (Obst, 2013). Diliuvienė ir Tamašauskienė (2019) nurodo, kad gerovės valstybę sudarančių priemonių įgyvendinimas mažina pajamų nelygybę (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Gerovės valstybės veiksmų poveikis pajamų nelygybės kitimui

Veiksny	Veiksmų atspindintys rodiklis	Poveikis pajamų nelygybės kitimui
Vyriausybės vartojimas	Vyriausybės galutinių vartojimo išlaidų santykis su BVP	Mažina
Išlaidos švietimui	Išlaidų švietimui santykis su BVP	Mažina
Mokesčių politika	Mokestinių pajamų santykis su BVP	Mažina Mažina (socialinės įmokos darbo mokesčiai); Nereikšmingas (kapitalo ir vartojimo mokesčiai)
Besimokantys vidurinėje mokykloje	Besimokančiųjų vidurinėje mokykloje dalis nuo mokyklinio amžiaus populiacijos	Mažina
Dekomodifikacija	Ligos, motinystės, nedarbo programų dekomodifikacijos indeksas	Mažina

Šaltinis: Diliuvienė ir Tamašauskienė (2019), p. 80.

Nors gerovės valstybė suprantama kaip ekonominė ir socialinė sistema, kuri yra pranašesnė už kitas socialinės organizacijos formas, užtikrinant ekonominę lygybę, tačiau skurdo lygis nemažėja, daug žmonių yra palikti nuošalyje, o pajamų nelygybė kasmet didėja daugumoje gerovės valstybių (Van Lancker ir Van den Heede, 2021). Be to, nors ES taikomi įvairūs gerovės valstybės modeliai, vyrauja dideli pajamų nelygybės skirtumai, kurie mažina gerovę (Europos Parlamentas, 2022).

Atsižvelgiant į tai svarbu aptarti, kaip matuojama pajamų nelygybė. Pavyzdžiui, Laužadytė-Tutlienė ir kt. (2018) savo tyrime panaudojo S80/S20 santykį, kuris yra pajamų paskirstymo nelygybės matas. Jis apskaičiuojamas kaip visų pajamų, kurias gauna 20 % didžiausias pajamas gaunančių gyventojų (viršutinis kvintilis), santykis su 20 % mažiausias pajamas gaunančių gyventojų (apatinis kvintilis) pajamomis (Eurostat, 2021). Čiegis ir Dilius (2018) nurodo, kad dar tikslinga taikyti ir Gini koeficientą, kuris yra pripažintas standartiniu pajamų nelygybės vertinimo rodikliu. Koeficientas svyruoja nuo 0 iki 1 (arba 0-100), 0 reiškia tobulą pajamų lygybę, o 1 (arba 100) tobulą nelygybę. Pavyzdžiui, Gini koeficientas 0,3 (arba 30) rodo, kad pajamos pasiskirsčiusios palyginti tolygiai, o 0,7 (arba 70) koeficientas rodo, kad pajamos labai koncentruotos tarp nedidelės gyventojų dalies. Gini pajamų nelygybė reiškia disponuojamas pajamas arba vartojimą, todėl jau atspindi bet kokią perskirstymą per mokesčius ir pervedimus (International Monetary Fund, 2022). Kitas populiarus pajamų nelygybės matas – Atkinsono indeksas, kuris “parodo santykinius socialinės gerovės nuostolius, susijusius su atitinkamu pajamų nelygybės laipsniu (rizika gauti mažesnes pajamas, lyginant su situacija, jei tos pačios pajamos būtų paskirstytos lygiai).“ (Skučienė, 2008, p. 26).

Apibendrinant, pajamų nelygybė – vienas esminių kriterijų, vertinant gerovės valstybės modelio efektyvumą. Taip yra todėl, kad pajamų nelygybė viena vertus sukurama vykdant neefektyvią ekonominę-socialinę politiką, kita vertus, yra gilesnių problemų (tokių kaip skurdo rizika, laimės, pasitenkinimo gyvenimu sumažėjimo, sveikatos priežiūros neprieinamumo, išsilavinimo netolygumų ir kt.) šaltinis. Atsižvelgiant į tai, daroma prielaida, kad pajamų nelygybės rodiklis rodo tai, kiek taikoma gerovės valstybės modelio koncepcija pateisina jo esmę. Nepaisant to, pažymima, kad pajamų nelygybė matuojama įvairiais rodikliais (S80/S20 santykis, Gini koeficientas, Atkinsono indeksas), todėl jos interpretacija gali skirtis.

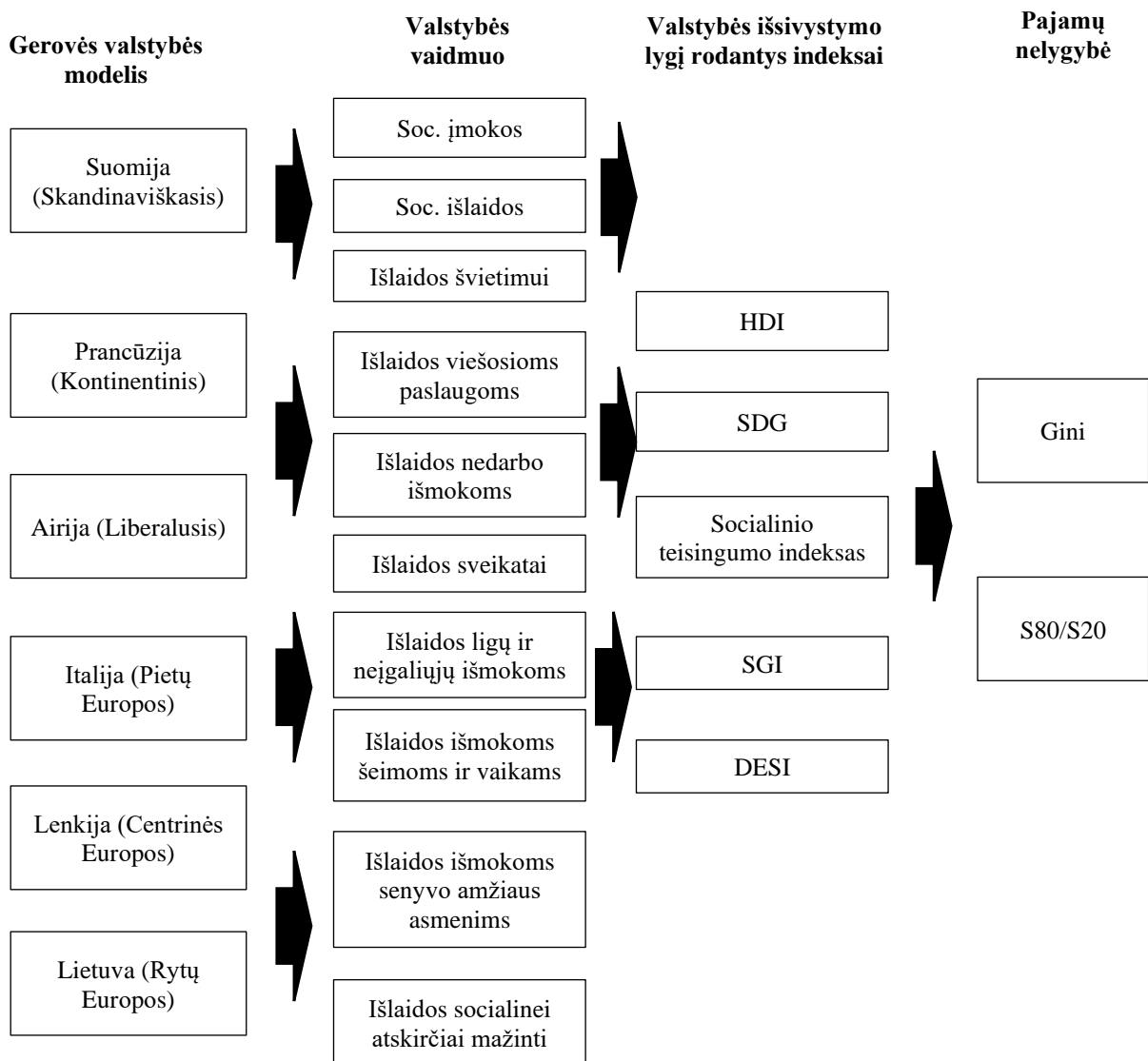
2. GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIŲ IR PAJAMŲ NELYGYBĖS EUROPOJE TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo tikslas, modelis

Tyrimo tikslas – ištirti skirtingų gerovės valstybės modelių ir pajamų nelygybės ryšį Europoje.

3 paveikslas

Tyrimo modelis

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, keliami tokie **tyrimo klausimai**:

1. Kaip pajamų nelygybė skiriasi šalyse, kuriose taikomi skirtingi gerovės valstybės modeliai?
2. Kokios valstybinių išlaidų kategorijos bei šalies išsivystymo lygį rodantys indeksai susiję su pajamų nelygybės mažėjimu?

Kaip įvardinta šio baigiamojo darbo 1.3 poskyryje, nėra vieno mato, patvirtintos metodikos, kuria remiantis būtų galima įvertinti gerovę, o pavienių rodiklių vertinimas gali lemti mažą duomenų patikimumą ir reprezentatyvumą, todėl remiantis Guogio ir Svirbutaitės-Krutkienės (2020) teigimu, kad indeksai, atspindintys skirtingus kintamuosius, laikomi patikimesniais matais, siekiant atsakyti į tyrimo klausimus, gerovės valstybės efektyvumui nustatyti naudojami šie rodikliai:

- *Žmogaus socialinės raidos indeksas („Human Development Index“, HDI)* yra apibendrintas vidutinių pasiekimų pagal pagrindines žmogaus raidos dimensijas matas: ilgaamžiškumas (tikėtina gyvenimo trukmė), išsilavinimas ir gyvenimo lygis (pajamos). Indeksas sukurtas siekiant pabrėžti, kad žmonės ir jų galimybės turi būti galutinis kriterijus vertinant šalies raidą, o ne ekonomikos augimas. HDI taip pat naudojamas abejoti nacionalinės politikos pasirinkimais ir nustatyti, kaip dvi šalys, turinčios vienodą pajamų lygį vienam asmeniui, gali turėti labai skirtingus žmogaus vystymosi rezultatus. Pavyzdžiui, dviejų šalių pajamos vienam asmeniui gali būti panašios, tačiau jų gyvenimo trukmė ir raštingumas labai skiriasi, todėl vienoje iš šalių HDI yra daug didesnis nei kitoje. Šie kontrastai skatina diskusijas apie vyriausybės politiką, susijusią su sveikata ir švietimu, siekiant nustatyti, kodėl tai, ko galima pasiekti vienoje šalyje, yra nepasiekama kitai (WHO, 2024). HDI yra kiekvieno iš trijų matmenų normalizuotų indeksų aritmetinis vidurkis (UNDP, 2022). HDI reikšmė nuo 0 iki 1. Kuo aukštesnis šalies žmogaus išsivystymas, tuo didesnė jos HDI reikšmė (WHO, 2024), t.y. pagal metodiką <0,550 yra žemas, 0,550-0,699 – vidutinis, 0,700-0,799 – aukštas, >0,800 – labai aukštas.

- *Darnaus vystymosi tikslų indeksas (Sustainable Development Goals (SDGs) index)*, skirtas nustatyti, kaip valstybei sekasi įgyvendinti 17 darnaus vystymosi tikslų: skurdo šalinimas, bado šalinimas, gera sveikata ir gerovė, kokybiškas išsilavinimas, lyčių lygybė, švarus vanduo, prieinama ir „švari“ energija, geras darbas ir ekonominis augimas, tvari gamyba, inovacijos, infrastruktūra, nelygybės šalinimas, darnūs miestai ir bendruomenės, atsakingas vartojimas ir gamyba, klimato apsauga, vandens, miškų ir kitos gamtos apsauga, efektyvus viešasis valdymas ir saugumas, tarptautinės partnerystės (Lafortune ir kt., 2018).

- *Socialinio teisingumo indeksas („Social Justice Index“, „Bertelsmann“ fondo)*, matuoja šešias sritis: skurdo prevencija, galimybė gauti išsilavinimą, įtrauktis į darbo rinką, socialinė įtrauktis ir nediskriminacija, sveikata ir socialinė lygybė tarp kartų. Indekso reikšmės svyruoja nuo 0 iki 10, kur 0 – teisingumo nėra, 10 – maksimalus teisingumas (Bertelsmann Stiftung, 2019).

- *Tvaraus valdymo rodikliai (SGI – „Sustainable Governance Indicators“)* matuoja EBPO šalių reformų poreikį bei gebėjimą atliepti ir spręsti valstybėje kylančius socialinius ir politinius iššūkius. Šis indeksas matuoja tris skirtingas sritis: viešosios politikos tvarumą,

demokratijos lygį bei viešąjį valdymą. Kiekviena iš šių sričių dar skaidoma į smulkesnes dalis. Šiam tyrimui konkrečiai aktualus yra viešosios politikos tvarumas, kurį sudaro trys sub-sritys (Bertelsmann Stiftung, 2022a):

- *Ekonomikos politika (ekonomika, darbo rinka, mokesčiai, biudžetas, tyrimai, inovacijos, infrastruktūra, tarptautinės finansų sistemos)*
- *Socialinė politika (išsilavinimas, socialinė įtrauktis, sveikata, šeima, pensijos, integracija, saugumas, pasaulinė nelygybė)*
- *Aplinkosaugos politika (aplinka, tarptautinė aplinkosauga).*

• *Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (The Digital Economy and Society Index (DESI))* stebi bendrą Europos skaitmeninę veiklą ir ES šalių pažangą skaitmeninio konkurencingumo srityje. DESI matuoja 5 sritis: ryšį (fiksotas ir mobilusis ryšys, kainos), žmogiškąjį kapitalą (skaitmeniniai įgūdžiai), naudojimąsi skaitmeninėmis paslaugomis (naudojimąsi internetu, skaitmeninis bendravimas), skaitmeninių technologijų integracija (verslo skaitmeninimas, e.prekyba), skaitmeninės viešosios paslaugos (e.valdžia, e.sveikata ir kt.) (Europos Komisija, 2023). Rodiklis analizei svarbus dėl to, kad parodo, kiek valstybės piliečiai išsilavinę, kokios jų galimybės prieiti prie informacijos, gauti paslaugas ir kt.

Valstybės vaidmens vertinimui naudojami rodikliai:

• Socialinių įmokų proc. nuo BVP. Socialinio draudimo įmokos yra privalomos įmokos, mokamos valdžios sektoriui, suteikiančios teisę gauti socialines išmokas. Jos apima: nedarbo draudimo išmokas ir priedus, nelaimingų atsitikimų, traumų ir ligos išmokas, senatvės, invalidumo ir kitas pensijas, pašalpas šeimai, gydymo ir ligoninės išlaidų kompensaciją arba ligoninės ar medicinos paslaugų teikimą. Įmokos gali būti renkamos ir iš darbuotojų, ir iš darbdavių. Tokios įmokos paprastai skiriamos socialinėms išmokoms finansuoti ir dažnai mokamos toms valdžios institucijoms, kurios teikia tokias paslaugas. Šis rodiklis susijęs su visa vyriausybe (visais valdžios lygmenimis) ir matuojamas proc. nuo BVP (OECD, 2024). Didesnis proc. reiškia didesnius socialinio draudimo mokesčius.

• Valstybės bendrosios išlaidos (proc. nuo BVP) (angl. Social expenditure) socialinei apsaugai, išmokoms šeimai, pensininkams, neįgaliesiems, bedarbiams, vaikams, jų socialinės atskirties mažinimui (OECD.stat, 2024). Taip pat, tyrimui aktualu išsiaiškinti, kaip pajamų nelygybė (Gini ir S80/S20) yra susijusi su atskiromis išlaidomis švietimui (angl. education), viešosioms paslaugoms (angl. general public services), nedarbo išmokoms (angl. unemployment), sveikatai (angl. health), ligų ir neįgalųjų išmokoms (angl. Sickness and disability), išmokos šeimoms ir vaikams (angl. Family and children), senyvo amžiaus asmenims (angl. Old age), socialinei atskirtčiai mažinti (angl. Social exclusion n.e.c.). Šiam tyrimui naudojami Eurostat

2013-2022 m. duomenys. Visi duomenys atspindi procentinę išlaidų dalį nuo bendrojo vidaus produkto.

Pajamų nelygybei vertinti naudojami:

- S80/S20 santykis „išreiškiamas disponuojamųjų pajamų santykiu tarp penktadalio (20 proc.) asmenų, kuriems tenka didžiausios ekvivalentinės disponuojamosios pajamos (penktosios kvintilinės grupės), ir penktadalio asmenų, kuriems tenka mažiausios ekvivalentinės disponuojamosios pajamos (pirmosios kvintilinės grupės)“ (Rakauskienė ir Volodzkienė, 2021, p. 76). Didesnis santykinis rodiklis rodo didesnę pajamų nelygybę.

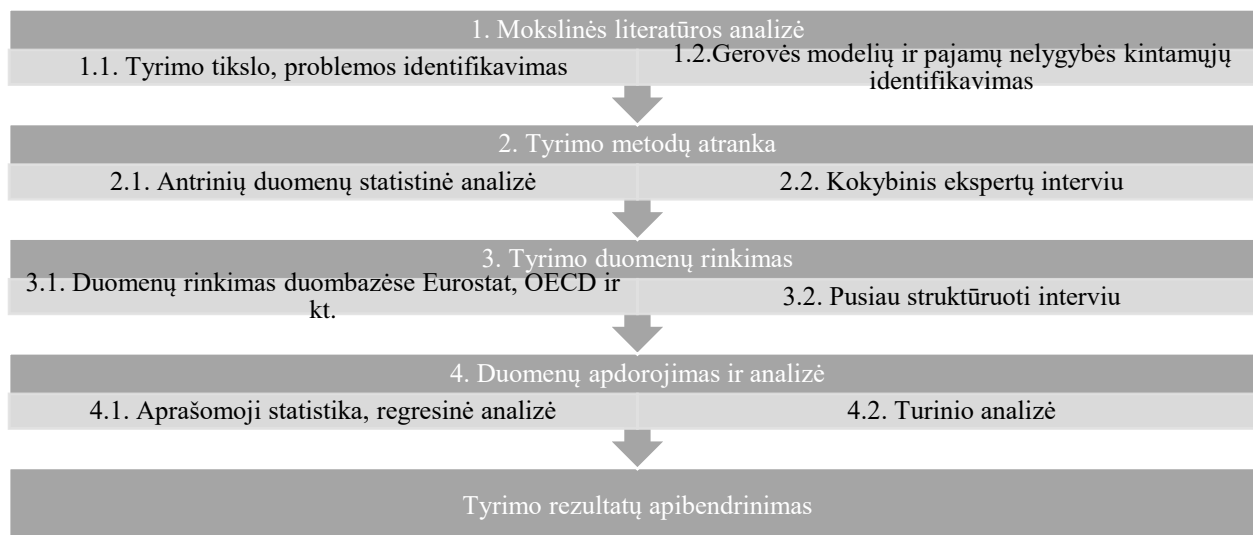
- Gini koeficientas pagal bendrąsias disponuojamas pajamas. Koeficientas svyruoja nuo 0 iki 100, 0 reiškia tobulą pajamų lygybę, o 100 tobulą nelygybę. Pavyzdžiui, Gini koeficientas 30 rodo, kad pajamos pasiskirsčiusios palyginti tolygiai, o 70 koeficientas rodo, kad pajamos labai koncentruotos tarp nedidelės gyventojų dalies. Gini pajamų nelygybė reiškia disponuojamas pajamas arba vartojimą, todėl jau atspindi bet kokią perskirstymą per mokesčius ir pervedimus (International Monetary Fund, 2022).

2.2. Tyrimo organizavimas

Siekiant užtikrinti tyrimo nuoseklumą, išskiriami šie jo etapai (žr. 4 pav.).

4 paveikslas

Tyrimo etapai

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Siekiant tyrimo tikslo bei atsakyti į tyrimo klausimus bus naudojami du tyrimo metodai:

- **Kiekybinis – antrinių statistinių duomenų analizė.** Antriniais statistiniais duomenimis, skirti įvertinti gerovės valstybės modelių efektyvumą, pajamų nelygybę bei valstybės pastangas, renkami naudojantis OECD, Eurostat, Pasaulio banko duomenų bazėmis bei specialiais leidiniais (pvz. DESI metinės ataskaitos). Šiam tyrimui pasirenkama po vieną šalį, kuri atstovauja skirtingus Europos gerovės modelius (žr. 3 lentelę). Šalys pasirinktos atsitiktine tvarka.

3 lentelė

Šalys, kurių duomenys analizuojami tyrime

Šalis	Gerovės valstybės modelis
Suomija	Skandinaviškasis
Prancūzija	Kontinentinis
Airija	Liberalusis
Italija	Pietų Europos
Lenkija	Centrinės Europos
Lietuva	Rytų Europos

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

- **Kokybinis tyrimas – ekspertų interviu** renkami tiesioginio pokalbio su informantais metu.

4 lentelė

Kokybinio tyrimo instrumentas

Klausimai	Tikslas	Šaltinis
1. Kokius Šiaurės šalių (skandinaviškasis) socialdemokratinio gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę? 2-6 klausimai sudaryti taip pat, tik atitinkamai išskiriant Konservatyvaus-kontinentinio (europietiškojo), Liberalaus (Anglosaksų), Pietų, Centrinės ir Rytų Europos gerovės valstybės modelių privalumus ir trūkumus.	Palyginti gerovės valstybės modelių privalumus ir trūkumus.	Sudaryta autoriaus, pagal Laužadytė-Tutlienė ir kt. (2018), Taminskaitė (2019), Aidukaitė ir kt. (2012), Greve ir kt. (2021).
7 Kiek ir kodėl, Jūsų nuomone, svarbu mažinti pajamų nelygybę, siekiant įgyvendinti gerovės valstybės koncepciją? 8 Kaip, Jūsų nuomone, skiriasi aptartų gerovės valstybių modelių įtaka pajamų nelygybei Europos šalyse? 9 Kokios priemonės, taikomos skirtinguose gerovės valstybės modeliuose, Jūsų nuomone, mažina pajamų nelygybę? 10 Kokios priemonės, netaikomos skirtinguose gerovės valstybės modeliuose, tačiau, Jūsų nuomone turėtų būti taikomos, siekiant mažinti pajamų nelygybę? 11 Palyginkite pajamų nelygybės mažinimo ir kitų Jūsų nuomone svarbių kintamųjų (pvz. nedarbo lygio mažinimo, socialinio teisingumo didinimo, garantijų darbo rinkoje suteikimo ir kt.) reikšmę gerovės valstybės koncepcijoje. Kurie kintamieji, Jūsų nuomone, labiau prisideda prie gerovės ir kodėl taip manote?	Atskleisti pajamų nelygybės ir gerovės valstybės modelių ryšį	Sudaryta autoriaus pagal Muñoz de Bustillo Llorente, (2019), Van Lancker ir Van den Heede (2021), Diliuvienė ir Tamašauskienė (2019), Gardziulevičienė ir Raišienė (2021).
12. Įvertinkite gerovės valstybės ir pajamų nelygybės situaciją Lietuvoje: kokias pozityvias ir/ar neigiamas tendencijas išvelgiate, kaip manote, ką reikėtų keisti?	Atskleisti gerovės valstybės ir pajamų nelygybės situaciją Lietuvoje	Sudaryta autoriaus pagal Laužadytė-Tutlienė ir kt. (2018)

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Tyrimo autorius, atlikdamas kokybinį interviu siekia išsamiau atskleisti tiriamąjį reiškinį, paaiškinti kintamųjų ryšius. Atlikus ekspertinį interviu tikimasi gauti įžvalgų ne tik, kaip vienas kintamasis susijęs su gerovės valstybės koncepcija ar pajamų nelygybės lygiu valstybėse, tačiau ir atskleisti bendrąjį vaizdą, aiškinantis pajamų nelygybės mažinimo svarbą ir būdus, kaip galima ją mažinti, taikant skirtingas priemones. Remiantis Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016), siekiant atskleisti daugiau priežastinių ryšių ir įžvalgų, tikslinga organizuoti pusiau struktūruotą interviu, kai tyrėjas gali užduoti papildomus klausimus tyrimo dalyviams. Tyrimo autorius iš anksto numatė dvylika atviro tipo klausimų, kuriais siekiama palyginti gerovės valstybės modelius (atskleisti jų

privalumus ir trūkumus, pajamų nelygybės ir gerovės valstybės modelių ryšį, gerovės valstybės ir pajamų nelygybės situaciją Lietuvoje (žr. 4 lentelę).

Interviu tyrimo dalyviai. Tyrėjas, siekdamas palyginti gerovės valstybės modelių privalumus ir trūkumus, atskleisti gerovės valstybės modelių ryšį bei gerovės valstybės ir pajamų nelygybės situaciją Lietuvoje, nusprendė apklausti ekspertus, kurie turėdami ekonomikos bei politologijos ekspertinių žinių gali argumentuotai nurodyti, kaip ir kodėl gerovės valstybės modeliai susiję su pajamų nelygybe. Siekiant šio tikslo tyrėjas taikė tikslinės, kriterinės tiriamųjų atrankos būdą, o tiriamųjų skaičius iš anksto nebuvo numatomas, kadangi vadovaujamosi prisotinimo principu, t.y. tyrėjas sustabdo interviu duomenų rinkimą, kai surenka pakankamai duomenų (Žydzžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Atsižvelgiant į tai, kad kokybiniam tyrimui yra svarbi informantų ekspetrinė patirtis, tyrėjas prieš atlikdamas tyrimą išklėlė tokius tyrimo dalyvių atrankos kriterijus:

1. Išsilavinimas: aukštasis, ekonomika arba politologija.
2. Darbo patirtis ekonomikos ar politologijos srityje ne mažesnė kaip 10 m.

Tyrimo dalyvavo 5 informantai, jų charakteristika pateikiama 5 lentelėje.

5 lentelė

Kokybinio tyrimo instrumentas

Informanto kodas	Išsilavinimas	Veiklos sritis	Darbo patirtis
G1	magistro laipsnis	Ekonomika	12 m.
G2	socialinių mokslų daktaro laipsnis	Ekonomika	17 m.
G3	socialinių mokslų daktaro laipsnis	Politologija	14 m.
G4	socialinių mokslų daktaro laipsnis	Politologija	18 m.
G5	socialinių mokslų daktaro laipsnis	Ekonomika	23 m.

Kaip matyti iš 5 lentelėje pateiktų duomenų, tyrime dalyvavo 3 ekspertai, dirbantys ekonomikos srityje. Du iš jų įgiję socialinių mokslų daktaro laipsnį, vienas – magistro. Taip pat tyrime dalyvavo 2 ekspertai, kurie dirba politologijos srityje, abu įgiję socialinių mokslų daktaro laipsnius. Tyrimo dalyvių darbo patirtis svyruoja nuo 12 iki 23 m.

Tyrėjas informantų paiešką vykdė artimoje akademinėje bei darbinėje aplinkoje, domėdamasis, kokie asmenys atitinka tiriamųjų atrankos kriterijus bei sutiktų dalyvauti tyrime.

Vykdamas tyrimą, tyrėjas vadovavosi **tyrimų etikos principais**. Tyrėjas užtikrino tyrimo dalyvių *informuotumo principą* dar prieš atliekant tyrimą jiems suteikdamas esminę informaciją apie tai, koks tai tyrimas, jo tema, tikslas. Taip pat tyrėjas suteikė informaciją tyrimo dalyviams apie tyrimo metu surinktų duomenų panaudojimą bei publikavimą moksliniame darbe. Tyrėjas vadovavosi *konfidencialumo bei anonimiškumo principais*, todėl neprašė tyrimo dalyvių atskleisti jų asmeninių duomenų bei tokių duomenų, kuriais būtų galima identifikuoti tiriamuosius neskelbia baigiamajame darbe. Tyrimo dalyvių *savanoriško dalyvavimo principas* užtikrintas sudarant sąlygas tyrimo dalyviams laisvai apsispręsti ar nori dalyvauti tyrime, nedarant spaudimo. Taip pat

tyrimo dalyviams sudarytos sąlygos bet kuriuo metu, iki interviu pabaigos pakeisti savo apsisprendimą dėl dalyvavimo tyrime. Tyrimo dalyviai sutikimus dalyvauti tyrime patvirtino žodžiu. *Teisingumo principas* užtikrintas tyrimo duomenis (informantų atsakymus) pateikiant jų neiškraipant, nekeičiant konteksto.

Duomenų analizės metodai:

- ***Kiekybinio tyrimo duomenų analizė.*** Antriniai statistiniai duomenys analizuojami taikant aprašomosios bei statistinės analizės metodus. Pirmiausiai surinkti tyrimo duomenys apie kiekvieną šalį pateikiami skaitine išraiška ir palyginami tarpusavyje, tuomet duomenys analizuojami taikant koreliacinę ir regresinę analizę (Bilevičienė ir Jonušauskas, 2011).

Tiesinė regresija yra statistinis metodas, naudojamas analizuojant ryšį tarp priklausomojo kintamojo ir vieno nepriklausomojo kintamojo. Šis metodas leidžia prognozuoti arba paaiškinti priklausomąjį kintamąjį pagal nepriklausomųjų kintamųjų reikšmes.

Priklausomasis kintamasis yra tas, kurį bandoma prognozuoti arba paaiškinti, o nepriklausomi kintamieji yra tie, kurie gali turėti įtakos priklausomajam kintamajam.

Pagrindinis tikslas daugialypės regresijos analizėje yra sukurti matematinį modelį, kuris geriausiai atitiktų duomenis. Tai padaryti galima taikant įvairias regresijos analizės technikas, pvz., mažiausių kvadratų metodą arba mažiausio absoliutaus nuokrypio metodus.

Tiesinės regresijos modelis gali būti apibūdinamas kaip:

$$y = \alpha + \beta x + \varepsilon,$$

čia: α ir β yra nežinomi koeficientai (konstantos), ε – atsitiktinė paklaida.

Analizuojant daugialypę regresiją, galima vertinti kintamųjų statistinį reikšmingumą, tirti jų poveikį priklausomajam kintamajam, tikrinti modelio tinkamumą, įvertinti prognozės tikslumą ir t.t.

Statistinė analizė atliekama naudojantis IBM SPSS 23.0 kompiuterine programa.

- ***Kokybinio tyrimo duomenų analizė.*** Tyrimo duomenys analizuojami taikant turinio analizės metodą. Tyrėjas pokalbių su informantais metu užsirašinėjo, fiksavo tyrimo dalyvių pasisakymus, tuomet užrašus analizavo. Taikant turinio analizės metodą, tyrimo duomenys (interviu) buvo užkoduojami kiekvienam informantui suteikiant unikalų kodą, tuomet duomenys grupuojami pagal tam tikrus požymius į kategorijas bei subkategorijas, kurios apibūdina tapačius reiškinius.

2.3. Tyrimo apribojimai

Tyrime vertinti tik absoliutūs rodikliai, apsiribojant valstybės išsivystymo lygį atspindinčiais rodikliais, mokesčių bei socialinių išmokų rodikliais. Tyrime nebuvo vertintas valstybės finansų, skiriamų pajamų nelygybei mažinti valdymo efektyvumas, kuris gali lemti ryšį tarp socialinių išmokų bei pajamų nelygybės.

3. GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIŲ IR PAJAMŲ NELYGYBĖS EUROPOJE TYRIMO REZULTATAI

3.1. Interviu analizė

Empirinis tyrimas pradėtas apklausiant ekspertus apie tai, kaip jie vertina kiekvieną iš gerovės valstybių modelių bei pajamų nelygybę. Tyrime dalyvavo 5 ekspertai, iš jų 3 dirbantys ekonomikos srityje, 2 – politologijos. 4 informantai įgiję socialinių mokslų daktaro laipsnius, 1 – magistro. Tyrimo dalyvių darbo patirtis svyruoja nuo 12 iki 23 m. Šie duomenys suponuoja pakankamą informantų ekspertiskumą gerovės modelių ir pajamų nelygybės temoje.

Tyrime dalyvavę informantai atskleidė savo įžvalgas apie Skandinaviškąjį, Pietų Europos, Kontinentinį, Liberalųjį, Centrinės Europos, Rytų Europos modelius.

6 lentelė

Pagrindiniai Skandinaviškojo modelio bruožai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Skandinaviškojo modelio privalumai	Plati socialinės apsaugos sistema ir socialinis teisingumas	„Šios šalys pasižymi išplėsta socialinės apsaugos sistema, kuri apima sveikatos priežiūrą, švietimą, nedarbo kompensacijas ir kitas socialines paslaugas. Tai prisideda prie didesnio socialinio saugumo ir užtikrina piliečių poreikių patenkinimą.“ (G1) „Taip pat svarbu paminėti stiprų socialinį teisingumą ir įvairias socialines garantijas.“ (G2) „<...>plačiai išvystyta socialine apsauga<...> užtikrinti socialinį teisingumą“ (G3) „socialinės programos užtikrina, kad visi piliečiai turėtų prieigą prie esminių paslaugų“ (G5)
	Žemas nedarbo lygis	„Šiaurės šalys dažnai stebina mažu nedarbo lygiu, nes socialinės politikos priemonės padeda žmonėms integruotis į darbo rinką ir skatina darbdavius kurti stabilias darbo vietas.“ (G1) „Žemas nedarbo lygis“ (G5)
	Aukštos pajamos, maža pajamų nelygybė	„Šiose valstybėse paprastai yra aukštas minimalus darbo užmokestis, o pajamų nelygybė yra žemesnė nei daugelyje kitų šalių. Tai prisideda prie didesnio socialinio teisingumo ir lygybės.“ (G1) „Aukštas gyvenimo lygis<...> nedidelė pajamų nelygybė.“ (G2) „Aukštas gyvenimo lygis <...>mažas pajamų skirtumas“ (G4) „Šis modelis yra susijęs su viena mažiausių pajamų nelygybių pasaulyje“ (G5)
	Žemas skurdo lygis	„<...>mažas skurdo rizikos lygis“ (G2) „leidžia sumažinti skurdo riziką<...>“ (G3) „mažas skurdo rizikos lygis“ (G4)
	Visapusiška sveikatos priežiūra	<...> dideliu dėmesiu sveikatos priežiūrai“ (G3)
	Dėmesys švietimui	„švietimui“ (G3)
	Dėmesys šeimos politikai	„šeimos paramai“ (G3)
	Skandinaviškojo modelio trūkumai	Aukšti mokesčiai

		„šis modelis [pasižymi] dideliais mokesčiais“ (G3)
	Aukštas biurokratijos lygis	„Tokios gerovės valstybės dažnai susiduria su biurokratijos problema. Didelis administracinis aparatas gali lemti lėtesnį sprendimų priėmimą ir paslaugų teikimą.“ (G1) „biurokratija<...>“ (G3)
	Sumažėjęs asmeninės atsakomybės lygis	„pernelyg išplėsta socialinė apsauga gali skatinti asmeninės atsakomybės praradimą, nes žmonėms gali būti sunkiau prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą ir gerovę“ (G1)
	Galimi ilgalaikiai finansavimo sunkumai ir lėtas ekonomikos augimas dėl didelių socialinių išlaidų	„Taip pat galimi ilgalaikiai finansavimo sunkumai dėl didelių socialinių išlaidų.“ (G2) „<...>o kartais ir su efektyvumo stoka bei pernelyg dideliais valstybės išlaidomis, kurios gali trukdyti ekonomikos augimui ir investicijoms.“ (G3) „galimas lėtas ekonominis augimas dėl didelės valstybės intervencijos ir reguliavimo“ (G4)
	Lėtas verslo inovacijų tempas	„mažas verslo inovacijų tempas: (G4)

Remiantis 6 lentelėje pateiktais duomenimis informantai Skandinaviškąjį modelį apibūdino kaip tokį, kuriame vyrauja pati socialinės apsaugos sistema, dėl kurio pavyksta pasiekti aukštą socialinio teisingumo lygį. Taip pat atskleista, kad rūpinantis švietimu, skiriant daug dėmesio šeimos politikai, sveikatos priežiūrai, darbo rinkoms, todėl pasiekiamas palyginti su kitais modeliais, žemas nedarbo lygis, žemas skurdo lygis bei žemas pajamų nelygybės lygis. Tačiau išskyrė ir kelis tokio modelio trūkumus, t.y., kad vadovaujantis šiuo gerovės modeliu gyventojai moka palyginti aukštus mokesčius, kai kurie informantai dar išryškino ir tai, kad siekis pasirūpinti visomis sritimis lemia ir aukštesnį biurokratijos lygį, todėl tai iš dalies lėtina verslo inovacijų tempą, o didelės valstybės išlaidų lygis, siekiant pasirūpinti visais, gali lėtinti ekonomikos augimą. Be to, mažėja ir asmeninės kiekvieno piliečio atsakomybės lygis už savo gerovę.

Informantai Kontinentinį modelį apibūdino kitaip, t.y. kaip tokį, kuriame vyrauja mažesni mokesčiai ir mažesnė biurokratinė našta, daugiau skatinamas verslumas. Tikslinga pabrėžti, kad dėl biurokratijos lygio informantų nuomonės išsiskyrė, kadangi vienas iš informantų nurodė, kad tokiam modelyje esama biurokratiinių kliūčių verslui. Nepriklausomai nuo to, informantai pripažino, kad šį modelį galima kritikuoti dėl socialinio teisingumo stokos, kadangi palyginti su Skandinaviškuoju modeliu socialinė apsauga nėra tokia plati, taigi ir kyla didesnės pajamų nelygybės grėsmė (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Pagrindiniai Kontinentinio modelio bruožai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kontinentinio modelio privalumai	Mažesni mokesčiai	„Konservatyvių-kontinentinių modelių šalys dažniausiai taiko mažesnes mokesčių normas, kurių tikslas yra skatinti ekonominį augimą, investicijas ir verslumą.“ (G1) „Santykiškai mažesnė mokesčių našta verslui<...>“ (G2)
	Skatinamas verslumas	„Šio modelio šalys daugiau pabrėžia rinkos ekonomikos principus ir leidžia verslui veikti su mažiau reguliavimo, skatinant inovacijas ir konkurenciją.“ (G1) „įmonių paramai ir mažesniu valstybės įsikišimu į ekonomiką, palyginti su socialdemokratinėmis sistemomis. Tai gali skatinti ekonomikos augimą ir verslo plėtrą“ (G3)
	Mažesnė biurokratinė našta	„Konservatyvios gerovės valstybės modelis siekia užtikrinti, kad valstybės sektorius būtų efektyvus ir skatintų ekonominį augimą, šalinamas biurokratijos perteklius.“ (G1)
	Aukštas socialinis aprūpinimas	„išlaikomas aukštas socialinis aprūpinimas <...> Geras socialinis saugumas“ (G2) „Sutelktas dėmesys į socialinę apsaugą“ (G4) „Išplėtos socialinės paslaugos“ (G5)
	Darbo rinkos stabilumas ir apsauga	„Geras <...> darbo rinkos stabilumas“ (G2) „dažnai pasižymi didesniu dėmesiu darbo rinkai<...>“ (G3) „darbuotojų teisių apsaugą, stiprus darbo rinkos reguliavimas, darbo saugumas“ (G4)
Kontinentinio modelio trūkumai	Gali didėti pajamų nelygybė	„Konservatyvios valstybės modelis gali lemti didesnę pajamų nelygybę, nes mažesni mokesčiai dažnai naudojami kaip skatinimo priemonė verslui, bet tai gali palikti mažiau resursų socialinėms programoms.“ (G1) „didesnė pajamų nelygybė nei Šiaurės šalių modelyje“ (G2)
	Biurokratinės kliūtys verslui	„Taip pat gali būti didesnės biurokratinės kliūtys verslui“ (G2) „Didelė biurokratija ir reguliavimas, mažas darbo rinkos lankstumas, gali trukdyti verslo plėtrai ir naujovių diegimui.“ (G4)
	Socialinio teisingumo stoka	„Dėl didesnės ekonominės laisvės ir mažesnio valstybinio intervencijos lygio gali būti sunku užtikrinti socialinį teisingumą ir apsaugoti pažeidžiamiausias visuomenės grupes<...> Šio modelio šalys pasižymi mažiau išplėsta socialine apsauga, palyginti su skandinaviškojo modelio šalimis, todėl žmonės gali patirti sunkumų atvejais, kai susiduria su sveikatos problemomis, nedarbu ar kitomis socialinėmis problemomis.“ (G1) „dažnai jame dėmesys skiriamas ne visų piliečių gerovei, o tam tikrų grupių, pvz., verslininkų ar aukštosios klasės interesams.“ (G3)

Informantų požiūriu, Liberalusis modelis išsiskiria didele ekonomine laisve ir darbo rinkos lankstumu, kurie lemia ir didelį pajamų mobilumą, ekonominį augimą, paskatas inovatyvumui mažesnę biurokratijos lygį. Tačiau tokia laisvė ir žemas valstybės kišimasis lemia tai, kad valstybė, taikanti tokį modelį, menkai saugo darbuotojus, teikia palyginti nedideles socialines garantijas, todėl kyla pajamų nelygybės problemos, skurdo rizika, socialinė atskirtis ir kt. (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Pagrindiniai Liberalaus modelio bruožai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Liberalaus modelio privalumai	Didesnė ekonomikos laisvė	„Liberalaus modelio šalyse dažnai pasižymi didesniu ekonominiu augimu, nes pabrėžiama mažesnė valstybės intervencija, mažesnė biurokratija ir didesnė ekonominė laisvė.“ (G1) „Didelė ekonominė lankstumo ir konkurencingumo laisvė“ (G2) „pasaulinės prekybos integracija“ (G4)
	Darbo rinkos lankstumas	„šalys siekia skatinti lankstumą darbo rinkoje ir verslo aplinkoje, kas gali skatinti darbo rinkos aktyvumą ir mažinti nedarbo lygį“ (G1) „daugiausia dėmesio skiria rinkos jėgoms, privačiam verslui ir mažai reguliuojamai darbo rinkai. Tai gali skatinti inovacijas, verslumo augimą ir ekonominę konkurencingumą.“ (G3) „Aukštas darbo rinkos lankstumas“ (G4)
	Didesnis pajamų mobilumas	„Liberalaus modelio šalyse dažnai yra didesnis pajamų mobilumas, t.y., asmenys gali lengviau pereiti iš vienos socialinės ekonominės kategorijos į kitą, priklausomai nuo jų pastangų ir talentų.“ (G1)
	Didesnis ekonominis augimas	„Gali būti didesnis ekonominis augimas ir investicijos <...>“ (G2) „aukštas ekonominis augimas“ (G4)
	Mažesnės biurokratijos kliūtys verslui	„Gali būti <...> mažesnės biurokratinės kliūtys verslui.“ (G2)
	Paskatos inovatyvumui	„inovacijų skatinimas“ (G4)
	Liberalaus modelio trūkumai	Gali būti didesnė pajamų nelygybė
Didesnė skurdo rizika		„skurdo rizika“ (G2) „didelis skurdo rizikos lygis.“ (G4)
Socialinė atskirtis ir mažesnis socialinis saugumas		„socialinė atskirtis<...> Taip pat gali būti mažesnis socialinis saugumas“ (G2) „socialinę atskirtį ir mažesnę socialinę apsaugą, nes mažiau dėmesio skiriama viešosioms paslaugoms ir socialinei paramai.“ (G3) „ribota socialinė apsauga“ (G4)
Menka valstybinė sveikatos apsauga		„šalys gali turėti sudėtingesnę sveikatos apsaugos sistemą, o tai gali kelti sunkumų tiems, kurie neturi tinkamos sveikatos draudimo“ (G1)
Mažesnė darbuotojų apsauga		„Liberalus modelis dažnai susijęs su mažesne darbo teisių ir socialinės apsaugos apimtimi, todėl darbuotojai gali susidurti su mažesnėmis garantijomis ir apsauga“ (G1) „mažiau garantijų darbo rinkoje.“ (G2)
Darbo rinkos nestabilumas		„didelis darbo rinkos nestabilumas“ (G4)

Pietų Europos modelį informantai apibūdino kaip tokį, kuriame socialinė apsauga plati, vyrauja stipri šeimos politika, skatinama kultūrinė ir socialinė sanglauda, vis dėlto, tokį modelį taikančios valstybės neretai pasižymi aukštu nedarbo lygiu, ekonominio stabilumo stoka, susiduria su skurdo ir socialinės atskirties rizikomis, jaunimo emigracijos grėsme bei aukštu biurokratijos, korupcijos lygiu (žr. 9 lentelę). Remiantis informanto nuomone, tai gali būti susiję su didesne pajamų nelygybe: „Dažnai didelė pajamų nelygybė“ (G2).

9 lentelė

Pagrindiniai Pietų Europos modelio bruožai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pietų Europos modelio privalumai	Plati socialinė apsauga	„Kai kurios Pietų Europos šalys gali turėti gana išplėstą socialinės apsaugos sistemą, kurios tikslas yra užtikrinti gyventojų gerovę ir apsaugoti nuo ekonominio nestabilumo.“ (G1) „griežta socialine apsauga<...> užtikrinti pagrindines socialines garantijas“ (G3)
	Orientavimasis į šeimą	„Daugelyje Pietų Europos šalių yra stiprus šeimos orientavimas, kuris dažnai yra svarbus socialinės paramos ir ryšių šaltinis.“ (G1) „orientacija į šeimas“ (G4)
	Stipri kultūrinė ir socialinės sanglauda	„Šios šalys dažnai pasižymi stipria kultūrine ir socialine sanglauda, kas gali prisidėti prie bendros visuomenės stabilumo ir gerovės.“ (G1) „didelė socialinė kohezija“ (G4) „reikšmingas šeimos vaidmuo socialinėje apsaugoje“ (G5)
	Paprastesnis verslo reguliavimas	„Paprastesnis verslo reguliavimas, kuris gali skatinti verslumo augimą“ (G2)
	Didesnis darbo rinkos lankstumas	„Taip pat galimas geresnis darbo rinkos lankstumas.“ (G2)
	Didesnė perkamoji galia	„mažesnė gyvenimo sąnaudų našta.“ (G4)
Pietų Europos modelio trūkumai	Didelis nedarbo lygis	„Kai kurios Pietų Europos šalys susiduria su dideliu nedarbo lygiu, ypač jaunimo tarpe.“ (G1) „Didelis nedarbo lygis“ (G2) „Didelis nedarbo lygis“ (G4)
	Ekonominis nestabilumas	„Šios šalys dažnai patiria ekonominį nestabilumą, įskaitant vyraujančią korupciją ir biurokratiją, kurios gali trukdyti ekonomikos plėtrai.“ (G1) „gali sukelti ekonomikos stabilumo ir konkurencingumo problemas, ypač ilgalaikėje perspektyvoje, dėl didelių biudžetinių deficitų ir mažėjančių galimybių investuoti į augimą skatinančias sritis.“ (G3) „ekonominis nestabilumas“ (G4)
	Egzistuoja didesnė skurdo ir socialinės atskirties rizika	„Daugelyje Pietų Europos šalių minimalus darbo užmokestis yra santykinai žemas, o tai kartu su dideliu nedarbu gali skatinti skurdo riziką ir socialinę atskirtį.“ (G1) „skurdo rizika“ (G2)
	Jaunimo emigracijos grėsmė	„Daug jaunimo šiame regione gali būti linkę ieškoti darbo užsienyje dėl ribotų galimybių gimtajame krašte. Tai gali sukelti problemų susijusių su gyventojų senėjimu.“ (G1) „didelė emigracija dėl ekonominių sunkumų“ (G2)
	Aukštas biurokratijos ir korupcijos lygis	„Kai kurios Pietų Europos šalys gali turėti didelį ir sudėtingą biurokratinį aparatą, kuris gali kelti iššūkius verslo aplinkai ir ekonominiam augimui.“ (G1) „biurokratija ir korupcija“ (G4) „Korupcija ir nepotizmas“ (G5)

Centrinės Europos modelį informantai apibūdino kaip tokį, kuris orientuotas į ekonomikos augimą, vidutinio verslo vystymą, kuriant darbo rinkos lankstumą, tokiu būdu mažinant pajamų nelygybę. Vis dėlto, dėl darbo rinkos lankstumo mažėja darbuotojų apsauga, taigi didėja ir nedarbo lygis, yra palyginti žemas minimalus DU, trūksta socialinio teisingumo dėl ribotų socialinių garantijų (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Pagrindiniai Centrinės Europos modelio bruožai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Centrinės Europos modelio privalumai	Paskatos vidutinio dydžio verslui	„Vidutinio dydžio verslo skatinimas“ (G2)
	Geros darbo rinkos sąlygos ir didesnis lankstumas	„<...> gali būti geresnės darbo rinkos sąlygos“ (G2) „didelis darbo rinkos lankstumas“ (G4)
	Mažesnė pajamų nelygybė	„Taip pat santykinai mažesnė pajamų nelygybė nei Pietų Europos šalyse.“ (G2)
	Stabilus ekonomikos augimas	„palyginti stabilų ekonomikos augimą“ (G3)
	Nedidelis skurdo rizikos lygis	„mažas skurdo rizikos lygis“ (G4)
Centrinės Europos modelio trūkumai	Aukštas nedarbo lygis	„Galimas didelis nedarbo lygis“ (G2)
	Ribotos socialinės garantijos	„ribotos socialinės garantijos“ (G2) „ribota socialinė apsauga“ (G4)
	Žemas minimalaus DU lygis	„mažas minimalus darbo užmokestis.“ (G2) „mažas minimalus darbo užmokestis“ (G4)
	Socialinio teisingumo stoka	„socialinio teisingumo stoka arba nevienodos galimybės prieigai prie socialinių paslaugų“ (G3)

Rytų Europos modelį informantai apibūdino, kaip tokį, kuris orientuotas į ekonomikos augimą, nedideles darbuotojų išlaikymo sąnaudas, užtikrinant socialinę saugumą gyventojams. Vis dėlto, analizuojant informantų pateiktą informaciją, galima manyti, kad tokio modelio taikomos priemonės nėra veiksmingos, kadangi vyrauja aukštas nedarbo lygis, emigracija, socialinė atskirtis, skurdo rizika, darbuotojai nėra pakankamai apsaugoti (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Pagrindiniai Rytų Europos modelio bruožai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Rytų Europos modelio privalumai	Pigi darbo jėga	„Pigios darbo jėgos sąnaudos gali pritraukti užsienio investicijas ir skatinti ekonominį augimą.“ (G2) „Nedideli darbo jėgos kaštai“ (G4)
	Socialinis saugumas	„Taip pat gali būti nemažas socialinis saugumas.“ (G2) „santykinai mažesnę socialinę apsaugą“ (G3)
	Auganti ekonomika	„auganti ekonomika“ (G4)
Rytų Europos modelio trūkumai	Aukštas nedarbo lygis	„Didelis nedarbo lygis“ (G2)
	Emigracija	„<...> didelė emigracija dėl darbo galimybių trūkumo.“ (G2) „emigracija“ (G3) „Emigracija, ypač kvalifikuotų darbuotojų tarpe“ (G5)
	Socialinė atskirtis	„Dažnai susiduriama su didelėmis socialinės atskirties <...> problemomis.“ (G2) „nepakankama socialinė apsauga“ (G4)
	Skurdo rizika	„Dažnai susiduriama su didelėmis <...> skurdo problemomis.“ (G2) „didelis skurdo rizikos lygis“ (G4)
	Nepakankama darbuotojų apsauga	„menkas darbo saugumas“ (G4)

Informantai nurodė, kad pagrindiniai skirtingų gerovės valstybės modelių skirtumai yra skirtingas požiūris į socialinę apsaugą. Pavyzdžiui, informantas nurodė, kad Skandinaviškasis

modelis turėtų būti susijęs su mažesne pajamų nelygybe, nes: „valstybės dažnai įgyvendina politiką, kurioje yra didelis socialinės apsaugos lygis, didesni mokesčiai turtingesniems sluoksniams, ir teikia plačias socialines paslaugas. Tai gali turėti lygybę didinantį poveikį ir prisidėti prie mažesnės pajamų nelygybės.“ (G1). Taip pat, gerovės valstybės modeliai skiriasi ir požiūriu į darbo rinkos reguliavimą, mokesčių politiką, ekonomikos ir konkurencijos skatinimas (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Priemonių, skirtų mažinti pajamų nelygybę skirtumai pagal gerovės modelį

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Priemonių, skirtų mažinti pajamų nelygybę skirtumai pagal gerovės modelį	Skirtingas požiūris į socialinę apsaugą	„valstybės dažnai įgyvendina politiką, kurioje yra didelis socialinės apsaugos lygis, didesni mokesčiai turtingesniems sluoksniams, ir teikia plačias socialines paslaugas. Tai gali turėti lygybę didinantį poveikį ir prisidėti prie mažesnės pajamų nelygybės.“ (G1) „Socialdemokratiniai modeliai dažniausiai linkę mažinti pajamų nelygybę per didesnę valstybės intervenciją ir socialinę apsaugą“ (G2) „Skandinaviškas modelis dažnai sumažina pajamų nelygybę dėl didelės socialinės apsaugos ir didelio viešųjų paslaugų lygio.“ (G4)
	Skirtingas darbo rinkos reguliavimo mechanizmas	„Šios šalys dažnai turi aukštą minimalų darbo užmokestį ir įvairias socialines garantijas. Tačiau didesnė ekonominė laisvė ir mažiau aktyvus valstybinis sektorius gali lemti didesnę pajamų nelygybę palyginti su skandinaviškuoju modeliu. <...> dėl didelio nedarbo ir mažų darbo užmokesčių“ (G1).
	Skirtinga mokesčių politika	„Mažesni mokesčiai ir mažesnė socialinė apsauga gali lemti didesnius skirtumus tarp turtingesnių ir mažiau pajamų gaunančių asmenų.“ (G1).
	Ekonomikos ir konkurencijos skatinimas	„<...> tuo tarpu liberalūs modeliai teikia daugiau pirmenybės ekonominiam augimui ir konkurencijai, kartais už padidėjusios nelygybės kainą.“ (G2)

Nepriklausomai nuo to, koks gerovės modelis taikomas, pajamų nelygybės mažinimas, anot informantų svarbus siekiant užtikrinti socialinį teisingumą, lygybę, didinti ekonominį stabilumą, bendruomeniškumą bei mažinti socialinę įtampą ir atskirtį (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Pajamų nelygybės mažinimo svarba

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pajamų nelygybės mažinimo svarba	Siekiant užtikrinti socialinį teisingumą ir lygybę	„Pajamų nelygybė gali sukelti socialinę nelygybę, kuri gali būti suvokiama kaip neteisinga arba nepriimtina visuomenėje“ (G1) „Mažindami pajamų nelygybę, galime skatinti socialinį teisingumą“ (G3) „galima skatinti socialinį teisingumą“ (G4)
	Siekiant didinti ekonominį stabilumą	„Dideli pajamų skirtumai gali kelti grėsmę ekonominiam stabilumui“ (G1) „[nemažinant nelygybės] gali sumažėti bendras ekonomikos efektyvumas“ (G5)
	Siekiant didinti bendruomeniškumą	„Pajamų nelygybė gali paveikti socialinį kapitalą ir bendruomenių stiprinimą. Kuo didesnė nelygybė, tuo didesnė tikimybė, kad tam tikra dalis visuomenės gali jaustis atskirta ir nepriklausančia nuo bendruomenės.“ (G1).
	Siekiant mažinti socialinę įtampą ir atskirtį	„Pajamų nelygybės mažinimas yra svarbus siekiant įgyvendinti gerovės valstybės koncepciją, nes per didelės nelygybės atveju gali kilti socialinės įtampos ir nepasitenkinimo padariniai, kurie gali destabilizuoti visuomenę ir pakenkti ekonomikai bei socialinei sanglaudai.“ (G2) „didelė pajamų nelygybė gali skatinti socialinę atskirtį“ (G3) „mažinti socialinę atskirtį“ (G4)

Bendruoju požiūriu, visuose gerovės valstybės modeliuose tam tikru lygmenimi taikomos priemonės, skirtos mažinti pajamų nelygybei. Informantai atskleidė, kad pagrindinės pajamų nelygybės mažinimo priemonės galėtų būti progresiniai mokesčiai, minimalaus DU didinimas, socialinės apsaugos sistemos plėtra, orientuojantis į mažiausiai uždirbančiųjų gerovės didinimą. Vis dėlto, darbo rinkos reguliavimas taip pat suvokiamas, kaip svarbus ir modeliuose dažnai taikomas įrankis, siekiant didinti gyventojų gerovę. Vis dėlto, kas ne visuose modeliuose taikoma (arba taikoma rečiau, mažesne apimtimi), tačiau būtų rekomenduotina taikyti plačiau būtų skaitmenizacija, išsilavinimo skatinimas, viešųjų paslaugų prieinamumo didinimas, socialinės paramos didinimas (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Pajamų nelygybės mažinimo priemonės

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Priemonės, taikomos mažinti pajamų nelygybei	Progresiniai mokesčiai	„Skandinaviškajame modelyje pajamų nelygybę mažina aukštos mokesčių normos turtingiesiems“ (G1) „Priemonės, mažinančios pajamų nelygybę, gali apimti progresyves mokesčių sistemas“ (G2)
	Plati socialinė apsaugos sistema	„<...>plati socialinė apsaugos sistema, kuri apima nedarbo išmokas, ligos išmokas ir kitas išmokas<...> sudaromos panašios sąlygos visiems gauti socialines paslaugas“ (G1) „socialines programas (pvz., sveikatos priežiūra, švietimas, socialinė parama)“ (G2) „socialinės išmokos ir subsidijos“ (G4) „socialiniai pervedimai, perskirstant iš uždirbančių daugiau, gyvenantiems pasčiau“ (G5)
	Minimalaus darbo užmokesčio didinimas	„taip pat šiose šalyse yra palyginti didelis minimalus darbo užmokestis“ (G1) „minimalaus darbo užmokesčio nustatymą“ (G2) „didesnį darbo užmokesčio reguliavimą“ (G3)
	Didelis dėmesys švietimui	„sudaromos sąlygos gauti išsilavinimą, tobulinti kvalifikaciją“ (G1)
	Ekonomikos ir rinkos laisvės skatinimas	„skiriama daug dėmesio ekonomikos ir rinkos laisvei, skatinamas savarankiškas darbas“ (G1)
	Skatinamas savarankiškas kaupimas pensijai, sveikatos priežiūrai	„savarankiškas kaupimas sveikatos priežiūrai, pensijoms, o tai didina individų asmeninę atsakomybę, taigi jie labiau rūpinasi“ (G1)
	Darbo rinkos reguliavimas	„darbo rinkos reguliavimą“ (G2)
	Priemonės, kurios turėtų būti plačiau taikomos mažinti pajamų nelygybę	Visapusiško išsilavinimo skatinimas
Socialinės paramos didinimas		„socialinė parama pažeidžiamiausiems“ (G1) „didesnis akcentas <...> socialinės įtraukties projektams“ (G2)
Viešųjų paslaugų prieinamumo didinimas		„viešųjų paslaugų prieinamumo didinimas“ (G1)
Paskatos darbo rinkoms, užimtumo politika		„darbo rinkos paskatos“ (G1) „didesnis akcentas užimtumo politikai <...>“ (G2) „darbo rinkos reformos siekiant didesnio darbo saugumo“ (G4)
Skaitmenizacijos lygio didinimas		„tvarumo ir skaitmenizacijos lygio didinimas.“ (G1)

Informantų teigimu, yra labai daug kintamųjų, kurie yra susiję su pajamų nelygybe ir kurie vienaip ar kitaip prisideda prie gerovės valstybės kūrimo: „Tikrai yra daugiau kintamųjų, ne tik pajamų nelygybė ir visi skirtingai prisideda prie gerovės valstybės koncepcijos kūrimo. Švietimas visiems turi būti prieinamas, sudarant prielaidas, kad visuomenės nariai atlieps rinkos poreikius, taigi ir galės įsidarbinti. Neretai daug pajamų išleidžiama ir sveikatos priežiūrai, todėl dalinai ar pilnai kompensuojant sveikatos priežiūrą, ypač pažeidžiamiausiuose socialiniuose sluoksniuose esantiems asmenims, galima tikėtis užtikrinti didesnę lygybę.“ (G1). Informantai atskleidė, kad pajamų nelygybė priklausoma nuo įvairių kintamųjų, t.y. nedarbo lygio, garantijų darbo rinkoje, švietimo, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo, darbo rinkos stabilumo, socialinės įtraukties (žr. 15 lentelę). Šie kintamieji daugiausiai turėtų būti nukreipti į labiausiai pažeidžiamus asmenis, siekiant sudaryti jiems vienodas (arba labai panašias) galimybes veikti rinkoje. „Mano manymu, pajamų nelygybės mažinimas yra vienas iš svarbiausių kintamųjų, nes jis turi teigiamą poveikį ir kitiems kintamiesiems. Kai žmonės turi panašias pajamas, jie gali sau leisti daugiau išlaidauti vietinėje ekonomikoje, o tai skatina darbo vietų kūrimą ir mažina nedarbą. Taip pat mažesnė nelygybė didina socialinį mobilumą ir visuomenės pasitikėjimą, o tai savo ruožtu stiprina socialinį teisingumą.“ (G5).

15 lentelė

Pajamų nelygybės ryšys su įvairiais makroekonominiais rodikliais

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pajamų nelygybės ryšys su kitais kintamaisiais	Nedarbo lygis	„Na pavyzdžiui, dar svarbu mažinti nedarbo lygį, taip užtikrinamas pajamų šaltinis ir kartu mažėja ir nelygybė“ (G1) „Nedarbo lygio mažinimas prisideda prie ekonominio augimo ir socialinio stabilumo“ (G4)
	Garantijos darbo rinkoje	„čia svarbios ir garantijos darbo rinkoje, kad kuo mažiau bedarbių būtų“ (G1)
	Švietimas	„švietimas visiems turi būti prieinamas, sudarant prielaidas, kad visuomenės nariai atlieps rinkos poreikius, taigi ir galės įsidarbinti.“ (G1) „švietimo prieinamumas“ (G3)
	Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas	„Neretai daug pajamų išleidžiama ir sveikatos priežiūrai, todėl dalinai ar pilnai kompensuojant sveikatos priežiūrą, ypač pažeidžiamiausiuose socialiniuose sluoksniuose esantiems asmenims, galima tikėtis užtikrinti didesnę lygybę.“ (G1). „sveikatos priežiūros prieinamumas“ (G3)
	Darbo rinkos stabilumas	„Pajamų nelygybės mažinimas yra labai svarbus, tačiau tai turi būti derinama su kitais veiksniais, pavyzdžiui, darbo rinkos stabilumu“ (G2)
	Socialinė įtrauktis ir teisingumas	„socialinė įtrauktis ir teisingumas, kad būtų užtikrinta visuomenės gerovė ir darni plėtra“ (G2)

Informantų buvo paprašyta įvertinti, kaip jie vertina situaciją Lietuvoje, gerovės valstybės bei pajamų nelygybės kontekste (žr. 16 lentelę).

16 lentelė

Pajamų nelygybės ir gerovės valstybės situacija Lietuvoje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Teigiamos pajamų nelygybės ir gerovės valstybės situacijos Lietuvoje tendencijos	Ekonomikos plėtra	„Lietuvoje stebima ekonominė plėtra<...>“ (G1) „Lietuvoje pastebimos teigiamos tendencijos, tokios kaip ekonominis augimas<...>“ (G2) “modelis yra orientuotas į ekonominį augimą“ (G3) „ekonomikos augimas“ (G4)
	Darbo rinkos augimas	„darbo rinkos augimas“ (G1)
	Minimalaus darbo užmokesčio augimas	„didėja minimalus darbo užmokestis“ (G1)
	Švietimo sistemos modernizacija	„modernizuojama švietimo sistema“ (G1)
	Gyvenimo lygio augimas	„didėjantis gyventojų gyvenimo lygis“ (G2) „gerėjantis pragyvenimo lygis“ (G4)
Neigiamos pajamų nelygybės ir gerovės valstybės situacijos Lietuvoje tendencijos	Emigracija	„vis dar turime problemų dėl emigracijos <...>“ (G1).
	Gyventojų senėjimas	„<...>gyventojų senėjimo <...>“ (G1).
	Pajamų nelygybė	„<...> pajamų nelygybės <...>“ (G1). „didėjanti pajamų nelygybė<...>“ (G2)
	Socialinė atskirtis	„problemų dėl <...> socialinės atskirties.“ (G1). „ne visada efektyviai mažina socialinę atskirtį“ (G3) „nepakankama socialinė apsauga“ (G4)
	Regioniniai skirtumai	„regioniniai skirtumai“ (G2)

Pagal 16 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad Lietuvoje išvelgiamas ekonomikos, darbo rinkos, minimalaus DU augimas, dėl ko auga ir gyvenimo lygis. Vis dėlto, šalyje išlieka aukštas pajamų nelygybės, emigracijos, gyventojų senėjimo, socialinės atskirties lygis.

Paprašius informantų įvertinti, gerovės valstybės ir pajamų nelygybės situaciją gerinimą Lietuvoje, vienas informantai nurodė, kad reikia orientuotis į verslumo skatinimą ir socialinę apsaugą, viešųjų paslaugų plėtrą: „<...> *Manau, kad turėtų būti stiprinamas visas viešųjų paslaugų teikimas, socialinė apsauga, skatinamas verslumas ir inovatyvumas, tuomet tikėtina didėtų ir gerovė šalyje.*“ (G1); „*Svarbu toliau stiprinti socialinę apsaugą, skatinti darbo vietų kūrimą, didinti švietimo ir sveikatos priežiūros prieinamumą bei mažinti skurdą.*“ (G2); „*Svarbu tobulinti socialinę apsaugą, didinti darbo užmokesčio lygį ir užtikrinti lygias galimybes visiems piliečiams gauti kokybiškas viešąsias paslaugas, ypač švietimo ir sveikatos priežiūros srityse. Taip pat svarbu skatinti verslo plėtrą ir investicijas, kurios leistų kurti daugiau darbo vietų ir didinti darbo užmokesčio lygį.*“ (G3).

Apibendrinant, galima teigti, kad gerovės valstybės modeliuose skiriasi socialinės ir ekonominės garantijos, pavyzdžiui, Skandinaviniame modelyje daug dėmesio skiriama ir darbuotojų apsaugai ir socialinėms reikmėms, išsilavinimui, kita vertus, kituose modeliuose pasirenkama kuri nors viena kryptis, kaip antai, Kontinentiniame ir Liberaliame modeliuose daugiau skatinamas verslumas, o Pietų Europos – socialinei apsaugai, šeimoms, nors darbo rinka rūpinamasi mažiau. Visa tai sudaro netolygumus ir pajamų nelygybę tarp skirtingų socialinių grupių. Centrinės Europos modelis išsiskiria orientacija į verslumo skatinimą, o Rytų Europos – į

ekonomikos augimą per pigios darbo jėgos propagavimą. Vis dėlto, pastaruosiuose modeliuose, kaip apžvelgė informantai, pajamų nelygybė ne mažinama, o priešingai, gali padidėti, dėl nepakankamai išplėtos socialinės apsaugos sistemos. Šiuo kokybiniu tyrimu atskleisti esminiai aspektai yra tokie, kad gerovės valstybės modeliai viena vertus, panašūs dėl siekio ir taikomų priemonių pajamų nelygybei mažinti, kita vertus, skiriasi dėl pasirinktos politinės ir ekonominės prieigos prie gerovės. Be to, kaip atskleidė kokybinis interviu, pajamų nelygybė yra kompleksinis reiškinys, lemiamas įvairių makroekonominių veiksnių. Todėl galima teigti, kad vien interviu analizės nepakanka. Siekiant išsiaiškinti, kaip šiuos modelius taikančiose valstybėse skiriasi įvairūs socialiniai ir ekonominiai rodikliai, toliau atliekama statistinė analizė.

3.2. Statistinė analizė

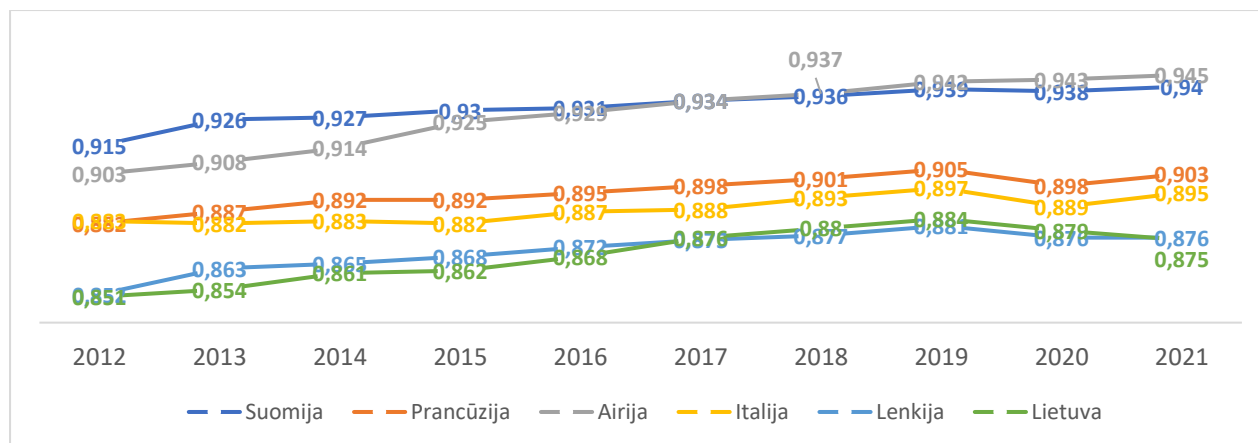
3.2.1. Gerovės valstybės matavimui naudojamų indeksų palyginamoji analizė

Kaip aptarta tyrimo metodologijos skyriuje, gerovės valstybės rezultatai vertinami analizuojant skirtingus gerovės valstybės modelius taikančių valstybių žmogaus socialinės raidos, darnaus vystymosi tikslų, socialinio teisingumo, tvaraus valdymo rodiklių, DESI indeksus.

Pirmasis analizuojamas indeksas - žmogaus socialinės raidos indeksas, kuris apibendrina šalies pasiekimų lygį pagal pagrindines žmogaus raidos dimensijas (gyvenimo trukmę, išsilavinimas, BVP vienam gyventojui) (žr. 5 pav.)

5 paveikslas

Žmogaus socialinės raidos indekso dinamika 2012-2021 m.

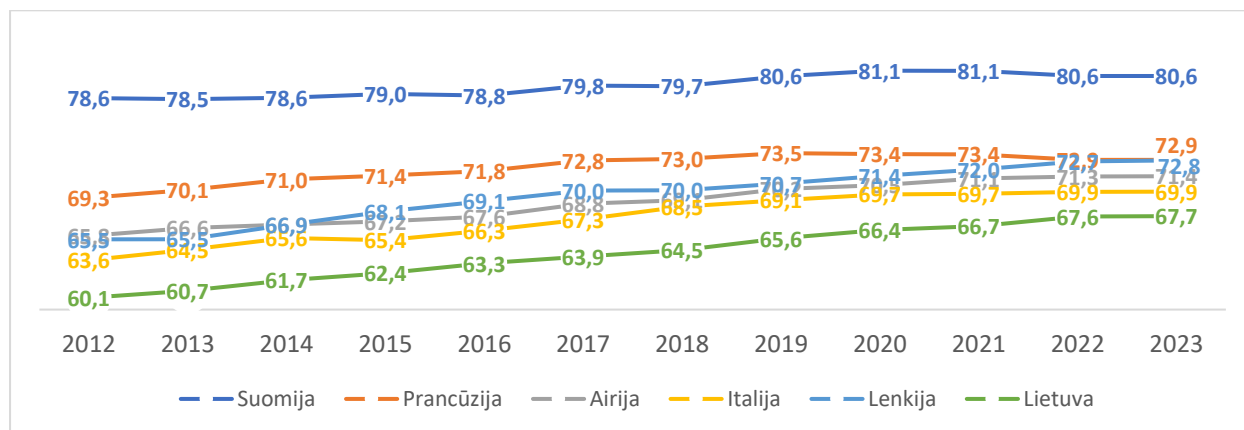
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis UNDP (2022).

Pagal 5 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad visų analizuojamų šalių žmogaus socialinės raidos indeksas yra labai aukštas (>0,8). Tačiau lyginant išskirtas šalis tarpusavyje, galima išžvelgti tris žmogaus socialinės raidos lygius. Aukščiausiame lygyje Suomija (Skandinaviškasis modelis) ir Airija (Liberalusis), vidutiniame – Prancūzija (Kontinentinis) ir Italija (Pietų Europos), o žemiausiame žmogaus socialinės raidos lygyje Lenkija (Centrinės Europos) ir Lietuva (Rytų Europos). Tikslinga pažymėti, kad per paskutinius metus (lyginant 2020 ir 2021 m.) visų valstybių žmogaus socialinės raidos indeksas didėjo, išskyrus Lietuvos.

Kitas analizuojamas rodiklis – darnaus vystymosi tikslų (SGD) siekimas (žr. 6 pav.), t.y. kuo aukštesnis balas, tuo geriau valstybei pavyksta siekti 17 darnaus vystymosi tikslų, tarp kurių ir skurdo mažinimas, nelygybės mažinimas ir kt.

6 paveikslas

Darnaus vystymosi tikslų indekso (SGD) dinamika 2012-2023 m.

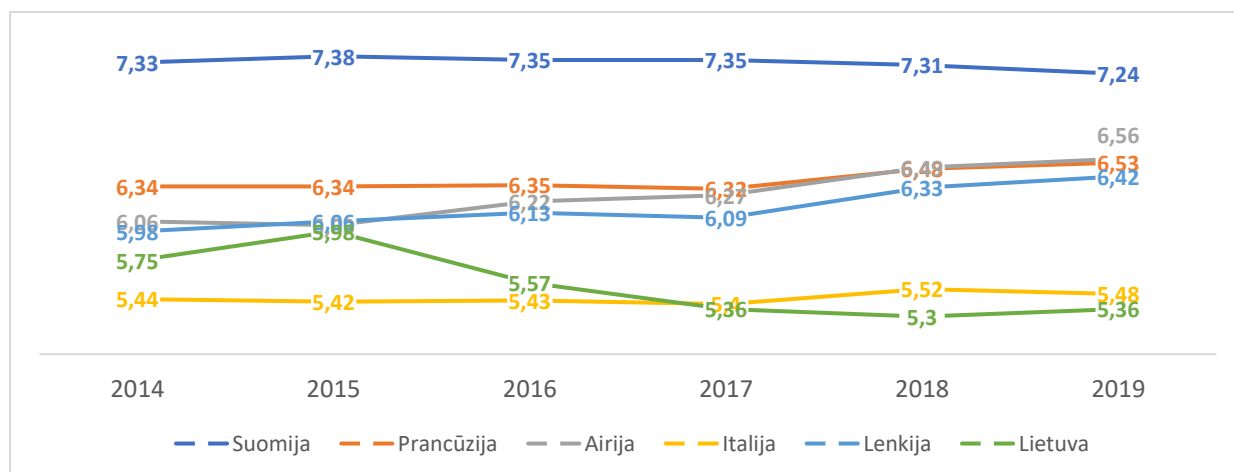
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis SDR (2024).

Pagal 6 paveiksle pateiktus duomenis, matyti ženkliai Suomijos (Skandinaviškasis modelis) lyderystė. Tikslinga pažymėti, kad Suomijos rezultatas yra pirmasis pasaulyje, t.y. šioje šalyje yra sėkmingiausiai įgyvendinami darnaus vystymosi tikslai. Analizuojant kitų valstybių rezultatus matyti, kad 70 balų ribą viršija Prancūzija (Kontinentinis), Airija (Liberalusis) ir Lenkija (Centrinės Europos). Kita vertus Italija (Pietų Europos) ir Lietuva (Rytų Europos) SDG tikslus vykdo prasčiausiai, lyginant su kitomis analizuojamomis šalimis.

Tyrimui taip pat aktualus socialinio teisingumo rodiklis, kuris matuoja, kiek šalyje išlaikomas teisingumas tarp visuomenės narių, vertinant skurdo prevenciją, galimybę gauti išsilavinimą, įtrauktį į darbo rinką, socialinę įtrauktį ir nediskriminaciją, sveikatą ir socialinę lygybę tarp kartų (žr. 7 pav.).

7 paveikslas

Socialinio teisingumo rodiklio dinamika 2014-2019 m.

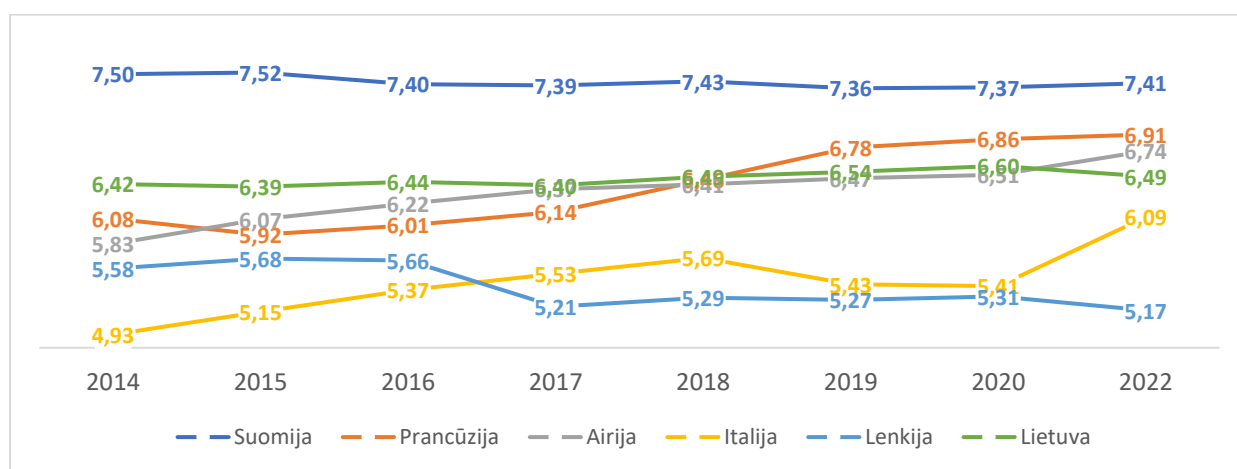
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Bertelsmann Stiftung (2019).

Pagal 7 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad didžiausią socialinį teisingumą užtikrina Suomija (Skandinaviškasis modelis). Prancūzija (Kontinentinis), Airija (Liberalusis) ir Lenkija (Centrinės Europos) užtikrina šiek tiek žemesnį nei Suomija, tačiau aukštesnį nei Lietuva (Rytų Europos) bei Italija (Pietų Europos) socialinį teisingumą. Nors rodiklis svarbus, tačiau jis nebeskaičiuojamas nuo 2019 m., jį pakeitė tvaraus valdymo rodiklis, kurio sudėtyje galima rasti tuos pačius komponentus.

Analizuojant tvaraus valdymo rodiklį vertinamas viešosios politikos tvarumas bendrai ir vėliau jo dedamosios (ekonominė, socialinė, aplinkosauginė politika). Pirmiausiai pateikiamas bendras viešosios politikos tvarumo balas (žr. 8 pav.).

8 paveikslas

Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): viešosios politikos tvarumas

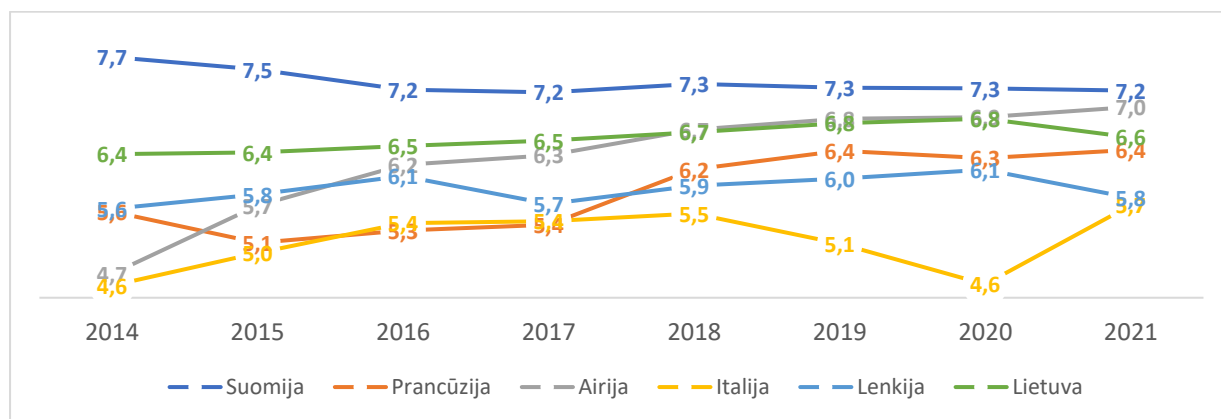
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Bertelsmann Stiftung (2022b).

Pagal 8 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad Suomijoje (Skandinaviškasis modelis) užtikrinamas aukščiausias viešosios politikos tvarumas, t.y. šalis geriausiai iš visų analizuojamų geba atliepti ir spręsti valstybėje kylančius socialinius ir politinius iššūkius. Įdomu tai, kad Lietuvos (Rytų Europos) rodiklis palyginti aukštas, panašus kaip ir Airijoje (Liberalusis) ir Prancūzijoje (Kontinentinis), nors Lietuvos žmogaus socialinės raidos, darnaus vystymosi tikslų, socialinio teisingumo indeksai buvo žemiausi. Viešosios politikos tvarumo indeksas žemiausias Lenkijoje (Centrinės Europos) bei Italijoje (Pietų Europos), nors pastarojoje rodiklis paskutiniiais metais reikšmingai pagerėjo.

Toliau vertinamas vienas iš SGI viešosios politikos tvarumo kintamųjų – ekonomikos politika (žr. 9 pav.), kurią sudaro ekonominiai (pvz. infliacija, BVP vienam gyventojui ir kt.), darbo rinkos (pvz. nedarbo lygis ir kt.), mokesčių (pvz. mokesčių sistemos kompleksiskumas), biudžeto (pvz. valstybės skolos dalis BVP), tyrimai, inovacijos, infrastruktūra (pvz. išlaidos moksliniams tyrimams), tarptautinės finansų sistemos (pvz. finansinės paslapties indeksas) kintamieji.

9 paveikslas

Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): ekonomikos politika

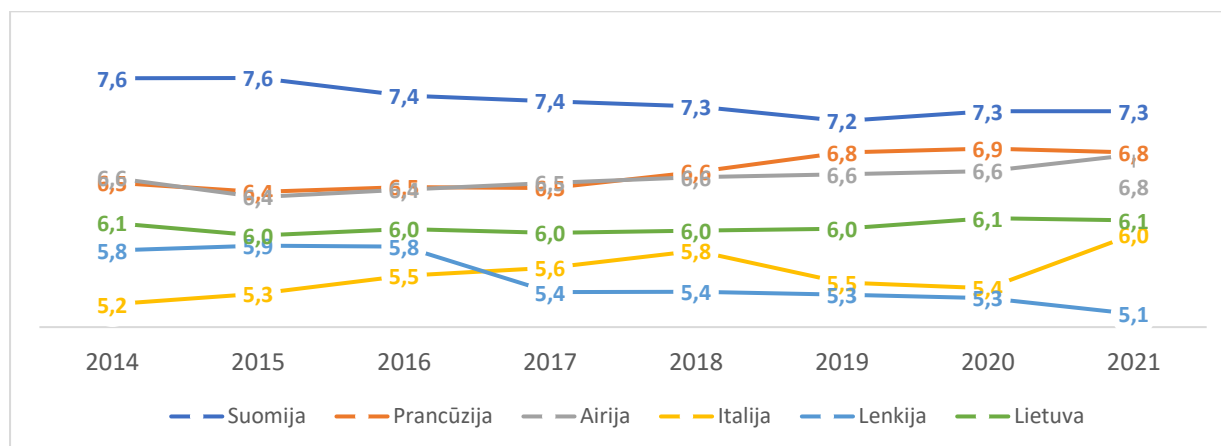
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Bertelsmann Stiftung (2022b).

Pagal 9 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad ekonominio tvarumo aspektu visų lyginamų valstybių rezultatai panašūs, nors tikslinga išskirti, kad paskutiniaisiais (t.y. 2021 m.) metais Suomijoje (Skandinaviškasis modelis) ekonomikos tvarumas buvo didžiausias, taip pat didelis ir Airijoje (Liberalusis), kita vertus Lietuvoje (Rytų Europos) palyginti taip pat labai didelis (nors lyginant su 2020 m. sumažėjo), net didesnis nei Prancūzijos (Kontinentinis). Kita vertus žemiausias ekonominis tvarumas 2021 m. stebimas Lenkijoje (Centrinės Europos) ir Italijoje (Pietų Europos).

Taip pat vertinamas ir SGI socialinės politikos tvarumas (žr. 10 pav.). Jį sudaro tokie kintamieji kaip išsilavinimas (pvz. asmenų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą dalis), socialinės įtraukties (pvz. skurdo lygis, Gini, pasitenkinimas gyvenimu), sveikatos (pvz. išlaidos prevencinėms programoms), šeimos (pvz. gimstamumo rodikliai, vaiko priežiūros paskatos), pensijų (pvz. vyresnių asmenų priklausomybė nuo paramos), integracijos (pvz. nedarbo rodikliai), saugumas (pvz. pasitikėjimas policija), tarptautinės nelygybės (valstybės parama besivystančioms šalims) kintamieji.

10 paveikslas

Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): socialinė politika

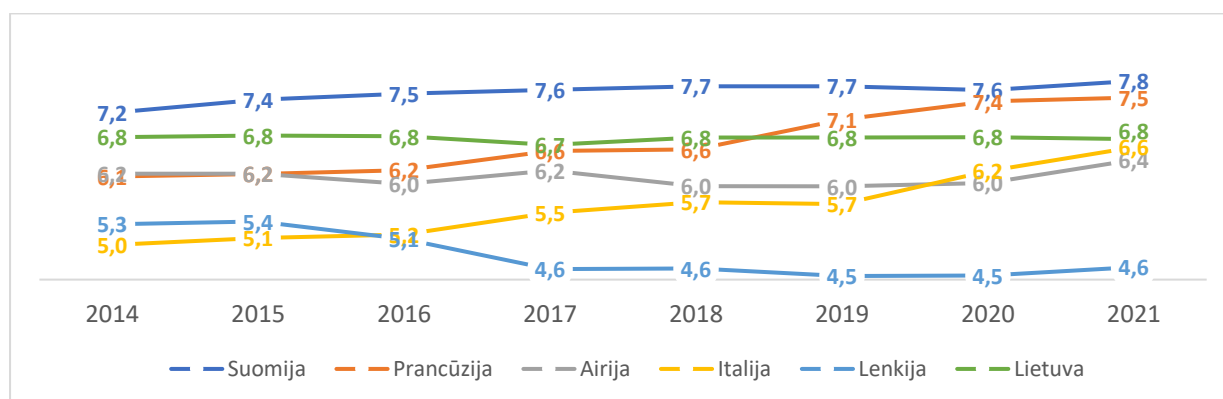
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Bertelsmann Stiftung (2022b).

Pagal 10 paveiksle pateiktus duomenis, matyti, kad socialinės politikos tvarumo kontekste Suomija (Skandinaviškasis modelis) taip pat pasižymi aukščiausiu rodikliu. Airija (Liberalusis) bei Prancūzija (Kontinentinis) pasižymi žemesniais socialinės politikos tvarumo lygiu. Lietuvoje (Rytų Europos) bei Italijoje (Pietų Europos) socialinis tvarumas panašus, o Lenkijoje (Centrinė Europa) – žemiausias.

Pakutinis SGI viešosios politikos tvarumo komponentas – aplinkosaugos politikos tvarumas (žr. 11 pav.). Jį sudaro tokie kintamieji kaip aplinkosauga (pvz. energijos produktyvumas) ir globali aplinkosauga (pvz. tarptautiniai susitarimai aplinkosaugos klausimais).

11 paveikslas

Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): aplinkosaugos politika

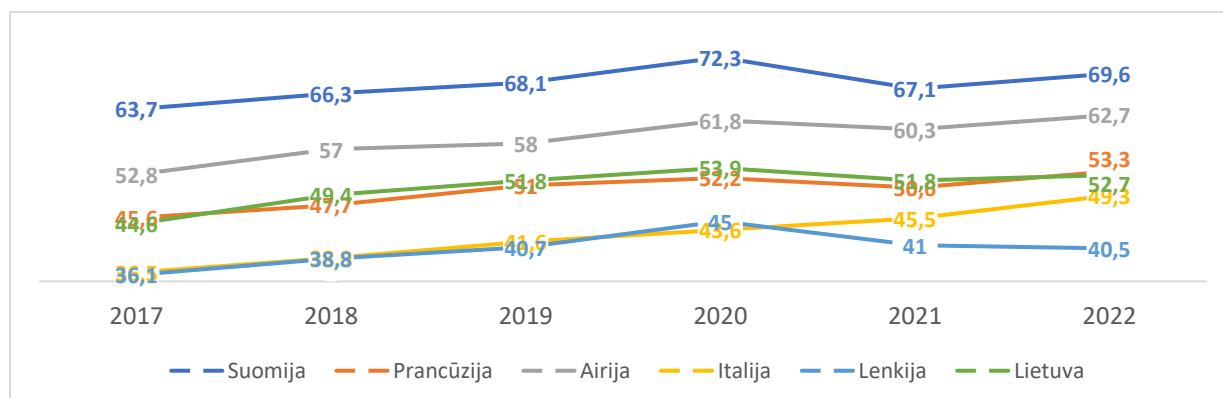
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Bertelsmann Stiftung (2022b).

Analizuojant 11 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad aplinkosaugos politikos tvarumo kontekste taip pat pirmauja Suomija (Skandinaviškasis modelis), nors rezultatas panašus kaip ir Prancūzijos (Kontinentinis). Trečioje vietoje Lietuva (Rytų Europos), nors panaši situacija ir Italijoje (Pietų Europos) bei Airijoje (Liberalusis), kita vertus Lenkija (Centrinės Europos) palyginti su kitomis šalimis reikšmingai atsilieka.

Kitas aktualus rodiklis – DESI (Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas) (žr. 12 pav.).

12 paveikslas

Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso (DESI) dinamika 2017-2022 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Europos Komisija (2023).

Pagal 12 paveiksle pateiktus duomenis, aukščiausias skaitmeninis išsivystymas stebimas Suomijoje (Skandinaviškasis modelis), taip pat aukštas skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas yra Airijoje (Liberalusis). Lietuvoje (Rytų Europos) ir Prancūzijoje (Kontinentinis) skaitmeninė pažanga – vidutinė, o Italijoje (Pietų Europos) bei Lenkijoje (Centrinės Europos) – žemesnė nei vidutinė.

Išanalizavus pateiktus duomenis, sudaryta analizuotų indeksų rezultatų suvestinė (žr. 17 lentelę). Jos sudarymo principas yra toks: 1 – aukščiausia vieta pagal rodiklį, 6 – žemiausia. Apskaičiavus vidurkius, suskirstytos vietos. Kaip matyti iš 17 lentelės, pagal išsivystymo indeksus Suomija (Skandinaviškasis) pirmauja, o Lenkija (Centrinės Europos) yra paskutinėje vietoje.

17 lentelė

Analizuotų indeksų rezultatų suvestinė

	Lenkija (Centrinės Europos)	Italija (Pietų Europos)	Suomija (Skandina- viškasis)	Lietuva (Rytų Europos)	Airija (Liberalusis)	Prancūzija (Kontin- entinis)
Žmogaus socialinės raidos indeksas	5	4	2	6	1	3
Darnaus vystymosi tikslų indeksas (SGD)	3	5	1	6	4	2
Socialinio teisingumo rodiklis	4	5	1	6	2	3
Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): viešosios politikos tvarumas	6	5	1	4	3	2
Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): ekonomikos politika	5	6	1	3	2	4
Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): socialinė politika	6	5	1	4	2-3	2-3
Tvaraus valdymo rodiklis (SGI): aplinkosaugos politika	6	4	1	3	5	2
Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso (DESI)	6	5	1	4	2	3
Vidurkis	5,1	4,9	1,1	4,5	2,7	2,7
Vieta	6	5	1	4	2-3	2-3

Apibendrinant, galima teigti, kad įvertinus tokius gerovės valstybės indikatorius kaip žmogaus socialinę raidą, darnų vystymąsi, socialinį teisingumą, viešosios politikos tvarumą, skaitmenizaciją Suomija (Skandinaviškasis modelis) išsiskiria iš kitų, kadangi lyderiauja visose srityse. Prancūzija (Kontinentinis) ir Airija (Liberalusis) taip pat pakankamai plačiai užpildo šias pozicijas, kita vertus Lietuva (Rytų Europos), Lenkija (Centrinės Europos) ir Italija (Pietų Europos) beveik visose šiose srityse atsilieka.

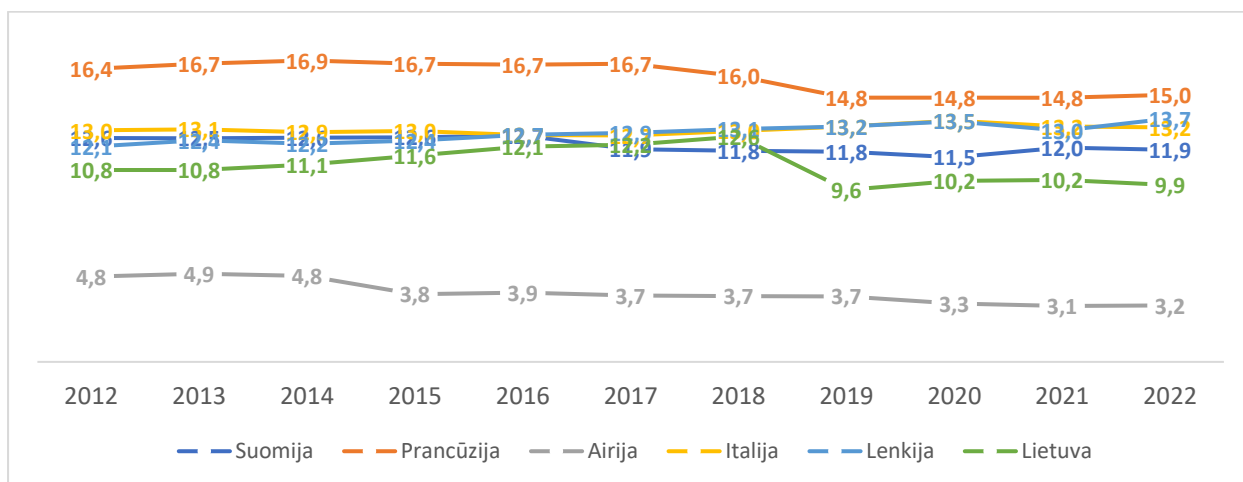
3.2.2. Valstybės vaidmenį apibūdinančių rodiklių palyginimas

Analizuojant valstybės pastangas pasirenkami du kintamieji – tai, kiek valstybė surenka mokesčių į biudžetą per socialines įmokas (socialinės įmokos, proc. nuo BVP) bei, kiek išleidžia socialinėms reikmėms (socialinės išlaidos, proc. nuo BVP).

Pirmasis analizuojamas rodiklis – socialinės įmokos, proc. nuo BVP (žr. 13 pav.).

13 paveikslas

Socialinių įmokų (proc. nuo BVP) dinamika 2012-2022 m.

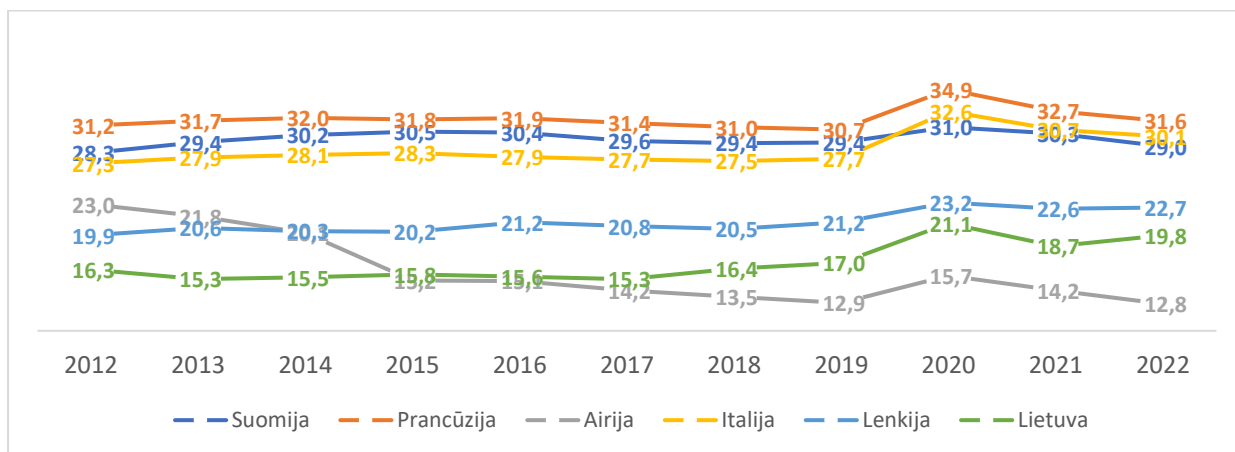
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis OECD (2024).

Pagal 13 paveiksle pateiktus duomenis, daugiausiai per privačius ir darbdavių mokesčius pajamų į biudžetą surenkama Prancūzijoje (Kontinentinis). Panaši dalis mokesčių surenkama ir Lenkijoje (Centrinės Europos), Italijoje (Pietų Europos) bei Suomijoje (Skandinaviškasis). Kita vertus, Lietuvoje (Rytų Europos) mažiau nei 10 proc., o Airijoje (Liberalusis) socialinės įmokos sudaro labai mažą dalį.

Atsižvelgiant į šiuos skirtumus tikslinga peržiūrėti ir tai, kokią dalį BVP sudaro socialinės išlaidos (žr. 14 pav.).

14 paveikslas

Valstybės socialinių išlaidų (proc. nuo BVP) dinamika 2012-2022 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis OECD.stat, (2024).

Pagal 14 paveiksle pateiktus duomenis, didžiausią dalį nuo BVP (proc.) socialinėms reikmėms išleidžia Prancūzija (Kontinentinis modelis), Italija (Pietų Europos) ir Suomija (Skandinaviškasis). Kita vertus Lenkija (Centrinės Europos) ir Lietuva (Rytų Europos) apie 20 proc., o Airija (Liberalusis) – mažiausiai.

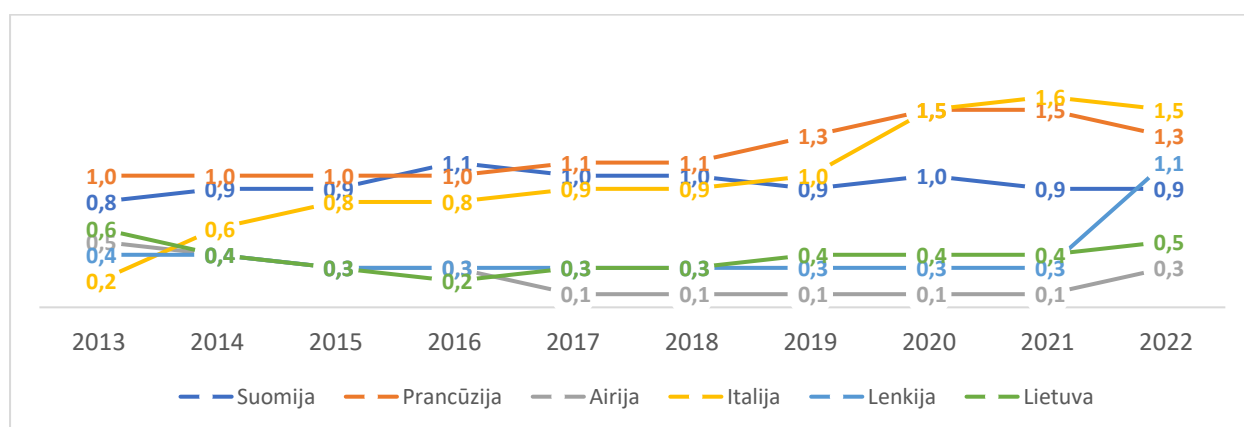
Taip pat, tyrimui aktualu išsiaiškinti, kaip pajamų nelygybė (Gini ir S80/S20) yra susijusi su bendrosiomis socialinėmis išlaidomis (angl. social expenditure), išlaidomis švietimui (angl.

education), viešosioms paslaugoms (angl. general public services), nedarbo išmokoms (angl. unemployment), sveikatai (angl. health), ligų ir neįgalųjų išmokoms (angl. Sickness and disability), išmokos šeimoms ir vaikams (angl. Family and children), senyvo amžiaus asmenims (angl. Old age), socialinei atskirčiai mažinti (angl. Social exclusion n.e.c.). Šiam tyrimui naudojami Eurostat 2013-2022 m. duomenys. Visi duomenys atspindi procentinę išlaidų dalį nuo bendrojo vidaus produkto.

Vadovaujantis Eurostat (2022) duomenimis, mažiausią dalį nuo BVP socialinei atskirčiai mažinti skiriama Airijoje (Liberalusis) bei Lietuvoje (Rytų Europos). Daugiausiai socialinei atskirčiai mažinti skiriama Italijoje (Pietų Europos) bei Prancūzijoje (Kontinentinis) (žr. 15 pav.).

15 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) socialinei atskirčiai mažinti dinamika 2013-2022 m.

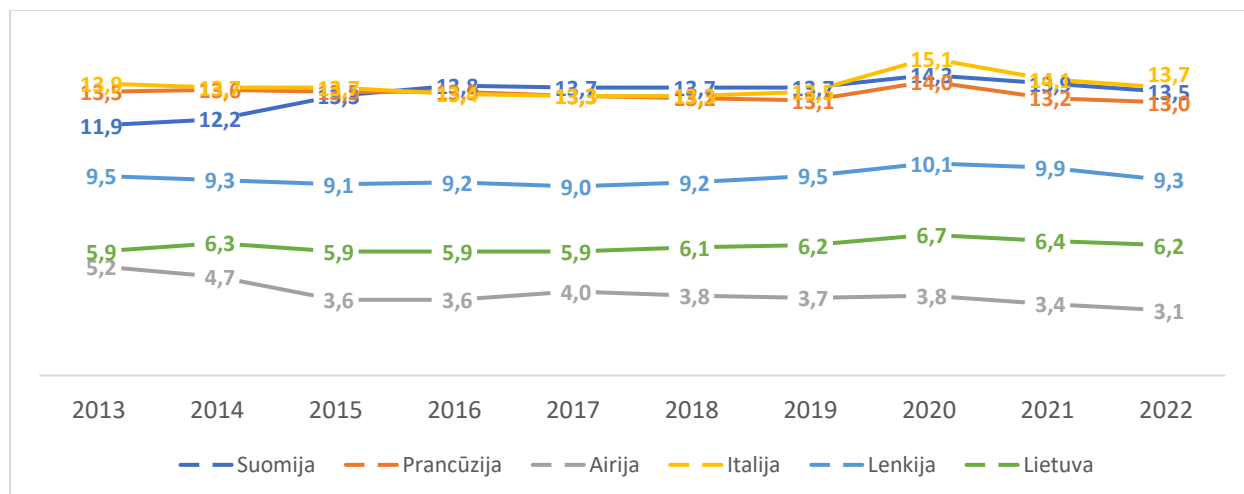

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Išlaidos senyviems asmenims (pensijoms) nuo BVP dalis Suomijoje (Skandinaviškasis), Prancūzijoje (Kontinentinis) bei Italijoje (Pietų Europos) yra panašaus dydžio, svyruoja nuo 13,0 iki 13,7 proc. Mažiausia dalis (proc. nuo BVP) skiriama Airijoje (Liberalusis) (žr. 16 pav.).

16 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) senyviems asmenims dinamika 2013-2022 m.

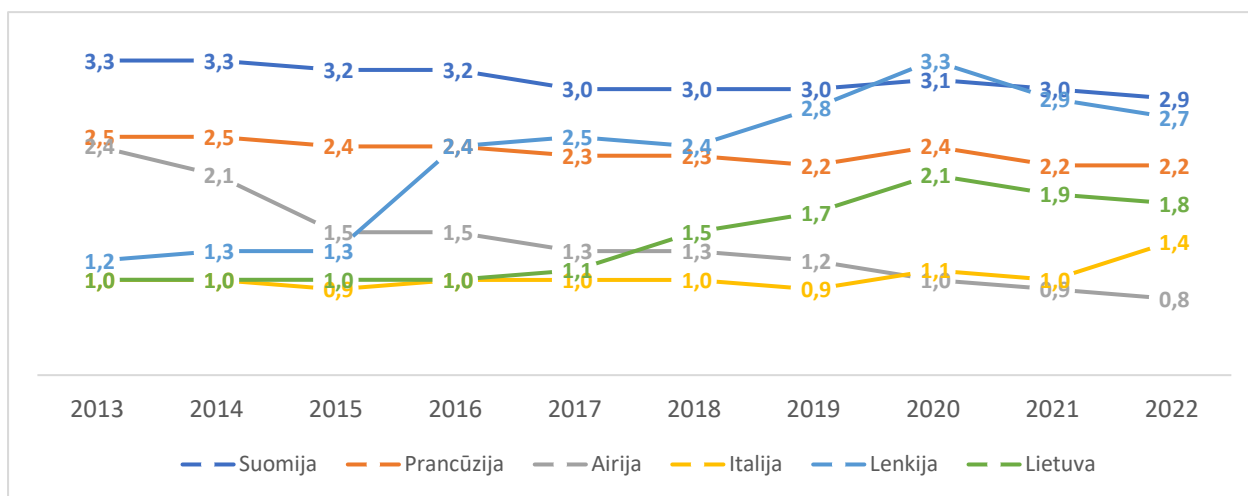

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) šeimoms ir vaikams dinamika 2013-2022 m. pateikiama 17 paveiksle.

17 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) šeimoms ir vaikams dinamika 2013-2022 m.

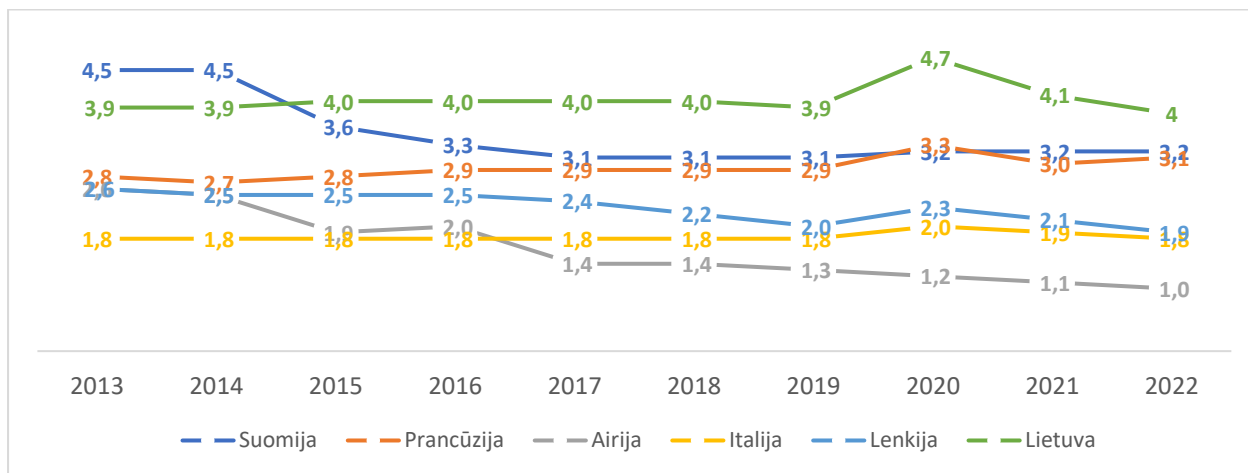

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Vadovaujantis 17 paveiksle pateiktais duomenimis, didžiausia valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) šeimoms ir vaikams skiriama Suomijoje (Skandinaviškasis) bei Lenkijoje (Centrinės Europos), o mažiausiai Airijoje (Liberalusis) bei Italijoje (Pietų Europos).

18 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) ligų ir neįgalumo išmokoms dinamika 2013-2022 m.

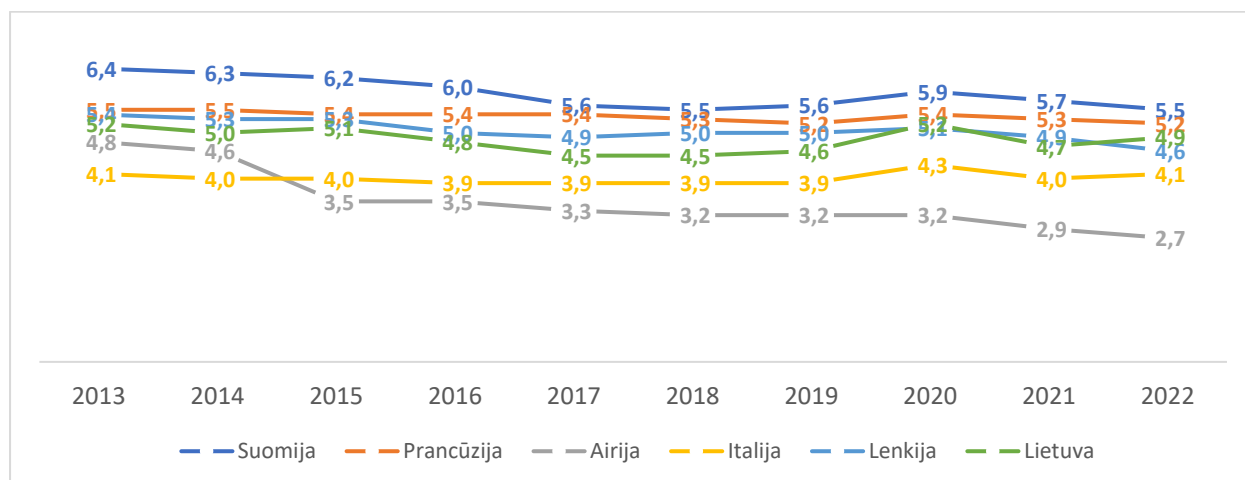

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Kaip matyti iš 18 paveiksle pateiktų duomenų, ligoms ir neįgalumo išmokoms didžiausia dalis skiriama Lietuvoje (Rytų Europos) bei Suomijoje (Skandinaviškasis), mažiausiai skiriama Airijoje (Liberalusis) bei Italijoje (Pietų Europos).

19 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) švietimui dinamika 2013-2022 m.

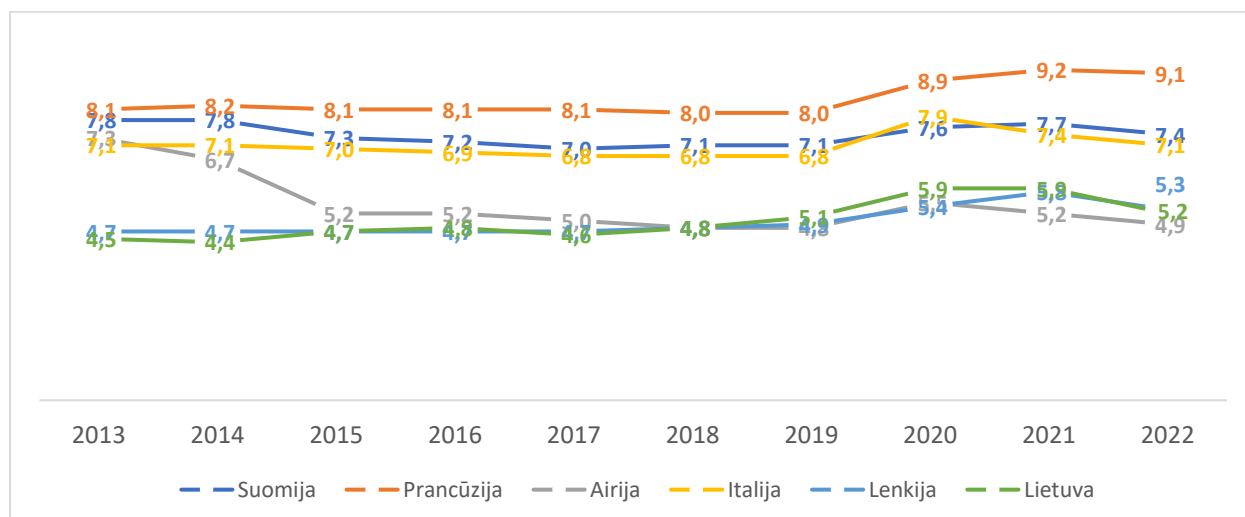

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Kaip matyti iš 19 paveiksle pateiktų duomenų, švietimui didžiausia dalis nuo BVP skiriama Suomijoje (Skandinaviškasis), taip pat, panaši dalis skiriama ir Prancūzijoje (Kontinentinis), Lietuvoje (Rytų Europos), Lenkijoje (Centrinės Europos), Italijoje (Pietų Europos). Airija (Liberalusis) išsiskiria iš šių šalių, kaip mažiausią dalį nuo BVP švietimui skirianti šalis.

20 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) sveikatai dinamika 2013-2022 m.

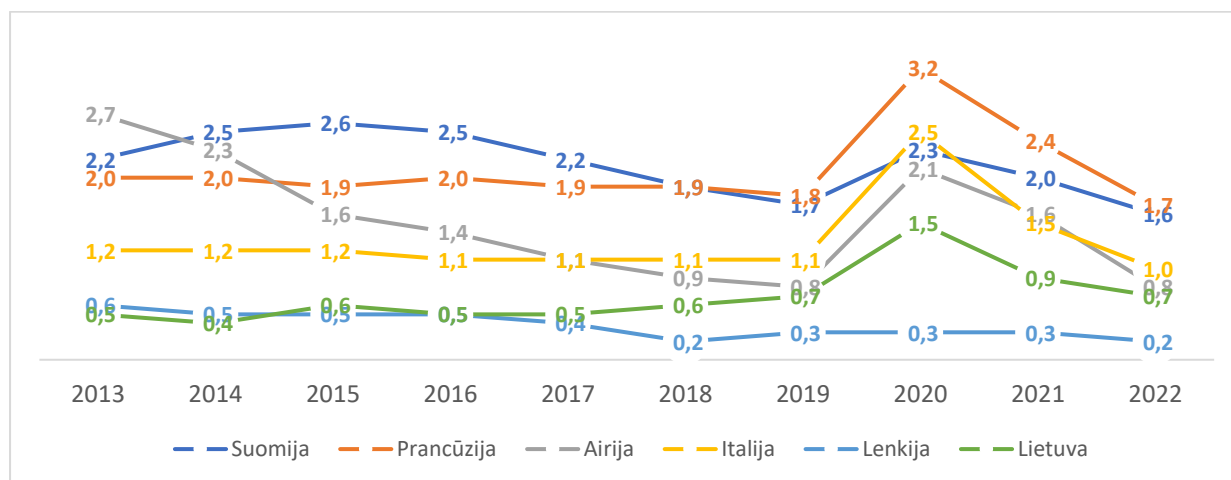

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Pagal 20 paveiksle pateiktus duomenis, sveikatai didžiausią dalį nuo BVP skiria Prancūzija (Kontinentinis). Šiek tiek mažiau, tačiau taip pat didelę dalį skiria Suomija (Skandinaviškasis) bei Italija (Pietų Europos). Mažiausiai sveikatos išlaidoms skiria Lietuva (Rytų Europos), Lenkija (Centrinės Europos) ir Airija (Liberalusis).

21 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) nedarbo išmokoms dinamika 2013-2022 m.

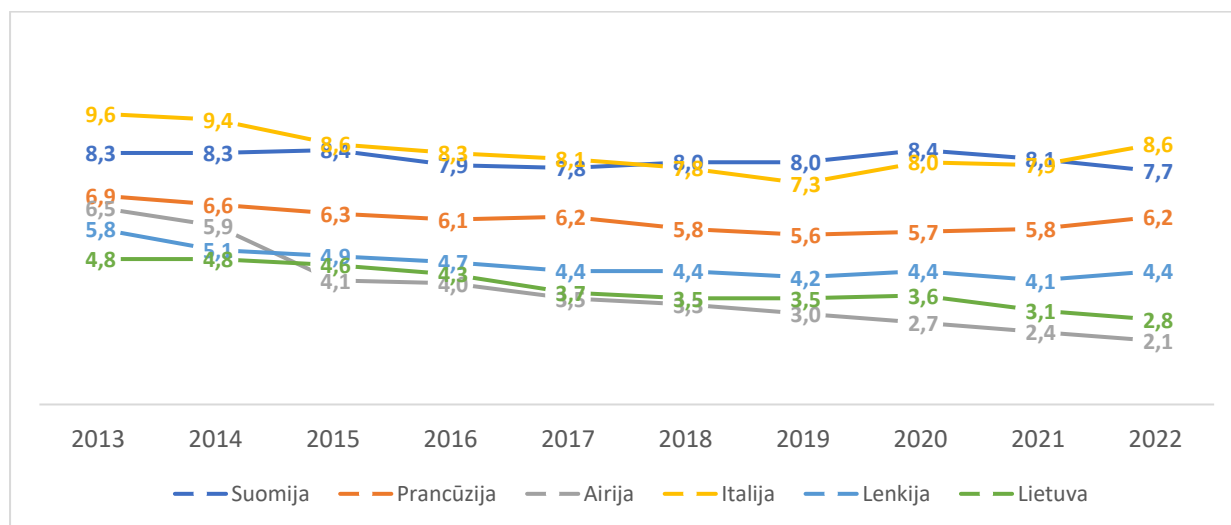

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Pagal 21 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad nedarbo išmokoms didžiausia dalis nuo BVP skiriama Prancūzijoje (Kontinentinis) bei Suomijoje (Skandinaviškasis), o mažiausia Lenkijoje (Centrinės Europos) ir Lietuvoje (Rytų Europos).

22 paveikslas

Valstybės išlaidų (proc. nuo BVP) bendrosioms viešosioms paslaugoms dinamika 2013-2022 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat (2022).

Pagal 22 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad bendrosioms viešosioms paslaugoms daugiausiai skiriama Italijoje (Pietų Europos) bei Suomijoje (Skandinaviškasis), mažiausiai Airijoje (Liberalusis) bei Lietuvoje (Rytų Europos).

Išanalizavus rodiklius, pateikiama suvestinė duomenų, kurie parodo, kuri šalis pirmauja (ir atsilieka) pagal valstybės vaidmenį užtikrinant socialinę apsaugą. Lentelė sudaryta pagal tokią logiką: socialinės įmokos vertintos taip: 1- mažiausios įmokos (mokesčiai), o 6 – didžiausios

įmokos; valstybės išlaidos atvirkščiai: 1 – didžiausios išlaidos; 6 – mažiausios išlaidos. Pagal tai išvesti vidurkiai, mažiausias vidurkis – aukščiausia vieta, didžiausias vidurkis – žemiausia vieta. Pagal 18 lentelėje pateiktus duomenis, Suomija (Skandinaviškasis) bei Prancūzija (Kontinentinis) daugiausiai skiria lėšų socialinėms reikmėms, o Airija (Liberalusis) – mažiausiai.

18 lentelė

Analizuotų valstybės vaidmens rodiklių rezultatų suvestinė

	Lenkija (Centrinės Europos)	Italija (Pietų Europos)	Suomija (Skandina- viškasis)	Lietuva (Rytų Europos)	Airija (Liberalusis)	Prancūzija (Kontin- entinis)
Socialinės įmokos (proc. nuo BVP)	5	4	3	2	1	6
Valstybės socialinės išlaidos (proc. nuo BVP)	4	2	3	5	6	1
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) socialinei atskirčiai mažinti	3	1	4	5	6	2
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) senyviems asmenims	4	1	2	5	6	3
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) šeimoms ir vaikams	2	5	1	4	6	3
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) ligų ir neįgalumo išmokoms	4	5	2	1	6	3
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) švietimui	4	5	1	3	6	2
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) sveikatai	4	3	2	5	6	1
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) nedarbo išmokoms	6	3	2	5	4	1
Valstybės išlaidos (proc. nuo BVP) bendrosioms viešosioms paslaugoms	4	1	2	5	6	3
Vidurkis	4	3	2,2	4	5,3	2,5
Vieta	4-5	3	1	4-5	6	2

Apibendrinant, valstybės pastangos kurti gerovės valstybę matuotos vertinant socialines įmokas (proc. nuo BVP) ir valstybės socialines išlaidas (proc. nuo BVP). Remiantis analizės duomenimis galima išskirti Airiją (Liberalusis modelis) kaip tokią, kuri surenka mažiausiai socialinių įmokų ir skiria mažiausiai lėšų socialinėms reikmėms. Lietuvoje (Rytų Europos) situacija panaši, t.y. surenka mažiau socialinių įmokų nei likusios ir mažiau išleidžia socialinėms reikmėms. Prancūzija (Kontinentinis) surenka ir išleidžia daugiausiai. Lenkija (Centrinės Europos) surenka socialinių įmokų panašiai kaip ir Italija (Pietų Europos) ar Prancūzija, tačiau išleidžia socialinėms reikmėms panašiai kaip Lietuva.

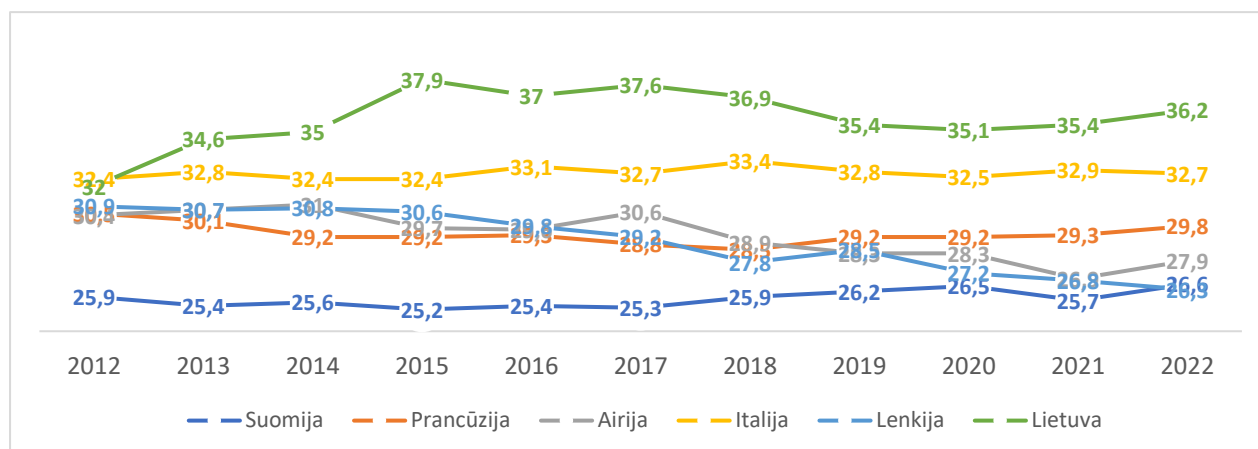
3.2.3. Pajamų nelygybė

Analizuojant pajamų nelygybės skirtumus šalyse, vertinami du indeksai: GINI pagal bendrąsias disponuojamas pajamas (atspindi bet kokią perskirstymą per mokesčius ir pervedimus)

ir S80/S20 (disponuojamų pajamų santykis tarp didžiausias ir mažiausias pajamas turinčių asmenų). Pirmiausiai analizuojamas Gini koeficientas (žr. 23 pav.).

23 paveikslas

GINI koeficiento dinamika 2012-2022 m.

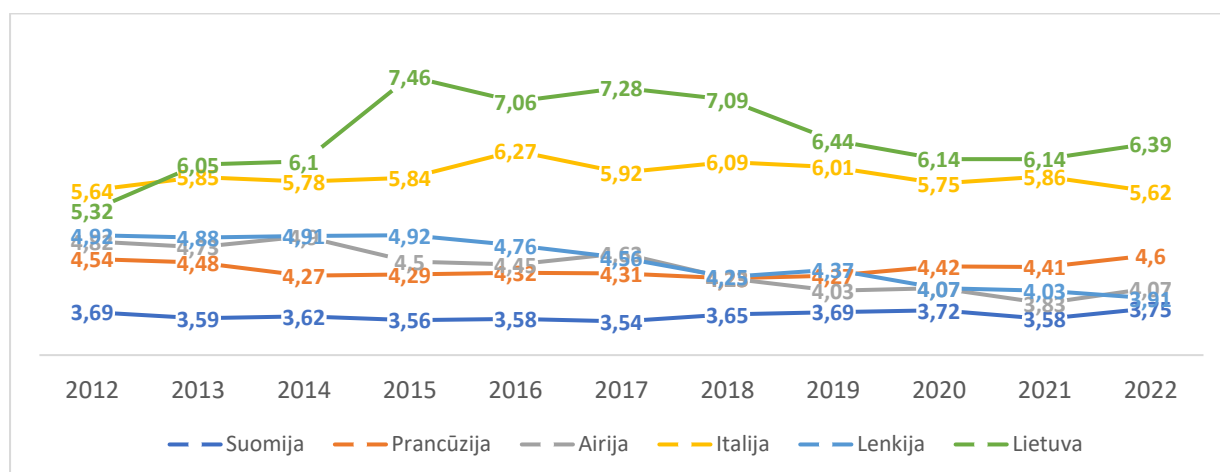
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat. (2023).

Pagal 23 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad visose analizuojamose šalyse pajamų nelygė nėra didelė (t.y. kai Gini apie 30, pajamos pasiskirsčiusios palyginti tolygiai). Lyginant analizuojamas šalis tarpusavyje, žemiausia pajamų nelygė pagal Gini yra Lenkijoje (Centrinės Europos modelis), Suomijoje (Skandinaviškasis), Airijoje (Liberalusis) ir Prancūzijoje (Kontinentinis). Nors nedaug, tačiau Italijoje (Pietų Europos) ir Lietuvoje (Rytų Europos) pajamų nelygė pagal Gini – didžiausia.

Lyginant rezultatus pagal S80/S20, žemiausia pajamų nelygė 2022 m. buvo Suomijoje (Skandinaviškasis modelis), taip pat nedidelė pajamų nelygė Lenkijoje (Centrinės Europos), Airijoje (Liberalusis) ir Prancūzijoje (Kontinentinis). Italijoje (Pietų Europos) bei Lietuvoje (Rytų Europos) pajamų nelygė didžiausia (žr. 24 pav.) kaip ir Gini atveju.

24 paveikslas

S80/S20 dinamika 2012-2022 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Eurostat. (2024).

Apibendrinant, pajamų nelygybė skirtingose valstybėse vertinta analizuojant Gini ir S80/S20 rodiklių dinamiką. Nustatyta, kad visose analizuojamose šalyse pajamų nelygybė nėra didelė, tačiau lyginant skirtumus pastebima, kad pajamų nelygybė mažiausia Suomijoje (Skandinaviškasis modelis), o didžiausia Lietuvoje (Rytų Europos), taip pat, pajamų nelygybė yra didelė ir Italijoje (Pietų Europos), kita vertus Lenkijoje (Centrinės Europos), Airijoje (Liberalusis) ir Prancūzijoje (Kontinentinis) pajamų nelygybės rodikliai panašūs.

3.2.4. Gerovės valstybės modelių kintamųjų koreliacinė ir regresinė analizė

Išanalizavus bendruosius pajamų nelygybės, valstybės pastangų bei gerovės modelio rezultatų bendruosius duomenis atskleistos bendrosios tendencijos, vis dėlto, siekiant detaliau atskleisti analizuojamą reiškinį tikslinga analizuoti, kaip kiekvienas iš rodiklių siejasi tarpusavyje.

Analizuojant ryšius tarp DESI ir kitų kintamųjų naudojami 5-ių metų duomenys (2017-2021 m.), kadangi DESI nebuvo skaičiuojamas anksčiau (žr. 19 lentelę).

19 lentelė

DESI indekso ryšiai su kintamaisiais

	DESI					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
HDI	,575	,354	.908*	,436	,150	,349
SDG	,752	.956*	,870	.961**	,712	.883*
SGI	-,476	.961**	,683	,421	,428	.943*
Socialinės įmokos	-,834	-.975**	-,798	,836	.895*	-,755
Valstybės socialinės išlaidos	,749	,580	,441	,761	,855	,851
GINI	.937*	,778	-,852	-,249	-,721	-.952*
S80/S20	,855	,547	-,872	-,539	-,790	-.904*

Pastaba: HDI (Žmogaus socialinės raidos indeksas); SDG (darnaus vystymosi indeksas); SGI (viešosios politikos tvarumas); *p<0,05; **p<0,01

Pagal 19 lentelėje pateiktus duomenis matyti, jog Suomijoje (Skandinaviškasis modelis) DESI indekso didėjimas susijęs su GINI didėjimu. Tai reiškia, kad vykstant skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės raidai, šalyje didėjo atskirtis pagal pajamas. Kita vertus, Lietuvoje (Rytų Europos) stebimas pajamų nelygybės mažėjimas vykstant didėjant skaitmenizacijai. Su skaitmenizacijos pažanga Lietuvoje taip pat didėjo ir viešosios politikos tvarumas bei darnus vystymasis. Dėl skaitmeninės pažangos darnaus vystymosi tikslai taip pat sėkmingiau buvo vykdomi ir Prancūzijoje (Kontinentinis) ir Italijoje (Pietų Europos), o Prancūzijoje dar padidėjo ir viešosios politikos tvarumas, nors tai galėjo būti sąskaita to, kad šalyje augo ir socialinės įmokos, jos su skaitmenizacija didėjo ir Lenkijoje (Centrinės Europos). Airijoje (Liberalusis) su skaitmenizacijos didėjimu teigiamai susijusi žmogaus socialinė raida.

Toliau analizuojami visų kitų kintamųjų ryšiai analizuojant 8-ių metų duomenis, t.y. 2014-2021 m.

20 lentelė

HDI indekso ryšiai su kintamaisiais

	HDI					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
SDG	.945**	.911**	.949**	.864**	.855**	.815*
SGI	-.754*	.820*	.977**	.751*	-.778*	.734*
Socialinės įmokos	-.822*	-.795*	-.920**	,436	.880**	-,290
Valstybės socialinės išlaidos	-,160	-,155	-.782*	,117	,464	,473
GINI	,648	-,197	-.849**	,578	-.777*	-,230
S80/S20	,444	,135	-.921**	,256	-.783*	-,173

Pastaba: HDI (Žmogaus socialinės raidos indeksas); SDG (darnaus vystymosi indeksas); SGI (viešosios politikos tvarumas); *p<0,05; **p<0,01

Pagal 20 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad žmogaus socialinė raida visose šalyse teigiamai susijusi su darniu vystymusi. Kita vertus, žmogaus socialinės raidos ir viešosios politikos tvarumo rezultatai nevienareikšmiai. T.y. Lietuvoje (Rytų Europos modelis), Italijoje (Pietų Europos), Airijoje (Liberalusis) ir Prancūzijoje (Kontinentinis) viešosios politikos tvarumo didėjimas susijęs su didesne žmogaus socialine raida, nors Suomijoje (Skandinaviškasis) ir Lenkijoje (Centrinės Europos) didėjantis viešosios politikos tvarumas neigiamai veikė žmogaus socialinės raidos rodiklį. Socialinių įmokų į biudžetą mažėjimas Suomijoje, Prancūzijoje, Airijoje susijęs su didėjančia žmogaus socialine raida, nors Lenkijoje didėjančios socialinės įmokos lėmė žmogaus socialinės raidos didėjimą, o Airijoje mažėjančios valstybės socialinės išlaidos susijusios su didėjančia žmogaus socialine raida. Didesnė žmogaus socialinė raida susijusi su mažesne pajamų nelygybe tik Airijoje ir Lenkijoje.

21 lentelė

SDG indekso ryšiai su kintamaisiais

	SDG					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
SGI	-,690	.879**	.947**	.741*	-.819*	.823*
Socialinės įmokos	-.844**	-.853**	-.824*	.739*	.878**	-,561
Valstybės socialinės išlaidos	,073	,184	-,581	,561	.791*	.806*
GINI	.710*	-,198	-.860**	,333	-.944**	-,439
S80/S20	.959**	,397	-.899**	-,094	-.935**	-,454

Pastaba: SDG (darnaus vystymosi indeksas); SGI (viešosios politikos tvarumas); *p<0,05; **p<0,01

Pagal 21 lentelėje pateiktus duomenis, Lietuvoje (Rytų Europos modelis), Prancūzijoje (Kontinentinis), Airijoje (Liberalusis) ir Italijoje (Pietų Europos) didinant darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą didėja ir viešosios politikos tvarumas, nors Lenkijoje (Centrinės Europos) fiksuojami priešingi rezultatai. Įdomu tai, kad Suomijoje (Skandinaviškasis), Prancūzijoje ir Airijoje mažėjant socialinėms įmokoms didėja darnaus vystymosi rodikliai, nors Lenkijoje ir Italijoje darnus vystymasis pasiekiamas didinant socialines įmokas. Lenkijoje ir Lietuvoje darnus vystymasis didėja didėjant valstybės socialinėms išlaidoms. Didėjant darnaus vystymosi indeksui pajamų nelygybė mažėja tik Airijoje ir Lenkijoje, nors Suomijoje – priešingai, darnus vystymasis susijęs su didesne pajamų nelygybe.

22 lentelė

SGI indekso ryšiai su kintamaisiais

	SGI					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
Socialinės įmokos	,699	-.974**	-.918**	,252	-,692	-,623
Valstybės socialinės išlaidos	,177	,384	-.748*	,284	-,496	.864**
GINI	-,585	,084	-.860**	,598	.816*	-,651
S80/S20	-,428	,519	-.907**	,178	.838**	-,605

Pastaba: SGI (viešosios politikos tvarumas); *p<0,05; **p<0,01

Pagal 22 lentelėje pateiktus duomenis, matyti, kad didėjant viešosios politikos tvarumo indeksui Prancūzijoje (Kontinentinis modelis) ir Airijoje (Liberalusis) mažėja socialinės įmokos, o Airijoje dar mažėja ir valstybės socialinės išlaidos, nors Lietuvoje (Rytų Europos) viešosios politikos tvarumo didėjimas susijęs su priešingu reiškiniu – valstybės socialinių išlaidų didėjimu. Airijoje didėjantis viešosios politikos tvarumas susijęs su mažesne pajamų nelygybe. Lenkijoje (Centrinės Europos) didėjant viešosios politikos tvarumui, pajamų nelygybė didėja.

23 lentelė

Socialinių įmokų ryšiai su kintamaisiais

	Socialinės įmokos					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
Valstybės socialinės išlaidos	,197	-,382	.754*	.813*	.730*	-,643
GINI	-.783*	-,213	.820*	-,205	-.852**	.775*
S80/S20	-.822*	-,535	.867**	-,494	-.864**	.770*

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Pagal 23 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad Airijoje (Liberalusis modelis), Italijoje (Pietų Europos) ir Lenkijoje (Centrinės Europos) socialinių įmokų didėjimas yra susijęs su didėjančiomis valstybės išlaidomis socialinėms reikmėms. Airijoje ir Lietuvoje (Rytų Europos) socialinių įmokų didėjimas susijęs su didėjančia pajamų nelygybe, o Suomijoje (Skandinaviškasis) ir Lenkijoje – didėjant socialinėms įmokoms pajamų nelygybė mažėja.

Taip pat, tikslinga pateikti ir tai, kaip pajamų nelygybė šalyse koreliuoja su valstybės išlaidomis socialinėms reikmėms. Pirmiausiai analizuojamos koreliacijos su GINI (žr. 24 lentelę).

24 lentelė

Gini ryšiai su valstybės išlaidomis socialinėms ir kitoms reikmėms

Valstybės išlaidos, proc. nuo BVP	Pajamų nelygybė - Gini					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
Socialinės išlaidos	-.177	.103	.674*	-.315	-.644*	-.330
Išlaidos švietimui	-.530	.125	.803**	-.489	.806*	-.402
Išlaidos bendrosioms viešosioms paslaugoms	-.204	.545	.845**	-.399	.769**	-.041
Išlaidos nedarbui	-.674*	-.045	.450	-.313	.911**	-.313
Išlaidos sveikatai	-.337	.315	.596	-.398	-.819**	-.290
Ligoms ir neįgaliesiems	-.398	.032	.822**	-.216	.861**	.263
Šeimai ir vaikams	-.578	.203	.837**	-.053	-.855*	-.352
Senyvo amžiaus asmenims	.407	.022	.759*	-.432	-.486	-.578
Socialinės atskirties mažinimas	-.005	.015	.588	-.013	-.415	-.732*

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Pagal 24 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad Suomijoje (Skandinaviškasis) pajamų nelygybė neigiamai koreliuoja su išlaidomis nedarbui. Tai reiškia, kad valstybė didindama socialinę paramą bedarbiams, mažina pajamų nelygybę. Prancūzijoje (Kontinentinis) ir Italijoje (Pietų Europos) statistiškai reikšmingų koreliacijų nenustatyta. Airijoje (Liberalusis) nustatytos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp pajamų nelygybės (GINI) bei išlaidų socialinėms reikmėms, švietimui, bendrosioms viešosioms paslaugoms, ligoms ir neįgaliesiems, šeimai ir vaikams, senyvo amžiaus asmenims. Tai reiškia, kad didinant įvardintas išlaidas pajamų nelygybė didėja. Tai galima aiškinti panaudojant 23 lentelėje pateiktus duomenis, kurie rodo, kad Airijoje (Liberalusis) didėja ir socialinės įmokos, didėjant nelygybei. Tai reiškia, kad Airijoje (Liberalusis) socialinės išmokos didėja ne valstybės sąskaita, o mokesčių mokėtojų sąskaita. Lenkijoje (Centrinė Europa) pajamų nelygybės mažėjimas koreliuoja su išlaidų socialinėms reikmėms, sveikatos priežiūrai, šeimai ir vaikams didėjimu, tačiau didėjant išlaidoms nedarbui, ligų ir neįgalųjų atveju bei bendrosioms viešosioms paslaugoms, pajamų nelygybė didėjo. Tai galima aiškinti ta pačia tendencija, kaip ir Airijoje, t.y. Lenkija didino išmokas didesnių mokesčių pagrindu, kurie iš esmės neišsprendė visų nelygybės problemų. Visgi, kaip matyti iš 24 lentelės, Lietuvoje pajamų nelygybės mažėjimas koreliuoja su išlaidų socialinės atskirties mažinimui didėjimu.

25 lentelė

S80/S20 ryšiai su valstybės išlaidomis socialinėms ir kitoms reikmėms

Valstybės išlaidos, proc. nuo BVP	Pajamų nelygybė S80/S20					
	Suomija	Prancūzija	Airija	Italija	Lenkija	Lietuva
Socialinės išlaidos	-.225	.310	.727*	-.545	-.832**	-.459
Išlaidos švietimui	-.400	-.170	.833**	-.686*	.781**	-.409
Išlaidos bendrosioms viešosioms paslaugoms	-.143	.235	.875**	-.375	.753*	.090
Išlaidos nedarbo išmokoms	-.613	.140	.509	-.297	.911**	-.359
Išlaidos sveikatai	-.434	.709*	.656*	-.521	-.819**	-.388
Ligoms ir neįgaliesiems	-.254	.508	.864**	-.300	.864**	.282
Šeimai ir vaikams	-.439	-.156	.858**	-.557	-.855**	-.439
Senyvo amžiaus asmenims	.253	-.095	.754*	-.509	-.518	-.643*
Socialinei atskirčiai	-.059	.386	.678*	-.318	-.408	-.756*

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Apskaičiavus tų pačių rodiklių koreliacijas su S80/S20 rodikliais gauti panašūs rezultatai. Galima išskirti tik tai, jog Prancūzijoje (Kontinentinis) išlaidų sveikatai didėjimas teigiamai koreliuoja su S80/S20 rodiklio didėjimu. Tokia situacija gali būti nulemta neefektyvaus išteklių sveikatos priežiūrai paskirstymo tarp uždirbančiųjų daug ir mažiau. Taip pat Airijoje (Liberalusis) pajamų nelygybės didėjimas koreliuoja su išlaidų socialinės atskirties mažinimui išlaidomis. Tai gali būti aiškinama tuo, kad prasčiausiai gyvenančių gerovei didinti, didinami mokesčiai, kurie keičia norimą efektą į nepalankų. Vis dėlto, Lietuvoje (Rytų Europos) išlaidų senyvo amžiaus asmenims didinimas neigiamai koreliuoja su pajamų nelygybe.

Atsižvelgiant į tai, jog nustatytos statistiškai reikšmingos koreliacijos, sudaryti tiesinės regresinės analizės modeliai. Suomijoje (Skandinaviškasis) pajamų nelygybės mažėjimą prognozuoja didėjančios išlaidos nedarbui, didėjančios socialinėms įmokoms. Vis dėlto, nustatyta, kad pajamų nelygybės didėjimą Suomijoje prognozuoja darnaus vystymosi indekso (SGD) bei skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso (DESI) didėjimas (žr. 26 lentelę).

26 lentelė

Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Suomijoje

Priklausomas kintamasis - Gini	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
Konstanta	27.900	.830	
Išlaidos nedarbui	-.986	.382	-.674
R^2	.455*		
<i>F</i>	6.675*		
<i>Dubin-Watson</i>	2.303		
Konstanta	.294	10.293	
<i>SDG</i>	.319*	.129	.710
R^2	.504*		
<i>F</i>	6.105*		
<i>Dubin-Watson</i>	2.126		
Konstanta	16.644	1.995	
<i>DESI</i>	.137*	.030	.937
R^2	.878*		
<i>F</i>	21.660*		
<i>Dubin-Watson</i>	1.413		
Konstanta	35.299	3.105	
<i>Socialinės įmokos</i>	-.790*	.256	-.783
R^2	.613*		
<i>F</i>	9.520*		
<i>Dubin-Watson</i>	2.179		

Pastaba: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Prancūzijoje (Kontinentinis) pajamų nelygybės didėjimą prognozuoja didėjančios išlaidos sveikatai (žr. 27 lentelę).

27 lentelė

Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Prancūzijoje

Priklausomas kintamasis s80/s20	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
Konstanta	2.937	.501	
Išlaidos sveikatai	.170*	.060	.709
R^2	.503*		
<i>F</i>	8.098*		
<i>Dubin-Watson</i>	1.775		

Pastaba: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Airijoje pajamų nelygybės mažėjimą prognozuoja HDI (žmogaus socialinės raidos indeksas), SDG (darnaus vystymosi indeksas), SGI (viešosios politikos tvarumas) didėjimas. Tačiau Airijoje pajamų nelygybės didėjimą prognozuoja didėjančios socialinės įmokos (mokesčiai), išlaidos socialinėms reikmėms, švietimui, bendrosioms viešosioms paslaugoms, ligų ir neįgalumo išmokoms, šeimoms ir vaikams, senyviems asmenims, socialinės atskirties mažinimui (žr. 28 lentelę).

28 lentelė

Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Airijoje

Priklausomas kintamasis - Gini	B	SE B	β
Konstanta	24.511	1.845	
Socialinėms reikmėms	-.301*	.117	.674
<i>R</i> ²	.454*		
<i>F</i>	6.650*	<i>Dubin-Watson</i>	.930
Konstanta	23.635	1.484	
Išlaidos švietimui	1.592**	.418	.803
<i>R</i> ²	.644**		
<i>F</i>	14.489**	<i>Dubin-Watson</i>	1.301
Konstanta	26.220	.707	
Išlaidos bendrosioms viešosioms paslaugoms	.792**	.177	.845
<i>R</i> ²	.714**		
<i>F</i>	19.998**	<i>Dubin-Watson</i>	1.695
Konstanta	26.017	.820	
Ligos ir neįgalumas	1.935**	.475	.822
<i>R</i> ²	.675**		
<i>F</i>	16.625**	<i>Dubin-Watson</i>	2.044
Konstanta	26.073	.762	
Šeima ir vaikai	2.226**	.514	.837
<i>R</i> ²	.701**		
<i>F</i>	18.751**	<i>Dubin-Watson</i>	1.849
Konstanta	22.743	1.979	
Senyvi asmenys	1.657*	.503	.759
<i>R</i> ²	.576*		
<i>F</i>	10.855*	<i>Dubin-Watson</i>	.932
Konstanta	20.971	2.354	
Socialinės įmokos	2.184	.623	.820
<i>R</i> ²	.672*		
<i>F</i>	12.302*	<i>Dubin-Watson</i>	1.913
Konstanta	129.858	25.633	
HDI	-107.854	27.454	-.849
<i>R</i> ²	.720**		
<i>F</i>	15.433**	<i>Dubin-Watson</i>	1.646
Konstanta	78.585	11.959	
SDG	-.717**	.173	-.860
<i>R</i> ²	.740**		
<i>F</i>	17.088**	<i>Dubin-Watson</i>	2.385
Konstanta	54.867	6.224	
SGI	-4.062**	.983	-.860
<i>R</i> ²	.740**		
<i>F</i>	17.088**	<i>Dubin-Watson</i>	1.684
Priklausomas kintamasis – s80/s20	B	SE B	β
Konstanta	3.979	.164	
Socialinės atskirties mažinimas	1.586*	.609	.678
<i>R</i> ²	.459*		
<i>F</i>	6.789*	<i>Dubin-Watson</i>	1.143

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Lenkijoje pajamų nelygybės mažėjimą prognozuoja didėjančios socialinės įmokos, išlaidos šeimai ir vaikams, sveikatai, bendrosioms socialinėms reikmėms bei HDI (žmogaus socialinės raidos indeksas), SDG (darnaus vystymosi indeksas) indeksų didėjimas. Vis dėl to,

pajamų nelygybės didėjimą prognozuoja didėjančios išlaidos švietimui, bendrosioms viešosioms paslaugoms, nedarbui, sveikatai ir didėjantis SGI (viešosios politikos tvarumas) (žr. 29 lentelę).

29 lentelė

Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Lenkijoje

Priklausomas kintamasis - Gini	<i>B</i>	<i>SE B</i>	<i>β</i>
Konstanta	56.042	6.522	
Socialinėms reikmėms	-1.279**	.305	-.829
<i>R</i> ²	.687**		
<i>F</i>	17.528**	<i>Dubin-Watson</i>	1.292
Konstanta	-.380	7.576	
Švietimas	5.772**	1.499	.806
<i>R</i> ²	.650**		
<i>F</i>	14.833**	<i>Dubin-Watson</i>	1.254
Konstanta	16.909	3.505	
Išlaidos bendrosioms viešosioms paslaugoms	2.556**	.751	.769
<i>R</i> ²	.591**		
<i>F</i>	11.578**	<i>Dubin-Watson</i>	1.155
Konstanta	24.573	.714	
Išlaidos nedarbui	11.045**	1.774	.911
<i>R</i> ²	.829**		
<i>F</i>	38.788**	<i>Dubin-Watson</i>	1.224
Konstanta	46.401	4.377	
Išlaidos sveikatai	-3.547**	.878	-.819
<i>R</i> ²	.671**		
<i>F</i>	16.314**	<i>Dubin-Watson</i>	1.137
Konstanta	14.793	2.933	
Išlaidos sveikatai	6.077**	1.269	.861
<i>R</i> ²	.741**		
<i>F</i>	22.936**	<i>Dubin-Watson</i>	2.361
Konstanta	33.191	.993	
Išlaidos šeimai ir vaikams	-1.939**	.416	-.855
<i>R</i> ²	.731**		
<i>F</i>	21.761**	<i>Dubin-Watson</i>	1.302
Konstanta	227.333	65.639	
HDI	-227.333*	75.122	-.777
<i>R</i> ²	.604*		
<i>F</i>	9.158*	<i>Dubin-Watson</i>	1.549
Konstanta	87.393	8.361	
SDG	-.839**	.120	-.944
<i>R</i> ²	.891**		
<i>F</i>	49.075**	<i>Dubin-Watson</i>	2.645
Konstanta	-2.972	9.208	
SGI	5.893*	1.705	.816
<i>R</i> ²	.666*		
<i>F</i>	11.950*	<i>Dubin-Watson</i>	2.270
Konstanta	69.476	10.211	
Socialinės įmokos	-3.157	.793	-.852
<i>R</i> ²	.725**		
<i>F</i>	15.855**	<i>Dubin-Watson</i>	1.514

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Italijoje pajamų nelygybės mažėjimą prognozuoja didėjančios išlaidos švietimui (žr. 30 lentelę).

30 lentelė

Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Italijoje

Priklausomas kintamasis – S80/S20	B	SE B	β
Konstanta	9.852	1.487	
Išlaidos švietimui	-.986**	.371	-.685
<i>R</i> ²	.403*		
<i>F</i>	7.080*		
<i>Dubin-Watson</i>	2.274		

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Lietuvoje pajamų nelygybės didėjimą prognozuoja socialinių įmokų didėjimas, tačiau pajamų nelygybės mažėjimą prognozuoja didėjančios išlaidos socialinei atskirčiai mažinti, išlaidos senyvo amžiaus asmenims, skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso didėjimas (žr. 31 lentelę).

31 lentelė

Kintamųjų įtaka pajamų nelygybei Lietuvoje

Priklausomas kintamasis - gini	B	SE B	β
Konstanta	38.986	.983	
Išlaidos socialinei atskirčiai	-7.569*	2.488	-.732
<i>R</i> ²	.536*		
<i>F</i>	9.257*	<i>Dubin-Watson</i>	2.449
Konstanta	50.914	2.749	
DESI	-.295*	.055	-.952
<i>R</i> ²	.907*		
<i>F</i>	29.232*	<i>Dubin-Watson</i>	2.965
Konstanta	26.961	3.122	
<i>Socialinės įmokos</i>	.833	.278	.775
<i>R</i> ²	.600*		
<i>F</i>	8.999*	<i>Dubin-Watson</i>	2.775
Priklausomas kintamasis – s80/s20			
Konstanta	14.705	3.407	
Išlaidos senyvo amžiaus asmenims	-1.316*	.552	-.643
<i>R</i> ²	.414*		
<i>F</i>	5.649*	<i>Dubin-Watson</i>	1.135

Pastaba: *p<0,05; **p<0,01

Apibendrinant, koreliacinė ir regresinė analizė atskleidė, kad pajamų nelygybė skirtingose šalyse susijusi su skirtingais kintamaisiais. Pavyzdžiui, Lietuvoje (Rytų Europos modelis) pajamų nelygybė mažėjo didėjant skaitmenizacijai ir socialinėms įmokoms, Lenkijoje (Centrinė Europa) – didėjant žmogaus socialinei raidai, darniam vystymuisi, socialinėms įmokoms ir valstybės socialinėms išlaidoms. Airijoje (Liberalusis) pajamų nelygybė didėja didėjant socialinėms įmokoms, viešosios politikos tvarumui darniam vystymuisi. Kita vertus, Italijoje (Pietų Europos) ir Prancūzijoje (Kontinentinis modelis) ir Suomijoje (Skandinaviškasis) pajamų nelygybė nemažėja dėl minėtų kintamųjų didėjimo. Iš esmės tai suponuoja, kad skirtingose valstybėse (ir gerovės modeliuose) pajamų nelygybę lemia skirtingi kintamieji.

3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad gerovės valstybės modeliai bei pajamų nelygybė – kompleksiniai reiškiniai, kurie yra sudėtingi savo veikimo principu, tarpusavio sąveika. Ekspertų

interview buvo atskleista, kad nors visos šalys siekia mažinti pajamų nelygybę, tačiau pasirinkti gerovės valstybės modeliai, lemia skirtingą prieigą sprendžiant šią problemą. Skirtingas požiūris pasireiškia per socialinės apsaugos politikos skirtumus, darbo rinkos reguliavimo mechanizmus, skirtinga mokesčių politika bei ekonomikos ir konkurencijos skatinimo priemonėmis. Kadangi ekspertų interview buvo nustatyta, kad pajamų nelygybė mažinama įvairiais būdais, bet dažniausiai per socialinius pervedimus, t.y. mažinant atotrūkį tarp mažai ir daug uždirbančiųjų per viešųjų paslaugų teikimą, socialines išmokas ir kt., buvo nuspręsta įtraukti valstybės socialinės politikos kintamuosius į statistinę analizę.

Tyrimo autorius, išanalizavęs mokslinę literatūrą ir remdamasis Guogio ir Svirbutaitės-Krutkienės (2020) rekomendacijomis, gerovės valstybės modelių veiksmingumą vertino pagal indeksus, pvz. DESI, HDI ir kt., siekiant kompleksiskai nustatyti, kurios šalys pagal šiuos indeksus pirmauja. Apart jų minėti autoriai dar išskyrė poreikį vertinti ir valstybės vaidmenį mažinant pajamų nelygybę per jau minėtas išlaidas (proc. nuo BVP) socialinėms reikmėms, kas buvo patvirtinta ir ekspertiniu interview, kaip reikšmingas matas, prognozuojantis pajamų nelygybę šalyse.

Atlikus koreliacinę ir regresinę analizę buvo nustatyti kontraversiški rezultatai. Pagrindiniai jų buvo tokie, kad: 1. Valstybės vaidmuo per socialines išmokas bei valstybės išsivystymo lygis vertinant skirtingus indeksus pajamų nelygybei reikšmingas tik kai kuriais aspektais, nepriklausomai nuo to, ar analizuotų šalių imtyje yra aukštesnis ar žemesnis pajamų nelygybės lygis (pvz. Suomija ir Lietuva); 2. Kai kuriais atvejais net ir didinant socialinių išmokų dydžius, pajamų nelygybė nemažėja, o priešingai – didėja.

Tokius kontraversiškus tyrimo rezultatus būtų tikslinga aiškinti kompleksiskai. Pirma, analizuotos valstybės pagal valstybės išsivystymo lygį matuojančius indeksus yra pirmaujančios pasaulyje, todėl pasikeitimai šiose srityse neretai nebėra ženklūs, taigi tai tampa nebe tokiau reikšmingu pajamų nelygybės prognozuotoju. Antra, kai socialinės išmokos yra didinamos (kaip Airijos ir Lenkijos atveju) mokesčių didinimo pagrindu, efekto pajamų nelygybei gali ir nebūti arba jis gali tapti priešingu. Trečia, tyrimo autoriaus nuomone, vienas svarbiausių aspektų, kuris galėjo daryti įtaką tyrimo rezultatams yra ne didėjantis ar mažėjantis valstybės socialinių išmokų lygis, bet lėšų, skirtų socialinėms išmokoms panaudojimo efektyvumas. Tą savo darbe mini ir Afonso, Jalles & Venâncio (2023), kurie nurodo, kad viešųjų finansų valdymo (valstybės išlaidų efektyvumas) tampa vienu esminiu tyrimų objektu. Taigi, šio tyrimo rezultatai tai ir parodė, kad nepakanka vertinti vien tik absoliučią pajamų nelygybę, valstybės išlaidų ir kitų rodiklių, o reikalinga vertinti ir tai, kaip efektyviai panaudojamos lėšos socialinėms reikmėms tenkinti, lėšoms nukreiptoms į pajamų nelygybės mažinimą. Be to, svarbu pažymėti ir tai, jog šiame tyrime

nors ir įvertinta daug kintamųjų, tačiau tikrai ne visi, kuriuos galima naudoti analizuojant gerovės valstybių modelius.

32 lentelė

Empirinio tyrimo rezultatų suvestinė lentelė

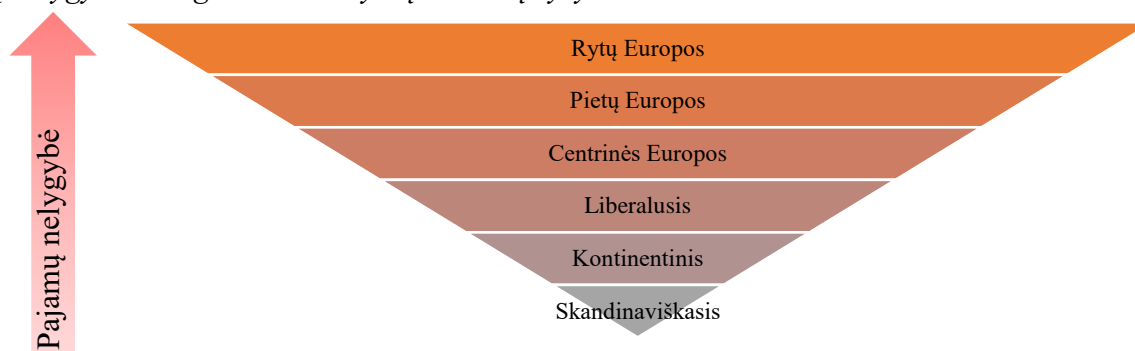
	Lenkija (Centrinės Europos)	Italija (Pietų Europos)	Suomija (Skandina- viškasis)	Lietuva (Rytų Europos)	Airija (Liberalusis)	Prancūzija (Kontin- entinis)
Pajamų nelygė (1 vieta mažiausia, 6 vieta didžiausia)	2	5	1	6	3	4
Valstybės vaidmuo (1 vieta didžiausias, 6 vieta mažiausias)	4	3	2	5	6	1
Valstybės išsivystymas pagal skirtingus indeksus (1 vieta didžiausias, 6 vieta mažiausias)	6	5	1	4	2	3
Vidurkis	4,0	4,3	1,3	5,0	3,7	2,7
Vieta	4	5	1	6	3	2

Kaip matyti iš 32 lentelės, vertinant tik rangus, pagal kuriuos valstybės suskirstytos į didžiausią – mažiausią valstybės indėlį, pajamų nelygę, išsivystymą, matyti, kad yra tik viena aiški Skandinaviškojo modelio tendencija, kad šalis pirmuoja visose srityse. Tačiau vertinant kitas šalis, tendencijos – nėra vienareikšmės. Pavyzdžiui, Lenkija (Centrinės Europos) pagal pajamų nelygę yra antroje vietoje (antra pagal mažiausią), nors valstybės vaidmuo mažesnis nei vidurkis, o šalies išsivystymas – mažiausias, kita vertus, Prancūzijoje (Kontinentinis) valstybės vaidmuo yra pats didžiausias analizuojamų šalių tarpe, tačiau pajamų nelygė – aukšta. Tai tik patvirtina darbo autoriaus išsakytas mintis, kad būtinas kompleksinis vertinimas, kartu analizuojant ir valstybės finansų valdymo efektyvumą.

Nepriklausomai nuo to, kad koreliacinė ir regresinė analizė atskleidė nevienareikšmius rezultatus, tačiau tyrimo autorius įvertinęs absoliučius skaičius ir juos susistemines įžvelgia, kuris gerovės valstybių modelis susijęs su didžiausia ir mažiausia pajamų nelygybe. Pagal 32 lentelėje pateiktus duomenis, surangavus valstybes 25 paveiksle pateiktas pajamų nelygės bei gerovės valstybių modelių ryšys.

25 paveikslas

Pajamų nelygės bei gerovės valstybių modelių ryšys

Apibendrinant 25 paveiksle pateiktus duomenis bei viso tyrimo rezultatus galima teigti, kad pajamų nelygė mažiausia taikant Skandinaviškąjį gerovės valstybės modelį, didžiausia – taikant Rytų Europos valstybės modelį.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Gerovės valstybė – tai valstybės socialinė raida, valdymo stilius, ekonominė padėtis, kuri apsprendžia, kiek efektyviai valdomi ir paskirstomi finansai šalyje, užtikrinant socialinę gerovę visiems gyventojams. Įgyvendinant gerovės valstybės koncepciją aprėpiamos įvairios sritys, t.y. švietimas, socialinė apsauga, demografija, policija, krašto apsauga, modernizacija ir kt., kurie lemia gyvenimo lygį šalyje. Gyvenimo lygis gali būti suvokiamas įvairiai, tačiau labiausiai susijęs su skurdo, nedarbo, socialinės atskirties, pajamų, lyčių (ne)lygybe, pasitenkinimas gyvenimu, gyvenimo trukmė, sveikata, gimstamumas ir kt.

2. Išskiriami šeši gerovės valstybės modeliai Europoje: skandinaviškasis - šiaurės šalių (socialdemokratinis), konservatyvusis – kontinentinis (europietiškas), liberalusis (anglosaksų), Pietų, Centrinės ir Rytų Europos. Europos gerovės valstybių modeliai skiriasi įvairiais aspektais, t.y. dekomodifikacijos lygiu, socialine politika, socialinių išmokų dydžiais, darbo rinkos reguliavimu ir kt. Nors manoma, kad skandinaviškasis modelis yra labiausiai atitinkantis gerovės valstybės koncepciją, tačiau nesant vienintelės gerovės sampratos, kiti taip pat nėra nuvertinami, laikomi perspektyviais, galinčiais užtikrinti gerovę, kitokiais būdais, priemonėmis.

3. Pajamų nelygybė – vienas esminių kriterijų, vertinant gerovės valstybės modelio efektyvumą. Taip yra todėl, kad pajamų nelygybė viena vertus sukuria vykdančią neefektyvią ekonominę-socialinę politiką, kita vertus, yra gilesnių problemų (tokių kaip skurdo rizika, laimės, pasitenkinimo gyvenimu sumažėjimo, sveikatos priežiūros neprieinamumo, išsilavinimo netolygumų ir kt.) šaltinis. Atsižvelgiant į tai, daroma prielaida, kad pajamų nelygybės rodiklis rodo tai, kiek taikoma gerovės valstybės modelio koncepcija pateisina jo esmę.

4. Ekspertų požiūriu, gerovės valstybės modeliuose skiriasi socialinės ir ekonominės garantijos, pavyzdžiui, Skandinaviškajame modelyje daug dėmesio skiriama ir darbuotojų apsaugai ir socialinėms reikmėms, išsilavinimui, kita vertus kituose modeliuose pasirenkama kuri nors viena kryptis, kaip antai, Kontinentiniame ir Liberaliame modeliuose daugiau skatinamas verslumas, o Pietų Europos – socialinei apsaugai, šeimoms, nors darbo rinka rūpinamasi mažiau. Visa tai sudaro netolygumus ir pajamų nelygybę tarp skirtingų socialinių grupių. Gerovės valstybės modeliai viena vertus panašūs dėl siekio ir taikomų priemonių pajamų nelygybei mažinti, kita vertus, skiriasi dėl pasirinktos politinės ir ekonominės priegios prie gerovės. Be to, kaip atskleidė kokybinis interviu, pajamų nelygybė yra kompleksinis reiškiny, lemiamas įvairių makroekonominių veiksnių.

5. Pajamų nelygybė skirtingose valstybėse vertinta analizuojant Gini ir S80/S20 rodiklių dinamiką. Nustatyta, kad visose analizuojamose šalyse pajamų nelygybė nėra didelė, tačiau lyginant skirtumus pastebima, kad pajamų nelygybė mažiausia Suomijoje (Skandinaviškasis

modelis), o didžiausia Lietuvoje (Rytų Europos), taip pat, pajamų nelygybė yra didelė ir Italijoje (Pietų Europos), kita vertus Lenkijoje (Centrinės Europos), Airijoje (Liberalusis) ir Prancūzijoje (Kontinentinis) pajamų nelygybės rodikliai panašūs. Tyrimu nustatyta, kad skirtingose šalyse pajamų nelygybė susijusi su skirtingais kintamaisiais, pavyzdžiui, Lietuvoje (Rytų Europos) pajamų nelygybės mažėjimą prognozuoja didėjančios išlaidos pensijoms ir socialinės atskirties mažinimo priemonėms, nors pavyzdžiui, Airijoje (Liberalusis) tų pačių išlaidų didinimas veikia priešingai – dar labiau didina pajamų nelygybę. Tokia dviprasmiška situaciją sąlygota to, kad pajamų nelygybės mažėjimą valstybės socialinių išlaidų didėjimas gali prognozuoti tik su sąlyga, kad nedidinami mokesčiai bei sąlyga, kad lėšos bus panaudojamos efektyviai.

PASIŪLYMAI:

Atsižvelgiant į empirinio tyrimo rezultatus galima pateikti tokią bendrinę rekomendaciją: vertinant valstybės socialinių išmokų didėjimo įtaką pajamų nelygybės mažinimui, tikslinga tirti išmokų paskirstymo ir panaudojimo efektyvumą.

Siekiant mažinti pajamų nelygybę Suomijoje, tikslinga didinti išmokas nedirbantiems asmenims

Siekiant mažinti pajamų nelygybę Airijoje, tikslinga didinti socialines išlaidas ne mokesčių didinimo pagrindu, o kitomis priemonėmis (pavyzdžiui, skolinimasis, pajamų perskirstymas ir kt.). Taip pat, tikslinga skirti didesnę dėmesį darbiui vystymuisi bei viešosios politikos tvarumo didinimui, kurie kaip nustatyta, prognozuoja pajamų nelygybės mažėjimą šalyje

Italijoje siekiant mažinti pajamų nelygybę tikslinga daugiau investuoti į švietimą.

Lenkijoje siekiant didinti pajamų nelygybę tikslinga didinti išlaidas socialinėms reikmėms, šeimoms, vaikams, skirti didesnę dėmesį žmogaus išsivystymo indekso kintamųjų gerinimui bei darniam vystymuisi, galbūt net didinant mokesčius.

Lietuvoje, siekiant mažinti pajamų nelygybę turi būti skiriamos papildomos lėšos socialinei atskirčiai mažinti, senyvo amžiaus asmenims bei skaitmenizacijos lygio didinimui. Mokesčiai Lietuvoje neturėtų būti didinami, todėl būtų tikslinga ieškoti biudžeto pajamų perskirstymo, efektyvesnio lėšų panaudojimo galimybių.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Afonso, A., Jalles, J. T., & Venâncio, A. (2023). Government spending efficiency, measurement and applications: A cross-country efficiency dataset. In *Handbook on Public Sector Efficiency* (pp. 44-71). Edward Elgar Publishing.
- Aidukaitė, J. (2010). Welfare reforms in Central and Eastern Europe: a new type of welfare regime?. *Ekonomika*, 89(4), 7-24.
- Aidukaitė, J., Bogdanova, N., & Guogis, A. (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?*. Lietuvos socialinių tyrimų centras. https://www.lstc.lt/wp-content/uploads/2019/04/Geroves_valstybes_kurimas_visas.pdf
- Barr, N. (2017). *The economics of the welfare state* (5th ed.). Oxford University Press.
- Bertelsmann Stiftung. (2019). Social Justice in the EU and OECD Index Report 2019. Prieiga per: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/SJI_2019_In_a_nutshe_II_Web.pdf
- Bertelsmann Stiftung. (2022a). About SDI. Prieiga per: <https://www.sgi-network.org/2022/About>
- Bertelsmann Stiftung. (2022b). SGI DATA. Prieiga per: <https://www.sgi-network.org/2022/Data>
- Bezrukova, N., Huk, L., Chmil, H., Verbivska, L., Komchatnykh, O., & Kozlovskiy, Y. (2022). Digitalization as a trend of modern development of the world economy. *Wseas Transactions On Environment And Development*, 18, 120-129.
- Bilevičienė, T. & Jonušauskas, S. (2011). *Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Bonoli, G., & Natali, D. (2012). Multidimensional transformations in the early 21st century welfare states. *The politics of the new welfare state*, 287-306.
- Buhr, D., Christ, C., Frankenberger, R., Fregin, M. C., Schmid, J., & Trämer, M. (2017). Digitalisation of the Welfare State in Labour Market, Health Care and Innovation Policy: A European Comparison. *Friedrich-Ebert-Stiftung*, [Online]. Available.
- Chybalski, F., & Marcinkiewicz, E. (2021). Incorporating pro-family and pro-female components into empirical welfare state classification: some new evidence for European countries. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 34(3), 399-421.
- Čiegis, R., & Dilius, A. (2018). Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimas europos sąjungos šalių grupėse. *Regional Formation & Development Studies*, 26.
- Collington, R. (2022). Disrupting the welfare state? Digitalisation and the retrenchment of public sector capacity. *New Political Economy*, 27(2), 312-328.

- Council of Nordic Trade Unions. (2023). The Nordic Model. Prieiga per: <https://nfs.net/en/what-we-do/the-nordic-region/the-nordic-model/>
- de Frel, J. (2009). *Welfare state classification: The development of Central Eastern European welfare states*. Erasmus University.
- Dilius, A. (2018). *Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimas Europos Sąjungos šalių grupėse* (Doctoral dissertation, Šiaulių universitetas).
- Diliuvienė, L., & Tamašauskienė, Z. (2019). Pajamų nelygybės kitimą lemiančių veiksnių poveikio empirinių tyrimų analizė. *Socialiniai tyrimai*, 42, 74-84.
- EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija). (2020). Social Expenditure - Aggregated data. Prieiga per: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=SOCX_AGG
- Eichhorst, W., Rinne, U., Blix, M., Buhr, D., & Weber, E. (2017). Digitalisation of the welfare state. In *CESifo Forum, ifo Institut–Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München* (Vol. 18, No. 4, pp. 3-8).
- Esping-Andersen, G. (1990). The three political economies of the welfare state. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, 26(1), 10-36.
- Europos Komisija. (2023). Key features of the Lithuanian education system. Prieiga per: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/lithuania/overview>
- Europos Komisija. (2023). The Digital Economy and Society Index (DESI). Prieiga per: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>
- Europos Parlamentas (2022). EU welfare systems and the challenges of poverty and inequality. Prieiga per: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/698916/EPRS_STU\(2022\)698916_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/698916/EPRS_STU(2022)698916_EN.pdf)
- Eurostat. (2021). Glossary:Income quintile share ratio. Prieiga per: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Income_quintile_share_ratio
- Eurostat. (2022). General government expenditure by function (COFOG). Prieiga per: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en
- Eurostat. (2023). Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey. Prieiga per: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12/settings_1/table?lang=en
- Eurostat. (2024). Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income by sex and age group - EU-SILC survey. Prieiga per: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI11_custom_9544954/default/table?lang=en

- Feldstein, M. (2019). The future of the welfare state: Crisis myths and crisis realities. Public Affairs.
- Ferragina, E., Seeleib-Kaiser, M., & Spreckelsen, T. (2015). The four worlds of 'welfare reality' – social risks and outcomes in Europe. *Social Policy and Society*, 14(2), 287-307.
- Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: MRU.
- Gardziulevičienė, L., & Raišienė, A. G. (2021). Socialinių paslaugų prieinamumas vaikus su negalia auginančioms šeimoms gerovės valstybės kontekste. *Socialiniai tyrimai*, 44(2), 34-48.
- Gornick, J. C., & Meyers, M. K. (2009). Families that work: Policies for reconciling parenthood and employment. Russell Sage Foundation.
- Greve, B. (2007). What characterise the Nordic welfare state model. *Journal of Social Sciences*, 3(2), 43-51.
- Greve, B. (2018). What is welfare and public welfare?. In *Routledge handbook of the welfare state* (pp. 5-12). Routledge.
- Greve, B., Blomquist, P., Hvinden, B., & van Gerven, M. (2021). Nordic welfare states-still standing or changed by the COVID-19 crisis?. *Social policy & administration*, 55(2), 295–311. <https://doi.org/10.1111/spol.12675>
- Grikietytė-Čebavičienė, J. (2022). *Finansinio saugumo ir jo poveikio pajamų nelygybei vertinimas ES šalyse* (Doctoral dissertation, Mykolo Romerio universitetas).
- Guogis, A. (2002). Dekomodifikacijos reikšmė socialinėje apsaugoje. *Filosofija. Sociologija*, (4), 40-45.
- Guogis, A., & Rakšnys, A. V. (2021). Prezidento vaidmuo gerovės valstybės kūrimo procesuose: Lietuvos Respublikos Prezidento G. Nausėdos atvejis. *Tiltai*, (1), 121-131.
- Guogis, A., & Svirbutaitė-Krutkienė, G. (2020). Gerovės valstybės sampratos ir matavimų problemos. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 9-26.
- Guogis. (2020). Arvydas Guogis. „Gerovės valstybė“ – kaip nepaprasta teorija ir praktika. Prieiga per: <https://www.mruni.eu/news/arvydas-guogis-geroves-valstybe-kaip-nepaprasta-teorija-ir-praktika/>
- Halvorsen, R., Hvinden, B., & Schoyen, M. A. (2016). The Nordic welfare model in the twenty-first century: the bumble-bee still flies!. *Social Policy and Society*, 15(1), 57-73.
- Hilson, M. (2020). The Nordic welfare model. *Introduction to Nordic cultures*, 70-83.
- Hossain, M. B., Long, M. A., & Stretesky, P. B. (2020). Welfare state spending, income inequality and food insecurity in affluent nations: a cross-national examination of OECD countries. *Sustainability*, 13(1), 324.

- International Monetary Fund*. (2022). *Income Inequality*. Prieiga per: <https://www.imf.org/en/Topics/Inequality/introduction-to-inequality>
- Israel, S., & Spannagel, D. (2019). Material deprivation in the EU: a multi-level analysis on the influence of decommodification and defamilisation policies. *Acta Sociologica*, 62(2), 152-173.
- Ji, E. (2021). A study of the Social Model of The Korean Welfare State. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(10), 1034-1044.
- Kangas, O., & Palme, J. (2019). *Nordic welfare states in the European Union: Learning from experience*. Routledge.
- Kautto, M., Fritzell, J., Hvinden, B., Kangas, O., & Kvist, J. (2021). *Nordic welfare states in the European context*. Routledge.
- Knutsen, O. (2017). *The Nordic models in political science: Challenged, but still viable?.* Bergen : Fagbokforlaget, 2017. (ISBN 978-82-450-2175-2) (pp 249-272).
- Kohtamäki, N. (2022). Innovative Public Governance. The Finnish Welfare State Model. *Social Entrepreneurship Review*, 2, 7-20.
- Kuivalainen, S., & Nelson, K. (2010). The Nordic welfare model in a European perspective. Institutet för Framtidsstudier. *Institute for Futures Studies Arbetsrapport/Working Paper*, 11.
- Kuusipalo, P., Toiviainen, H., & Pitkänen, P. (2021). Adult education as a means to social inclusion in Nordic welfare states: Denmark, Finland and Sweden. *Young Adults and Active Citizenship*, 103-120.
- Lafortune, G., Fuller, G., Moreno, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, Ch. (2018). *SDG Index and Dashboards Detailed Methodological paper*. Prieiga per: <https://dashboards.sdgindex.org/downloads>
- Lauzadyte-Tutliene, A., Balezentis, T., Goculenko, E. (2018). Welfare State in Central and Eastern Europe. *Economics and Sociology*, 11(1), 100-123. doi:10.14254/2071-789X.2018/11-1/7
- Lehto, O., & Meadowcroft, J. (2021). Welfare without rent seeking? Buchanan's demogrant proposal and the possibility of a constitutional welfare state. *Constitutional Political Economy*, 32, 145-164.
- Manabu, S. (2002). Emerging Eastern European Welfare States: A Variant of the "European" Welfare Model. Prieiga per: https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/3-2_Sengoku.pdf
- Manow, P. (2021). Models of the welfare state. *The Oxford Handbook of the Welfare State* (2nd edn). P. 787-802. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198828389.013.45>

- Martin, C. (2015). Southern welfare states: Configuration of the welfare balance between state and the family. *Southern Europe*, 77-100.
- Muñoz de Bustillo Llorente, R. (2019). *Key challenges for the European welfare states* (No. 2019/04). JRC Working Papers Series on Labour, Education and Technology
- Niehues, J. (2018). Einkommen in Europa: Arm und Reich ist auch eine Frage des Maßstabs. Prieiga per: https://www.iwkoeln.de/fileadmin/user_upload/Studien/Kurzberichte/PDF/2018/IW-Kurzbericht_8_2018_Einkommen-in-Europa.pdf
- Obst, T. (2013). *Income inequality and the welfare state: How redistributive is the public sector?* (No. 29/2013). Working Paper.
- OECD (2024), Social security contributions (indicator). Prieiga per: <https://data.oecd.org/tax/social-security-contributions.htm>
- OECD. (2020). Health at a Glance 2019: OECD Indicators. Prieiga per: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance-2019_4dd50c09-en
- OECD.stat, (2024). Social expenditure. Prieiga per: https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SOCX_AGG#
- Palier, B., & Martin, C. (2007). The politics of social policy in Europe. Palgrave Macmillan.
- Palme, J. 1990. „Pension Rights in Welfare Capitalism“, Doctoral Dissertation Series No. 14. Stockholm: Stockholm University, Swedish Institute for Social Research.
- Pasaulio ekonomikos forumas. (2021). Global gender gap report. Prieiga per: <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2021-report-100-years-pay-equality>
- Plėšnys, A. A. (2014). Gerovės valstybės modeliai šiuolaikinėje kultūrinėje tradicijoje. *FilosoFija. sociologija*, (3), 137-145.
- Polacko, M. (2021). Causes and consequences of income inequality—an overview. *Statistics, Politics and Policy*, 12(2), 341-357.
- Rakauskienė, O. G. ir Volodzkienė, L. (2021). Ekonominė nelygybė: normali ar perteklinė? Monografija. Vilnius: MRU. Prieiga per: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/0104e8a1-75ea-4c98-aab5-2bae1f53fe4d/content>
- Rakšnys, A. V., Svirbutaitė-Krutkienė, G., & Guogis, A. (2021). Rytų ir Pietryčių Azijos gerovės valstybių modelių specifika bei raidos problematika. *Tiltai. Klaipėda: Klaipėdos universitetas*, 2021, vol. 87, iss. 2.
- Saar, M., Sojka, B., & Runfors, A. (2022). Welfare Deservingness for Migrants: Does the Welfare State Model Matter? *Social Inclusion*, 10(1), 239-249. <https://doi.org/10.17645/si.v10i1.4818>

- Sapir, A. (2006). Globalization and the reform of European social models. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 44(2), 369-390.
- SDR. (2024). Download the Sustainable Development Report 2023 and supplementary materials. Prieiga per: <https://dashboards.sdindex.org/downloads>
- Simonazzi, A. (2015). Italy: Continuity and change in welfare state retrenchment. *The European Social Model in Crisis: Is Europe Losing its Soul*, 339-85.
- Skučienė, D. (2008). Pajamų nelygybė Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija*, 19(4), 22-33.
- Smelser, N.L. 1994. *Sociology*. Cambridge, Mass.: Blackwell
- Solt, F. (2020). Measuring income inequality across countries and over time: The standardized world income inequality database. *Social Science Quarterly*, 101(3), 1183-1199.
- Taminskaitė, G. (2019). Socialinės (gerovės) valstybės modelio raida ir įtaka socialinei apsaugai Prancūzijoje. *Teisė*, 111, 158-177.
- UNDP. (2022). *Human Development Index (HDI)*. Prieiga per: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>
- Van Lancker, W., & Van den Heede, A. (2021). Economic equality and the welfare state. *Equality: Multidisciplinary Perspectives*, 199-230.
- Vrooman, J. C., Ferraresi, P. M., & Segre, G. (2004). *Unequal welfare states: Distributive consequences of population ageing in six European countries* (Vol. 1568). A. J. Soede (Ed.). SCP, Social and Cultural Planning Office.
- WHO. (2024). Human development index. Prieiga per: <https://www.who.int/data/nutrition/nlis/info/human-development-index>
- Zabarauskaitė, R., & Blažienė, I. (2012). Gyventojų pajamų nelygybė ekonominių ciklų kontekste. *Verslas: teorija ir praktika*, 13(2), 107-115.
- Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.

GEROVĖS VALSTYBĖS MODELIAI IR PAJAMŲ NELYGYBĖ EUROPOJE

Žilvinas OSTROVSKIS

Magistro baigiamasis darbas

Valstybės ekonominės politikos studijų programa

Vilniaus universitetas, Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas

Darbo vadovė - Dr. A. Laužadytė – Tutlienė

Vilnius, 2024

SANTRAUKA

76 puslapiai, 32 lentelės, 25 paveikslai, 87 literatūros šaltiniai.

Darbo tikslas – ištirti skirtingų gerovės valstybės modelių ir pajamų nelygybės ryšį Europoje.

Baigiamąjį darbą sudaro keturios pagrindinės dalys: mokslinės literatūros analizė tyrimo metodologijos skyrius, tyrimo rezultatai, išvados ir rekomendacijos.

Mokslinės literatūros analizės dalyje buvo analizuojama gerovės valstybės samprata ir gerovės valstybės indikatoriai. Taip pat analizuoti Europoje taikomi gerovės valstybės modeliai: Šiaurės šalių (Skandinaviškasis), Konservatyvus (Kontinentinis), Liberalusis (Anglosaksų), Pietų Europos, Centrinės Europos bei Rytų Europos modeliai, jie tarpusavyje palyginti. Taip pat buvo analizuojamos gerovės valstybės modelių naujovės bei matavimų problematika bei pajamų nelygybės vaidmuo gerovės valstybės modelyje.

Tyrimo dalyje buvo atliekamas kokybinis tyrimas – ekspertų interviu - apie gerovės valstybės modelius, jų ryšį su pajamų nelygybe. Taip pat buvo atlikta statistinė analizė siekiant atskleisti valstybės vaidmens lygį skirtinguose gerovės valstybės modeliuose (vertinant išlaidas socialinėms reikmėms, švietimui, socialines įmokas), valstybės išsivystymo lygį (pagal tokius indeksus, kaip HDI, DESI ir kt.), o pajamų nelygybė buvo vertinama pagal Gini koeficientą bei S80/S20 santykį. Palyginus visus rezultatus buvo atskleista, kad pajamų nelygybė mažiausia taikant Skandinaviškąjį gerovės valstybės modelį, didžiausia – taikant Rytų Europos valstybės modelį.

Tyrimo duomenys yra naudingi, siekiant suprasti pajamų nelygybės ir gerovės valstybės modelių ryšį, todėl duomenys gali būti panaudojami formuojant valstybės ekonominę politiką.

WELFARE STATE MODELS AND INCOME INEQUALITY IN EUROPE

Žilvinas OSTROVSKIS

Master thesis

Public Economic Policy master study programme

Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration

Supervisor – Dr. A. Laužadytė - Tutlienė

Vilnius, 2024

SUMMARY

76 pages, 32 charts, 25 pictures, 87 references.

The aim of the thesis is to investigate the relationship between different models of the welfare state and income inequality in Europe.

The final thesis consists of four main parts: analysis of scientific literature, research methodology section, research results, conclusions and recommendations.

In the first part (scientific literature analysis) the concept of the welfare state and the indicators of the welfare state were analyzed. The models of the welfare state applied in Europe were also analyzed: Nordic (Scandinavian), Conservative (Continental), Liberal (Anglo-Saxon), Southern European, Central European and Eastern European models, and compared with each other. The innovations of the welfare state models and measurement problems and the role of income inequality in the welfare state model were also analyzed.

In the research part, a qualitative study was conducted - expert interviews - about welfare state models and their relationship with income inequality. Statistical analysis was also carried out to reveal the level of the role of the state in different models of the welfare state (by evaluating the expenditure on social needs, education, social contributions), the level of development of the state (according to indices such as HDI, DESI, etc.), and income inequality were assessed by Gini coefficient and S80/S20 ratio. After comparing all the results, it was revealed that income inequality is the lowest when applying the Scandinavian model of the welfare state, and the highest when applying the model of the Eastern European state.

Research data are useful for understanding the relationship between income inequality and welfare state models, so the data can be used in the formulation of state economic policy.

PRIEDAI

1 priedas. Interviu klausimai

1. Kokius Šiaurės šalių (skandinaviskasis) socialdemokratinio (pvz. Suomija) gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę?
2. Kokius Konservatyvaus-kontinentinio (europietiškojo) (pvz. Prancūzija) gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę?
3. Kokius Liberalaus (Anglosaksų) (pvz. Jungtinė Karalystė) gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę?
4. Kokius Pietų Europos (pvz. Italija) gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę?
5. Kokius Centrinės Europos (pvz. Lenkija) gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę?
6. Kokius Rytų Europos (pvz. Lietuva) gerovės valstybės modelio privalumus ir trūkumus galite išskirti, vertinant ekonominę (nedarbo lygį, emigraciją, minimalų darbo užmokestį) bei gyvenimo lygio (perkamąją galią, pajamų nelygybę, skurdo rizikos lygį, socialinį teisingumą) gerovę?
7. Kiek ir kodėl, Jūsų nuomone, svarbu mažinti pajamų nelygybę, siekiant įgyvendinti gerovės valstybės koncepciją?
8. Kaip, Jūsų nuomone, skiriasi aptartų gerovės valstybių modelių įtaka pajamų nelygybei Europos šalyse?
9. Kokios priemonės, taikomos skirtinguose gerovės valstybės modeliuose, Jūsų nuomone, mažina pajamų nelygybę?
10. Kokios priemonės, netaikomos skirtinguose gerovės valstybės modeliuose, tačiau, Jūsų nuomone turėtų būti taikomos, siekiant mažinti pajamų nelygybę?
11. Palyginkite pajamų nelygybės mažinimo ir kitų Jūsų nuomone svarbių kintamųjų (pvz. nedarbo lygio mažinimo, socialinio teisingumo didinimo, garantijų darbo rinkoje suteikimo ir kt.) reikšmę gerovės valstybės koncepcijoje. Kurie kintamieji, Jūsų nuomone, labiau prisideda prie gerovės ir kodėl taip manote?
12. Įvertinkite gerovės valstybės ir pajamų nelygybės situaciją Lietuvoje: kokias pozityvias ir/ar neigiamas tendencijas išvelgiate, kaip manote, ką reikėtų keisti?